

[Halvgaard.]

statens fuldstændige overtagelse af finansieringen af udgifterne bortfalder samtidig alle de administrationskrævende refusionsordninger og procenttilskud vedrørende amter, kommuner og selvejende institutioner, og forældrekredsen i samråd med lærerkollegiet — skolerådet kan man kalde det — har da til opgave bedst muligt at administrere det modtagne beløb. Lokalt kan skolens ønsker prioriteres, ligesom man kan tage bestemmelse om de besparelser, der kan være nødvendige i givne situationer. Hermed er der skabt større frihed for den enkelte skole, men samtidig under øget ansvar.

Ordføreren for forslagsstillerne (Knud Jespersen) (DKP):

På Danmarks kommunistiske partis vegne skal jeg herved tillade mig at fremsætte forslag til folketingsbeslutning om et gælds-moratorium for arbejdsløse parcelhusejere, idet jeg henviser til de ledsagende bemærkninger.

Ordføreren for forslagsstillerne (Thorkild Pedersen) (CD):

Jeg skal herved tillade mig at fremsætte forslag til folketingsbeslutning om ændring af vægtafgift til afgift på brændstof, idet jeg i øvrigt henviser til forslaget tekst og de ledsagende bemærkninger.

Den første sag på dagsordenen var:

Forespørgsel til undervisningsministeren af Maigaard og Morten Lange:

„Hvad agter undervisningsministeren at gøre for at sikre demokrati, åndsfrihed og tolerance i skolen?“

(Forespørgsel nr. III. Anmeldt 16/10 74. Fremme af foresp. vedt. 17/10 74).

Anden næstformand (Erlendsson):

Sammen med denne sag foretages den næste sag på dagsordenen, nemlig:

Forespørgsel til statsministeren af Lindholt, Arentoft, Gerstrøm, Holten, Kaj Larsen og Poulsgaard:

„I anledning af den overhåndtagende marxistiske indoktrinering, som finder sted i det danske samfund, bedes regeringen oplyse, hvad man agter at foretage sig, således

at demokrati, åndsfrihed og tolerance kan sikres i vort land.“

(Forespørgsel nr. IV. Anmeldt 18/10 74. Fremme af foresp. vedt. 23/10 74).

Anden næstformand (Erlendsson):

Taletiden under forhandlingen er indtil 20 minutter for ordførere og indtil 10 minutter for andre medlemmer. Først har de to ordførere for forespørgerne ordet for at motivere forespørgslerne.

Ordføreren for forespørgerne vedr. forespørgsel nr. III (Maigaard) (SF):

Ingen vil bestride, at den danske folkeskole lever i en vanskelig tid og møder et væld af problemer, men meget få, der har føling med skolens liv, vil hævde, at det, der er kaldt tyranniet fra de indoktrinerende, er et vigtigt og væsentligt problem for skolens dagligdag. Alligevel har undervisningsdirektør Baunsbak-Jensen med det kendte interview i Berlingske Tidende den 13. oktober rejst en voldsom debat netop om dette spørgsmål.

Det pågældende interview var særpræget for en ledende embedsmand. Jeg citerer:

„Marxisterne, som blandt de fanatiske er i overtal, respekterer ikke andre svar på tilværelsens grundproblemer end deres eget“, forkyndte undervisningsdirektøren f. eks., således at vi, der både er marxister og lærere, måtte tage det til efterretning i stilfærdighed og orden naturligvis, men måtte altså se os karakteriserer sådan.

Undervisningsdirektøren gik videre frem. „Man voldfører små børn.“ Det mente han at vide, og han lancerede en skolepolitisk nydannelse med ideen om et lærerløfte. „Vi nærmer os den situation, hvor man spørger, om det for at værne en frisindet folkeskole er nødvendigt, at lærerne skal aflægge et lærerløfte.“

Det interessante er, at undervisningsdirektøren i et og alt er blevet bakket op af undervisningsministeren — jeg henviser til ministerens udtalelser i tinget den 16. oktober 1974 — og så er det, mener jeg, at demokratiet, åndsfriheden og tolerancen, som forudsætter, at der er mange meninger, sågar marxistiske, er ved at være truet, for undervisningsdirektøren hævdede jo, at 10 pct. af landets lærere var i hans søgelys.

[Maigaard.]

Han gjorde det i det berømte interview klart, at, „vel 90 pct. af folkeskolens lærere stræber efter, at folkeskolen kan blive et godt sted for danske børn.“

Ministeren må jo have solide grunde, når hun støtter et sæt standpunkter, som bringer 4.000 lærere i kritisk søgelys, og som følgelig har skabt strid i og om folkeskolen. Går man imidlertid ministerens udtalelser igennem, er de kemisk rensset for bevisførelse. Ministeren har for at overbevise os om, at en ensidig holdningspåvirkning af børn i skolen var en overhængende fare, måttet henvise til tidsskrifterne politisk revy og Unge Pædagoger, der mig bekendt ikke er ansat i folkeskolen. Ministeren har ved navns nævnelse fra tingets talerstol peget på et enkelt menneske, som er kandidatstipendiat ved Århus universitet og følgelig heller ikke tilknyttet folkeskolen.

Uddannelsesudvalget har spurgt om baggrunden for ministerens udtalelser, men har ikke fået svar. Ministeren har endog i går i Frederiksborg Aints Avis sagt, at hun ikke ville give uddannelsesudvalget de pågældende oplysninger om baggrunden for sine udtalelser.

Vi ser derfor mønsteret fra debatten om Roskilde universitetscenter én gang til. Dengang førte ministeren sin politik igennem under mottoet: vi har jo alle hørt et og andet. Denne gang er devisen: det er nok ikke helt utænkeligt, sådan som det blev sagt i tinget den 16. oktober. Men det kan ikke være rigtigt, at man kan føre så stærke ting frem på baggrund af så løse påstande som at det nok ikke er helt utænkeligt. Jeg mener ikke, at ministeren kan føre så stærkt et sprog mod folk med andre meninger end hendes egen og dermed true demokratiet, åndsfriheden og tolerancen uden at have vægtige grunde herfor.

Vi er derfor kommet her i dag for at høre disse vægtige grunde. Hvem er det, der indoktrinerer? Hvem gør sig skyldig i en ulovlig, ensidig holdningspåvirkning af børn? Hvis ministeren ikke kan angive disse væg-

tige grunde, bør hun trække en række af sine udtalelser tilbage og tage en alvorlig samtale med undervisningsdirektøren. Det ville unægtelig være et væsentligt bidrag til at styrke demokratiet, åndsfriheden og tolerancen.

Ordføreren for forespørgerne vedr. forespørgsel nr. IV (Lindholt) (FP):

Det er blevet sagt, at der ikke var vægtige grunde til at påstå, at der foregik indoktrinering i den danske skole, i samfundet. Her, værsgo. Avisudklip og skrifter af forskellig art er væltet ind ad vore døre i den seneste tid, og jeg skal gerne dokumentere det senere hen også. Men først: undervisningsdirektørens oplysninger i pressen om den venstreorienterede holdning, som findes i den danske folkeskole, gav genlyd over hele landet. De venstreorienterede protesterede naturligvis kraftigt, og det blev jo ikke bedre af, at undervisningsministeren tilsluttede sig den fuldt ud berettigede kritik.

Det var et glædeligt tegn, at en minister og at en højerestående embedsmand endelig tog bladet fra munden, men vi skal heller ikke glemme de mænd og kvinder, som har turdet tage bladet fra munden på et langt tidligere tidspunkt, og her er der nogle, jeg godt kunne tænke mig at nævne fra denne talerstol. For det første hr. Erhard Jakobsen, som var stifter af og formand for Aktiv Lytterkomité. Som en af de første her i landet gjorde han opmærksom på den fare, der var i den venstreorienterede holdning, der gennemsyrede alle udsendelserne i Danmarks radio. Hr. Erhard Jakobsen blev fulgt op af andre mænd, der også så faren herved. Der var oberst Jacobsen, der var civilingeniør Niels Skovby, der var gårdejer Elisabeth Krogh, der var pastor Svend Aage Olsen, der var ekspeditionssekretær Aksel Rossen, og der var lærerinde, fru Gertrud Galster, der som formand for § 16-udvalget har gjort en stor indsats med hensyn til børnene og med hensyn til bevarelsen af familiens enhed.

[Lindholt.]

Den bevægelse, som disse folk har stået i spidsen for, og som vel egentlig omfatter mere end 80-90 pct. af hele den danske befolkning, havde ikke gode kår pressemæssigt set. I bedste fald var pressen i det store og hele neutral, men det sædvanlige var, at man direkte gik imod disse folk. Et uanseligt ugeblad i et uanseligt format og med et uanseligt oplag, nemlig ugebladet Minut, var den eneste forkæmper i denne sag.

Det er blevet sagt, at der ikke sker nogen indoktrinering, og at vi ikke kan dokumentere det. Jeg synes egentlig, det er ganske godt gjort af de venstreorienterede at føre krigen over i fjendens lejr: I kan ikke bevise noget. Men heldigvis er vi i den lykkelige situation, at vi kan nøjes med at referere til det, de venstreorienterede selv siger. Lyt blot til, hvad et SF-kommunalbestyrelsesmedlem i en af forstadskommunerne selv siger som svar på et indlæg i et blad, der hedder Det grønne område:

„Har vi ikke åbent erklæret, at vi er utilfredse med det borgerlige samfund? Har vi ikke i skolerne, på universiteterne, på arbejdspladserne sagt, hvad vi mente, og hvad vi ønskede? Har vi ikke benyttet os af vore almindelige demokratiske rettigheder til åbenlyst at arbejde for noget andet end det, vi lever i, krævet medbestemmelse, medindflydelse, andre styreformer, en anden fordeling af de penge, vi tjener ved eget arbejde? Har vi ikke ganske frækt skrevet børnebøger, skolebøger, romaner, anden faglitteratur på et socialistisk grundlag? Og har vi ikke haft lov til at gøre det, som er alternativ til alle de borgerlige skolebøger, romaner, ugeblade, doktordisputater, og hvad det nu kaldes?“

Nej, det har I ikke haft lov til derude. Det er det, der er sagen. Men de venstreorienterede har ikke villet forstå, at hvis de vil drive politik, så foregår det ikke gennem børnehaver og vuggestuer, men gennem de politiske vælgerforeninger, og det er derfor, vi har denne debat her i dag, og det er derfor, vi nu spørger regeringen: hvad vil I gøre for at dæmme op for det?

Undervisningsministeren (*Tove Nielsen*):

Jeg vil gerne først sige, at jeg er glad for, at disse forespørgsler er stillet, så vi i folketinget får lejlighed til at samle debatten om

nogle helt fundamentale principper for vores folkeskole.

Man kunne naturligvis hævde, at det havde været nok så hensigtsmæssigt, om debatten havde fundet sted under behandlingen af det lovforslag vedrørende folkeskoleloven, som jeg meget snart fremsætter.

I dette forslag om folkeskolen vil formålsparagraffen indeholde en forpligtelse for folkeskolen vedrørende netop de tre her nævnte begreber: demokrati, åndsfrihed og tolerance, men det vil naturligvis ikke kunne undgås, at formålsbestemmelserne ved en sådan debat kun bliver en del af en større helhed, om det så er aldrig så vigtig en del. Derfor er jeg glad for, at vi i dag får mulighed for uden at være tvunget til at beskæftige os med fag og med timetal, med organisatoriske spørgsmål og administrative problemer o. lign. at koncentrere os om disse hovedspørgsmål, som angår det livsgrundlag, som vort samfund vil vedkende sig, og som vi ønsker at forpligte vor folkeskole på.

Men sådan som forespørgslerne er formuleret, og det er jo dem, der danner grundlag for debatten her i dag, bygger de efter min mening på to forkerte forudsætninger. For det første at jeg skulle have pligt til at sikre demokrati, åndsfrihed og tolerance i den danske skole, og for det andet at det skulle være muligt for mig.

Folkeskolen er som bekendt en kommunal skole. Lovgivningen fastsætter visse rammer for dens virksomhed, men disse rammer er temmelig vide og giver en betydelig frihed for de lokale myndigheder til at indrette skolen efter de stedlige ønsker og behov. Det er et princip, der rummer udviklingsmuligheder for folkeskolen, og det er netop, hvad vi oplever, at der under de skiftende love løbende har fundet en udvikling sted, en udvikling, som i øvrigt, hvad der er ganske naturligt, afspejler den samfundsmæssige udvikling.

Til yderligere illustration af dette princip må jeg henvise til, at der ved lovgivningen om folkeskolen i betydeligt omfang har været tale om at tilpasse lovens tekst, så den svarer til de karakteristiske træk i udviklingen. Nogle af disse karakteristiske træk i udviklingen kan følges op med løbstemmelser, som ganske kontant kan omsættes i administrativ praksis, men for andre af

[Undervisningsministeren.]

disse træk gælder det, at det drejer sig om forhold, som ikke på samme måde lader sig regulere gennem lovbestemmelser og andre forskrifter.

Lad mig nævne et eksempel. Udviklingen i folkeskolen har medført et stadig stigende samarbejde mellem skole og hjem. Der er bred, for ikke at sige fuld enighed om betydningen af dette samarbejde. Man kan nok gennem lovgivning forbedre mulighederne for dette samarbejde, men selve det grundlag, et sådant samarbejde hviler på, tillidsforholdet mellem den enkelte lærer og det enkelte hjem, kan der naturligvis ikke lovgives om på en sådan måde, at dette tillidsforhold sikres.

På samme måde forholder det sig med demokrati, åndsfrihed og tolerance. Der har i samfundet fundet en udvikling sted omkring disse begreber. Tilsvarende udviklingstræk finder vi inden for folkeskolen, og det er derfor i god overensstemmelse med vores måde at revidere folkeskoleloven på, at det socialdemokratiske skolelovsforslag i formålsbestemmelsen bl. a. indeholdt følgende:

„Folkeskolen forbereder eleverne til medleven og medbestemmelse i et demokratisk samfund. Skolens undervisning og hele dagligliv må derfor bygge på demokrati, åndsfrihed og tolerance.“

Konklusionen, som den er formuleret i den sidst citerede sætning, kan jeg fuldt ud tilslutte mig. Jeg skal måske indskyde, at man måske kunne diskutere ordet tolerance, man kunne kalde det frisind i stedet for, men ellers vil den med uændret ordvalg indgå i det skolelovsforslag, som jeg i løbet af ganske kort tid som nævnt fremsætter.

Når det udtrykkes, at skolens undervisning og hele dagligliv må bygge på demokrati, åndsfrihed og tolerance, er der tale om en bestræbelse, for demokrati, åndsfrihed og tolerance er ikke tre absolutter, der kan sikres på samme måde, som man sikrer, at der undervises i et bestemt fag på et bestemt klassetrin. Men inden for den begrænsning mener jeg, at det må være af afgørende betydning ikke blot for de lokale myndigheder og for skolens folk, men for enhver borger i dette land at høre folketingets syn på disse vigtige punkter.

Jeg vil fremlægge mit syn ved at pege på

nogle træk, der viser, hvorledes skolen udvikler sig på en måde, der for mig vidner om bestræbelser i retning af øget demokrati, større åndsfrihed og større tolerance. Jeg vil derefter kommentere disse træk og endelig forsøge at give min konklusion.

Demokratiet møder eleverne i folkeskolen gennem demokratiske omgangsformer og ledelsesformer, dels i den fagligt betonedede virksomhed, dels i skolens dagligliv i almindelighed. I den daglige undervisning bliver den frie samtale- og debatform mere og mere almindelig. Herved opøves eleverne i den praksis, der hører med til en demokratisk omgangsform, f. eks. kravet om at holde sig til sagen, kravet om at respektere kendsgerningerne og kravet om at respektere andres opfattelser uden at give afkald på retten til at drage disse opfattelser i tvivl.

I den udvikling, der finder sted inden for læseplanerne, lægges der op til større valgmuligheder, f. eks. inden for fagene dansk, geografi, biologi og historie. De herved opståede muligheder udnyttes i mange tilfælde til at give eleverne et medansvar, når emnerne inden for de givne rammer skal fastlægges. I de mål, der er opstillet for arbejdet i en række fag, lægges der større og større vægt på elevernes selvstændiggørelse og deres uafhængige indlæring. Ved sådanne indlæringsformer stilles der krav til elevernes selvstændige vurdering, der må være en fundamental forudsætning for enhver form for demokrati.

Endelig skal det nævnes, at man i skolens dagligliv søger at inddrage eleverne i anvendelsen af demokratiske ledelsesformer, f. eks. ved oprettelse af elevråd.

Når det gælder åndsfrihed og tolerance, kan vi vel sige, at det er begreber, som er blevet højt besunget i de sidste menneskealdre, men ikke blot det. Vi kan vel også notere os, at det er begreber, som gør sig stærkere og stærkere gældende i vort samfund. Dette gælder igen naturligvis også på skolens område. Her oplever vi, at autoritetstroen ikke længere er et anvendeligt grundlag i det fælles arbejde. Det gælder forholdet elev—lærer, men det gælder også i forholdet til myndighederne. Afgrænsningen af de gensidige pligter og rettigheder er underkastet en fri drøftelse, hvor argumentationens vægt bliver af afgørende betydning.

[Undervisningsministeren.]

Kønrollerne er sat under debat, også i skolens verden. Det traditionelle syn på drenge- og pigefag er under afvikling. For undervisningsmidlernes vedkommende mærkes i stigende grad bestræbelserne for at gøre opmærksom på den påvirkning, der kan gemme sig i f. eks. læse- og regnebøgers kønsrolleskildringer.

De sociale forskelle blev vel tidligere mere eller mindre betragtet som en del af den almindelige verdensorden. Det synspunkt holder ikke længere. Nu gælder det om at finde ud af, hvad der er baggrunden for de sociale forskelle, og det gælder om at finde frem til, hvorledes de kan overvindes. Det er den slags overvejelser, man i dag gør sig inden for hele skolesystemet fra øverst til nederst.

Synet på, hvad man kan og bør beskæftige sig med i skolen, er blevet mindre snævert. Den såkaldte finkultur er ikke længere enerådende i undervisningen. Der er blevet plads til, at der også kan arbejdes med folkekultur såvel i litteratur som i musik og dramatik.

Ved siden af den nationale kulturarv er der i stigende omfang blevet mulighed for at inddrage stof fra andre folks kulturer. Det giver eleverne anledning til at trænge ind i andre folkeslags forestillingsverden og forstå deres livssyn. De forskelle, der er mellem os og andre nationer, danner som bekendt en alt for taknemlig grobund for myter og fordomme. Det kan vi vist alle finde eksempler på.

I fagene geografi og historie finder jeg, at der har været klare, direkte bestræbelser for at undgå denne fare. Man har tværtimod lagt vægt på at åbne elevernes øjne for den sammenhæng, der kan være mellem et folks kulturmønster og de livsbetingelser og vilkår i det hele taget, som har dannet baggrund for udviklingen.

For kristendoms- og religionsundervisningen gælder det på tilsvarende måde, at eleverne også skal have indsigt i andre religioner og deres værdigrundlag. Også de opfattelser, som andre kirkelige retninger end folkekirken bygger på, er blevet naturlige dele af undervisningens indhold.

De karakteristiske træk, jeg her har nævnt, kan ikke give mere end et groft rids

af, hvad der efter min opfattelse er i gang i den danske folkeskole på det område, som vi i dag skal debattere. Nogle vil måske protestere over for det billede, jeg har tegnet, og beskyldte mig for at have leveret et skønmaleri, hvori manglerne, det negative, helt er glemt eller sprunget over. For alle tilfældes skyld vil jeg derfor understrege, at jeg ikke på noget område har hævdet, at vi inden for folkeskolens rammer skulle have nået det fuldkomne, heller ikke når det gælder om at leve op til de krav, der ligger i demokrati, åndsfrihed og tolerance.

Nu skal vi vel lige for en ordens skyld slå fast, at det drejer sig om idealer, hvor vi aldrig når til at kunne sige, at vi har opfyldt kravene, men jeg skal gerne vedkende mig, at det er et positivt billede, jeg har tegnet, ganske simpelt fordi de positive træk er fremherskende, sådan som jeg ser situationen. Det forekommer mig, at man er på vej, og det finder jeg afgørende.

I en situation, hvor man er på vej, kan man forholde sig forskelligt. Nogle vil først og fremmest glæde sig over den strækning, der er tilbagelagt, andre vil være optaget af, om retningen nu er den rigtige, mens andre igen vil rette opmærksomheden mod alt det, der endnu mangler.

Den sidste holdning, den, fortrinsvis at interessere sig for det negative, er en holdning, som efter min opfattelse i alt for høj grad præger debatten f. eks. i massemedierne i dagens Danmark. Jeg er meget vel klar over, at der bag denne holdning kan ligge idealistiske bevæggrunde, men jeg finder ikke, at den er konstruktiv, uagtet hvor meget man end henviser til en idealistisk baggrund. Det er, som om det ikke er god tone at notere de fremskridt, man har gjort, og glæde sig over dem.

Uden at forsøge at dække over det, der endnu mangler, tror jeg, vi skal give os selv lov til at notere det positive, der er sket. Gør vi ikke det, berøver vi os selv en vigtig del af drivkraften i det videre arbejde. Dertil kommer, at det forekommer mig uhæderligt, ja, som et udtryk for ringeagt, hvis vi ikke anerkender, at der er nogle før os, der har gjort en indsats for demokrati, åndsfrihed og tolerance, også før det var på tale at give ordene en så fornem plads som i formålsparagraffen i selve lovteksten.

[Undervisningsministeren.]

Som jeg sagde indledningsvis, har jeg som minister hverken pligt til eller mulighed for at sikre demokrati, åndsfrihed og tolerance i skolen. Deri ligger naturligvis ikke, at jeg mangler interesse for at styrke disse begreber også inden for skolens verden. I den retning føler jeg tværtimod pligt til at yde mit bidrag, og det falder mig naturligt her at gøre det med nogle afsluttende bemærkninger om den retning, som udviklingen på dette område har.

Er kursen den rigtige, når det gælder om at styre mod demokrati, åndsfrihed og tolerance? Stort set må jeg sige, at de udviklingstræk, som jeg har opregnet, rummer lovende muligheder for en fortsat udvikling. Men når vi går ned i problemerne og ser på, hvordan man i de daglige situationer griber tingene an, så er billedet mere broget. Der er naturligvis fremgangsmåder, jeg foretrækker fremfor andre, der er muligheder, som jeg lægger større vægt på end andre, og der er grænser, som efter min opfattelse må respekteres.

For mit vedkommende må jeg understrege vigtigheden af, at børnene tidligst muligt opøves i, hvad man kunne kalde demokratiske færdigheder, ikke som noget isoleret, men som noget, der indgår i skolens daglige arbejde. Der er naturligvis her en vældig forskel på, hvad man i praksis kan byde de yngste og de ældste elever, men under alle omstændigheder drejer det sig om, at læreren ikke lader nogen chance gå fra sig for at sætte eleverne på opgaver, som indebærer en eller anden grad af selvstændigt ansvar. Man kommer heller ikke uden om, at eleverne skal lære at lytte til andres synspunkter, de skal øve sig i at udtrykke deres egne, og de skal lære at respektere de spilleregler, der gælder, når en debat skal afvikles. Hvis ikke disse demokratiske færdigheder er indøvet og trænet i det daglige, er der ikke den fornødne baggrund for, at der kan komme noget positivt ud af f. eks. elevrådsarbejde.

Mine muligheder her må først og fremmest ligge i de bemærkninger, der vil knytte sig til det kommende skolelovforslag, men også i de efterfølgende vejledninger, såvel faglige som andre, der udsendes fra ministeriet. Jeg vil gøre mit til, at disse tilkendegi-

velser mest muligt opmuntrer og støtter en tilrettelægning, der gør indlæring af de demokratiske grundfærdigheder til en uundværlig del af det daglige arbejde.

Når det gælder begreber som åndsfrihed og tolerance, må jeg nok erkende, at mine muligheder for at øve direkte indflydelse er mere begrænsede. Men disse begrænsede muligheder er jeg da indstillet på at udnytte, bl. a. ved en lejlighed som denne i dag til at komme med mine synspunkter på disse spørgsmål.

Jeg vil her allerførst fremhæve vigtigheden af viden og kundskaber som en afgørende forudsætning. Hvis man ved noget om mennesker, der tænker, lever og opfører sig anderledes, har man mulighed for at erkende nogle sammenhænge, man ellers ikke ville kunne se. Men så har man også bedre baggrund for at vurdere andres normer i forhold til éns egne. Man har bedre mulighed for på den ene side at afsløre, hvad man må kalde traditionelle fordomme, og for på den anden side at erkende det, hvor der er tale om uoverstigelige modsætninger.

Hvis man uden at vide noget om andre og uden at fastholde sin ret til at vurdere er parat til at acceptere alt og alle, ja, så er det i mine øjne ikke tolerance, så er man endt i den holdning, der siger, at det ene kan være lige så godt som det andet. Så er der tale om en holdningsløshed, og det er under ingen omstændigheder en holdningsløs skole, jeg ønsker, for det bliver ensbetydende med en ligegyldig skole.

Jeg vil dernæst fremhæve skole-hjem-samarbejdet som det afgørende grundlag for, at skolen kan leve op til forpligtelsen i forhold til det enkelte barn. Det må være et selvfølgeligt krav til folkeskolen, at her skal børn kunne føle sig velkomne uanset den baggrund, de har. Vi ved jo, at børn kommer fra hjem med vidt forskellig holdning også til spørgsmål, der angår livsanskuelse, til spørgsmålet om, hvad der rigtigt, og hvad der er forkert.

Det ligger i åndsfriheden, at børn og unge i skolen kommer til at stifte bekendtskab med normer og anskuelser, der er dem fremmede. Men det er skolens ansvar over for åndsfriheden, at det sker på en måde, så der ikke begås overgreb mod det enkelte barn, og dette ansvar kan skolen kun leve op til,

[Undervisningsministeren.]

hvis skolen og hjemmene gennem et åbent samarbejde har lært hinandens synspunkter at kende.

Det er min personlige erfaring, at er det åbne og tillidsfulde samarbejde skabt, så har man forebygget problemerne på dette område.

Endelig vil jeg fremhæve kravet om alsidighed i undervisningen. Dette krav er efter min opfattelse et professionelt krav, man må stille til den enkelte lærer. Jeg siger altså udtrykkeligt: til den enkelte lærer.

Når det gælder om at undgå ensidighed i det enkelte barns undervisning, så kan det efter min mening ikke være tilfredsstillende at henvide til, at et barn i sit samlede skoleforløb vil blive udsat for en række ensidige påvirkninger, der i deres tilfældige sammensætning til slut forventes at udgøre en passende afbalanceret holdning.

Den diskussion, der har stået herom de seneste år, har ofte taget sit udgangspunkt i spørgsmålet om, hvorvidt det er muligt at undervise objektivt. Her kan vi nok konstatere bred enighed om, at det ikke kan anses for muligt for nogen at undervise objektivt i dette ords egentlige og fulde betydning. Nok kan man bilde sig selv ind, at man gør det, men der skal ikke forskes meget i sagen, før man må erkende, at subjektiviteten stikker sin hestehov frem på utallige måder.

Jeg er enig i den betragtning. Men jeg vil benytte lejligheden til at advare stærkt imod den følgeslutning, at når man ikke kan undervise objektivt, så må der være fri bane for den subjektive undervisning. Det er i mine øjne misbrug af den erkendelse, vi er nået til på dette område. Mig forekommer det langt mere interessant at se de muligheder, som denne erkendelse har skabt. Netop ved at vi har lært at indse de vanskeligheder, der er forbundet med at gøre undervisningen objektiv, har vi skaffet os en bedre platform, når det gælder bestræbelserne på at undgå at undervise subjektivt. Vi har derved fået mulighed for på en mere bevidst måde at leve op til kravet om alsidighed.

Som jeg sagde, er vi her inde på områder, hvor mine muligheder er begrænsede. Jeg kan appellere til den enkelte lærer, og jeg kan gøre skoleledere og skolenævn opmærksom på deres særlige pligter på dette

område. men jeg vil fremfor alt opfordre til, at man i den enkelte skole omkring den enkelte klasses arbejde får skabt et samarbejde, der hviler på åbenhed og tillid. Derved undgår man, at tilsynspligten bliver et problem, og det er alle parter bedst tjent med.

Disse betragtninger er jeg glad for at få lejlighed til at komme med, ikke mindst på baggrund af, at der fra visse sider har været tilkendegivelser, som jeg må betragte som tilskyndelse til en ensidighed, som ikke stemmer overens med de begreber, som vi i dag skal diskutere.

Jeg vil i tillid til den gruppe ansvarsbevidste og dygtige mennesker, der har valgt arbejdet som lærer, slutte disse betragtninger med ønsket om, at man vil fortsætte og forstærke arbejdet på at værne om de yngste elevers tryghed og åbenhed og give de ældre elever arbejde, der frit udvikler deres forestillinger og anskuelser, således at skolen kan fremme demokrati, åndsfrihed og tolerance.

Statsministeren (Poul Hartling):

Man kan undertiden få en fornemmelse af, at dansk politik kun drejer sig om økonomi. Derfor kan en debat om indoktrinering eller, som jeg foretrækker at udtrykke det: en debat om frisind, være et værdifuldt indslag i folketingets arbejde. Jeg har ikke overset, at debattens udgangspunkt er to forespørgsler med modsat fortegn. Det er vel karakteristisk og et ikke ringe udgangspunkt for den, der ikke ønsker at have i nogen ensidighed eller fanatisme.

Efter at undervisningsministeren nu i sit svar har givet en analyse af skolens problemer, skal jeg fremsætte nogle få bemærkninger om spørgsmålet i bredere sammenhæng.

Der kom for nogle år siden en bog af Holger Kjær i Askov. Den hedder „Tolerance eller frisind“, og den er stadig værd at læse. Man skal lægge mærke til, at den hedder „Tolerance eller frisind“. For Holger Kjær er der forskel på de to begreber. De står for ham i en vis forstand i modsætning til hinanden, og i den tolerancedyrkelse, som vi har oplevet, er det nok ikke uden betydning at slå et slag for frisindet. Tolerance rummer i Holger Kjærs fremstilling et krav om plads for forskellige anskuelser ud fra den tanke, at det er jo hip som hap, alt er

[Statsministeren.]

lige godt, og der er ikke, eller der bør i alt fald ikke være større modsætninger imellem os. Frisind derimod er den holdning at unde den man bekæmper frihed. Tolerancen er den ansigtsløses holdning, frisindet finder man hos den, der har noget at kæmpe for, men som ikke vil bruge magt eller vold, men vil unde sin modstander den frihed, som han kræver for sig selv.

Sådan kunne man antyde den tankegang, som Holger Kjær har formuleret i sin bog, der i øvrigt netop handler om skolespørgsmål og frihed i skolen. Og den tankegang fører mig til at sige, at jeg må vende mig imod enhver demagogi, fanatisme, indoktrinering, hvorved jeg forstår en persons misbrug af sin stilling og sin magt til at påtvinge andre sine synspunkter. Åndsfrihed er det sande demokratis kendemærke, siger Holger Kjær. Derfor må demokratiet bekæmpe enhver form for voldelig ensretning. Vi må værgе os imod, at personer misbruger den stilling, som samfundet har betroet dem. Men jeg vender mig mod enhver heksejagt. Det kan jo være, hekse slet ikke eksisterer. Det kan også være, der er hekse til, men hekse skal ikke bekæmpes med bål og brand; de bekæmpes bedst ved, at man ikke tror på dem.

I begge forespørgsler forekommer ordet „sikre“. Begge forespørgsler vil sikre demokrati og åndsfrihed. Man må nok spørge hvordan. Hverken regering eller folketing eller politiet kan sikre begreber som demokrati og åndsfrihed, men vi kan stræbe efter at give dem de bedst mulige vækstbetingelser i vores samfund. Sikringen af dem må så at sige ske indefra, gennem et levende samspil mellem de enkelte mennesker og de enkelte grupper i samfundet. Det bedste værn, vi har for demokrati, åndsfrihed, tolerance, er den ret, grundloven hjemler os til hver for sig at have vore meninger og synspunkter, til at organisere os, til at give udtryk for vore meninger i tale og skrift.

Det må være en konsekvens af denne ret, at ingen kan udelukkes fra en stilling eller et hverv på grund af sine meninger, det være politiske, religiøse eller andre. Det ene afgørende må i hvert enkelt tilfælde være, at den pågældende har de fornødne faglige kvalifikationer, og at han eller hun driver sit virke på en måde, der svarer til de krav, der stil-

les til den pågældende bestilling. Det er derfor på dette plan, diskussionen må føres, hvis den skal være frugtbar.

Er der områder, hvor netop hensynet til de goder, vi ønsker at sikre, stiller særlige krav til den måde, hvorpå mennesker i betroede stillinger udøver deres virksomhed? Det er der. Der er efter vor opfattelse, efter min opfattelse, på de områder, hvor påvirkningen af mennesker antager en mere monopolagtig karakter, netop grund til at stille særlige krav, ikke mindst dér, hvor påvirkningen sker over for børn og unge, som er inde i en udviklings- og modningsproces. Derfor må vi kræve af skolen, og derfor må vi kræve af radio og fjernsyn, i hvert fald så længe de har monopol, at disse institutioners medarbejdere ikke misbruger deres placering til ensidigt at påvirke børnene, seerne, lytterne ud fra bestemte politiske, religiøse eller andre synspunkter.

Jeg vil gerne understrege, at dette grundsynspunkt må gælde, uanset hvilken farve i spektret det drejer sig om. Vi må være på vagt over for ensidighedstendenser, men vi må samtidig være på vagt mod risikoen for at falde i den modsatte grøft, ellers risikerer vi at dræbe demokratiet og åndsfriheden og tolerancen i demokratiets og åndsfrihedens og tolerancens navn. Eleverne, seerne, lytterne skal have en alsidig orientering. De skal kende socialisme og marxisme og kommunisme lige så vel som liberalisme og andre ismer. Jeg er ganske enig i, at vi ikke skal falde i den grøft, at vi vejer og vurderer hvert enkelt ord, der siges af en lærer eller slipper ud af en medarbejders mund i radio eller fjernsyn. Jeg vil heller ikke nægte, at der kan være noget positivt i, at lytterne eller seerne og børnene kan mærke, hvad personen selv står for. Dér, hvor vi skal sige stop, det er dér, hvor skolens eller massemediernes medarbejdere helt klart misbruger deres stilling til en bevidst, konsekvent, vedvarende ensidig propaganda over for børnene eller lytterne og seerne.

For at nævne et klart eksempel, så forekommer det mig, at kredsen omkring Unge Pædagoger og politisk revy har givet en helt klar beskrivelse af en virksomhed, som, hvad enten den er organiseret eller uorganiseret, ikke bør kunne finde sin plads inden for den danske folkeskole eller som grundlæggende linje for en medarbejder i radio

[Statsministeren.]

eller fjernsyn. Jeg vil til illustration citere nogle linjer fra en artikel, „Dansk marxismes udvikling“, af Finn Ejnar Madsen i hæftet „Pædagogik og marxisme“, som er udgivet af Unge Pædagoger. I sit indlæg sagde det ærede medlem hr. Maigaard om nogle af de ting, som er blevet citeret før i debatten, at disse folk jo ikke var ansat i folkeskolen. Så vidt jeg ved, er hr. Maigaard og jeg heller ikke ansat i folkeskolen, men derfor må vi vel nok have lov at have vores meninger om det. Lad os så sige, at disse Unge Pædagogers ledere eller artikler ikke er skrevet af folk, der er ansat i folkeskolen. Så vil jeg gerne spørge hr. Maigaard meget direkte, om han som marxist vil godkende den linje, eller om han klart vil tage afstand fra den vejledning i Unge Pædagoger, som her skal citeres, når de skildrer, hvordan den marxistiske lærer er. Det er et klart og kontant spørgsmål, som hr. Maigaard kan få anledning til at besvare.

Der står sådan på side 31 i dette hæfte om den marxistiske lærer:

„Med denne indstilling formår han fuldt ud at udnytte enhver sprække i systemet. Han formår at udnytte antydningens kunst, han formår fuldt ud at udnytte kontakten med enkelte af de bedste elever under fire øjne, han formår på utallige måder at stimulere børnenes oprør mod skolens urimeligheder, han kaster enhver borgerlig illusion bort, enhver pacifisme, og i sit udvalg af læremateriale vil han bestandigt undgå alt, hvad der hæmmer hans revolutionære plans gennemførelse.“

Få linjer længere fremme står der:

„Hans pædagogiske udgangspunkt er ikke skolen med dens snævre, småborgerlige fims. Hans udgangspunkt er klassekampen for proletariatets diktatur, hans daglige kampfront er skolen, han er guerillasoldat i fjendens lejr og er langt fra at synke hen i borgerlig tilfredshed og reformistisk snæversyn.“

Sagen er jo, at den lærer, der her skildres som den marxistiske lærer, han ser ikke som sin opgave at tjene børnene og tjene skolen. Han vil være herre. Han vil tjene sit eget formål, sine egne meninger. Han betragter skolen som den valplads, hvor han kan udkæmpe sin guerillakamp imod samfundet. Men skolen og radioen og fjernsynet er ikke

medarbejdernes private legetøj. De kan føre deres kamp, og de kan have deres meninger. Det må være en sag for privatliv og fritid. Men i skolen og radio og fjernsyn er de ansat som medarbejdere og ikke som guerillasoldater.

Hvordan skal vi sørge for, at medarbejderne ikke misbruger deres stilling og ikke misrøgter deres arbejde? Det kan vi ikke sikre herindefra, hverken når det gælder skolen eller massemedierne. Vi har på hvert af disse områder organer — for skolen er det skolelederne, skolekommissioner og skolenævnen, for massemedierne Danmarks radios styrelse — som er sat til at værne de værdier, som vi ønsker skole og massemedier skal bygge på. Men vi har naturligvis her i debatten en ret og en pligt til at pege på det, hvis vi mener, at der er ved at udvikle sig tendenser, som vi ikke kan og bør acceptere.

Jeg udtrykker håbet om, at denne debat kan bidrage til at kaste et klarere lys over vores holdning til disse problemer.

Maigaard (SF):

Jeg vil først sige om indoktrineringen i den brede udgave, der er spurgt om fra fremskridtspartiet, at jeg synes, man kan se en generel linje, der er ført fra denne regerings side, og det er ikke den linje, der er lagt op med kattens blidhed af undervisningsministeren og med megen liberal tale af statsministeren. Det er en ganske anden og meget barskere linje. Jeg synes nemlig, at regeringen helt bevidst har fokuseret en række spørgsmål, hvor man om ingen af dem kan sige, at de er væsentlige for samfundet, men hvor man om alle kan sige, at de har haft en snert mod anderledes tænkende. Jeg tænker på spørgsmål som Christiania, på Roskilde universitetscenter og nu på marxisterne i folkeskolen, og jeg tænker på, at presset mod medarbejderne i Danmarks radio, presset mod de højere læreanstalter er blevet forstærket i denne regerings tid. Det var under ministeriet Hartling, at udtrykket „selvcensur“ blev et anerkendt begreb i den offentlige debat.

Jeg er formentlig enig med samtlige tingets medlemmer og samtlige regeringens medlemmer i, at der i sammenhæng med samfundsanliggender som Christiania og Roskilde universitetscenter og marxisterne i

[Maigaard.]

folkeskolen, og hvad det nu skal være, kan forekomme en række problemer, som der kan forekomme problemer i en række andre sammenhænge. Jeg har også den opfattelse, at man mange gange er uenig i nogle af de ting, man hører både fra den ene og fra den anden side, men det, som efter min mening trækker skellet, i alt fald mellem mit parti og regeringen, er spørgsmålet om, hvordan man tackler disse problemer. Det er spørgsmålet om, hvordan man går ind i den situation, hvor man møder fænomener, man er uenig i, og dér vil jeg sige, at jeg ikke tror på kanonbådsdiplomati, sådan som regeringen har udfoldet det mod Christiania. Jeg tror ikke på straffeekspeditioner, sådan som regeringen har udfoldet det mod Roskilde universitetscenter, og jeg tror ikke på, at man skal true folk på brødet, sådan som det er lykkedes i diskussionen om de såkaldte marxister i folkeskolen. Jeg tror på argumenter og på debatten, men jeg synes, at der i denne regerings tid beklageligvis er tændt mange kætterbål.

Så vil jeg i øvrigt sige generelt, at mit parti har ønsket en skoledebat. Det mener vi er det vigtigste nu, og at fremskridtspartiets forespørgsel ikke giver anledning til kommentarer fra vores side. Forespørgslen vidner om, at fremskridtspartiets opfindsomhed og tankevirksomhed ikke strækker sig ud over skattelovgivningens område. Men skoledebat vil vi gerne have. Dér vil jeg sige, at sådan som jeg ser det, er der tale om en skole, som vi har kendt, og så er der tale om en skole under forandring, under nydannelse, og de to situationer vil jeg godt prøve at ridse op.

Om den skole, vi har kendt, har man sagt, at den var rummelig, men i realiteten kun indeholdt meningsmæssige nuancer, i realiteten var den nært forbundet med det etablerede samfund. Bevisførelsen kan man finde i de lærebøger, som vi kender op gennem tiderne. Dér kan man se, at der var ganske få meninger i skolen, og man kan se, hvor tæt skolen var forbundet med det

etablerede samfund. Den kritik, vi har set af lærebøgerne, om arbejderens svage placering, om kvindens svage placering, er en kritik, som kun viser isbjergets top.

Det nye og det glædelige ved situationen, vi ser i dag, er, at vi nu er ved at få en skole, hvor vi ser lærere i skolen med vidt forskellige meninger. For første gang i landets historie er skolen ved at blive en pluralistisk skole, en skole med mange meninger, ikke bare når der holdes festtaler, men også i praksis. Jeg mener, at det er en stor gevinst for vores skole og for vores samfund, at der nu er ved at komme en skole med mange meninger. Det, som den sidste måneds debat efter min mening giver udtryk for, er, at der er mange, herunder folk i regeringen, der er bange for denne skole med mange meninger, og som reagerer imod den. Det er det, striden står om.

Jeg tror nemlig ikke, at det dobbelthovedede uhyre Baunsbak-Jensen-Tove Nielsen er bekymret for en ensidig, holdningspåvirkende skole, blot det er deres egen norm, der bærer skolen. Hvis bare det er deres egne synspunkter, der bærer skolen, så har de såmænd ikke noget imod ensidigheden og holdningspåvirkningen. Undervisningsdirektøren gav jo ikke dramatiske interviews helt ud over, hvad en embedsmand bør give, om f. eks. lærebogssituationen. Det var ikke fra ham, der kom de rigtige og bekymrede bemærkninger, f. eks. om arbejderens placering i lærebøgerne, det var fra Specialarbejderforbundet i Danmark. Det var ikke fra ham, vi fik bekymringerne om, hvordan det nu egentlig er med kvindens placering i vores lærebøger. Det var fra Dansk Kvinde-samfund. Det karakteristiske var, at undervisningsdirektøren var tavs — jeg ser venligt bort fra direktørens virksomhed med åndelige foredrag — indtil der kom en situation, hvor vi så frem mod mange meninger. Så reagerede han. Og det karakteristiske er jo, at undervisningsministeren ikke fløj i flint, da hun burde gøre det. Hun fløj ikke i flint, da det kom frem, at en formand for en skolekommission, nem-

[Maigaard.]

lig formanden for skolekommissionen i Vinderup, ud af den debat, undervisningsdirektøren rejste, altså efter at undervisningsdirektøren havde tændt ild i huset, som vi jo kender fra forskellige steder, offentligt havde sagt, at skolekommissionens formand i Vinderup bestemt ikke troede, at venstreorienterede lærere kunne ansættes i Vinderup kommune.

Det havde været en god lejlighed for undervisningsministeren til at sige fra og stå op og sige: det er ganske vist et kommunalt anliggende, men jeg er uenig med denne skolekommission, og jeg er uenig med denne skolekommissionsformand. Dér havde undervisningsministeren ingenting at sige. Det, der bekymrede hende, var de mange meninger. Det var det, man kalder marxisterne i folkeskolen. Dér gik hun ud; ellers var hun tavs.

Derfor ville jeg meget gerne i denne debat, høre, hvad ministeren har at sige om en skolekommissionsformand, som klart siger, at folk med andre meninger ikke skal forvente ansættelse i hans kommune. Jeg kunne forstå, hvis han havde sagt, at folk, der er dårlige lærere, ikke skal forvente ansættelse, men han sagde: folk med andre meninger. Det burde have været en liberal undervisningsministers opgave at gå ud og tage fat på det spørgsmål.

Jeg synes også, at undervisningsministerens holdning til indoktrinering på mange måder viser sig, når vi drøfter andre former for påvirkning end lige netop den politiske. Dermed er sagt, at man kan lave en ensidig holdningspåvirkning af børn på andre måder end politisk-samfundsmæssigt. Og jeg ser med interesse og bekymring, må jeg sige, i Frederiksborg Amts Avis for i går, at undervisningsministeren jo ikke har noget imod, at man f. eks. beder fælles bøn hver dag, når skolen starter. Det mener jeg selv er en stærk holdningspåvirkning, og jeg mener, at det i langt de fleste tilfælde bliver gennemført hen over hovedet på et mindretal, der ikke bryder sig om det.

Det har undervisningsministeren ikke noget imod. Den fælles bøn går hun ind for, det er helt i orden. Men fri os for de her marxister, som hun ikke engang kan fortælle os hvem er.

Derfor mener jeg, at der er sket stor skade ved det meget, meget forbavsende

interview, hr. Baunsbak-Jensen gav i Berlingske Tidende, og jeg tror ikke, at skaderne sådan set kan rettes op, i alt fald vil det tage tid at gøre det, netop fordi nogle folk i en urolig tid har brug for at samle sig om nogle pseudoproblemer, hvor de ligesom kan daske til nogen, der mener noget andet. Det varmer så hjerteligt. Derfor mener jeg, at det må være opgaven for os, der er tilhængere af mange meninger i skolen, at prøve at begrænse skaden, og det sker først ved igen at stille spørgsmålet, sådan at det efterhånden skulle fremgå for offentligheden, hvor lidt der er om problemet, at det ikke er det problem, der er folkeskolens problem, ved at spørge ministeren igen: hvem er det, der ensidigt holdningspåvirker børn? Det er ulovligt. Hvem er det, der gør det?

Vi har fået en blomst mere i knaphullet, idet statsministeren har nævnt hr. Finn Ejnar Madsen, karakteristisk nok et menneske, som ingen tilknytning har til folkeskolen, og jeg skal gerne medgive statsministeren med det samme, at jeg ikke er enig i det pågældende citat; jeg er uenig. Jeg finder, at det er dårlig pædagogik at undervise efter disse og andre synspunkter, som hr. Finn Ejnar Madsen har lagt op. Det kan måske glæde statsministeren, at hr. Finn Ejnar Madsen i en kort periode har været ansat i min kommunes fritidsforvaltning, hed det vist, mod mit partis stemmer, mod vores stemmer. Men altså igen, hr. statsminister: det nytter ikke noget at sige, at 10 pct. af folkeskolens lærere, at 4.000 lærere er i søgelyset, og når så vi andre spørger, så at henviser til en kandidatstipendiat fra Århus eller til hr. Finn Ejnar Madsen fra København. En minister, en undervisningsminister, kan ikke gå så stærkt ud, som undervisningsministeren har gjort ved at give en totalopbakning bag undervisningsdirektøren uden at kunne give et eneste eksempel — om fornødent fortroligt — til uddannelsesudvalget. Den går ikke. Derfor vil jeg altså igen stille det spørgsmål, jeg stillede i indledningen: Hvilke eksempler har undervisningsministeren på ulovlig holdningspåvirkning af børn?

Jeg vil gerne på baggrund af det katteblide indlæg, undervisningsministeren kom med, stille hende nogle spørgsmål, som jeg synes er vigtige for at begrænse den skade, der er sket med den voldsomme debat, undervisningsdirektørens interview udløste.

[Maigaard.]

Undervisningsministeren tilslutter sig i hovedtrækkene det meget udmærkede forslag til formålsparagraf for folkeskolen, som vi først så i hr. Heinesens forslag til folkeskoleloven. Skal hendes tilslutning forstås sådan, at der efter hendes mening bør være mange meninger i folkeskolen? Skal hendes tilslutning til hr. Heinesens forslag forstås sådan, at marxister efter hendes opfattelse også kan ansættes i folkeskolen? Jeg synes, det må være meget, meget afgørende at få slået fast, at det er pædagogisk-faglige kriterier, der er afgørende for, om man ansættes, ikke éns meninger. Derfor vil jeg meget, meget gerne høre, om marxister f. eks. efter undervisningsministerens opfattelse kan ansættes i folkeskolen. Jeg gentager, at jeg forstår ikke, at en undervisningsminister, der står for et liberalt synspunkt — jeg har altså min tvivl om den nuværendes liberalisme — kan være enig med formanden for skolekommissionen i Vinderup. I Vinderup så vi netop alt det, Baunsbak-Jensen-interviewet udløste. Da blev det sagt på et jævnt, klart, folkeligt dansk, ikke med alle disse åndelige finesser, som undervisningsdirektøren er ekspert i at omgive sig med, men meget klart og praktisk: sådan opfatter vi den sag, vi vil ikke se folk, der mener noget andet end os. Er ministeren enig eller er hun ikke enig?

Det tredje jeg gerne ville vide, var, om ministeren er enig med undervisningsdirektøren i, at man bør overveje at indføre et lærerløfte i folkeskolen. Det var jo et led i det fantastiske interview, at nu skulle vi til at tænke på at aflægge lærerløfter. Er ministeren enig i det? Kan vi vente, at der lovgivningsmæssigt eller administrativt fra denne regering kommer bestemmelser om, at vi skal have et lærerløfte? Jeg vil gerne bede ministeren om fra tingets talerstol at markere sin stilling til den forbavsende politiske nydannelse, der hidtil er lagt frem af en embedsmand.

Ministerens har for det fjerde været inde på spørgsmålet om metodefriheden i folkeskolen. Det var hun den 16. oktober i år, hvor hun i Folketingstidende 1974-75 sp. 716 udtalte sig om spørgsmålet om metodefrihed i folkeskolen. Jeg har svært ved at få sammenhæng i udtalelsen, hvis jeg skal være ærlig. Derfor vil jeg gerne spørge, om

ministeren med denne udtalelse agter at lægge et andet indhold i begrebet metodefrihed end det, man tidligere har forstået herved. Skal det forstås sådan, at den højeste leder af landets uddannelsesvæsen og skolerne her i landet har en anden mening om begrebet metodefrihed end den, der har vundet hævde gennem praktisk arbejde i mange, mange år? Jeg synes, det var betryggende, det var rart, om vi kunne få præciseret et standpunkt, og det var meget rart, om vi kunne få forklaret, at ministeren sandelig ikke tænkte på at lave noget om, sådan som udtalelserne kunne tyde på.

For det femte vil jeg gerne høre, om ministeren deler undervisningsdirektørens store skepsis over for decentralisering. Det går igen i kronikker, i talen i Ålborg til skoleinspektørerne, igen og igen, at denne decentralisering, som jeg egentlig troede vi stod sammen om og var enige om, er farlig, for den åbner op for indoktrinering. Der er et klart centralistisk skolesyn i det, der er sagt fra undervisningsdirektørens side, og det må mane til eftertanke, når ministeren udscriber en blankoveksel og siger: jeg er enig med undervisningsdirektøren. Skal det nu forstås sådan, at ministeren og dermed regeringen ser med skepsis på decentralisering, vil standse den, anser den for farlig, eller synes man stadig, at det er rigtigt, at vi prøver at lægge tingene ud til de folk, det vedrører, og lade dem afgøre selv, hvad de synes er rigtigt for deres skole, i højere grad i alt fald, og lade dem i højere grad afgøre, hvad de selv synes er rigtigt for deres skole og for deres børn?

Til sidst vil jeg godt sige nogle ting til i forbindelse med lærernes situation, og jeg vil ikke mindst sige det til de lærere, der på den ene eller den anden måde synes, at vor skole trænger til fornyelse, der på den ene eller den anden måde synes, at der skal skabes forandringer i skolevæsenet. Jeg tror nemlig, de får det svært, fordi der her ved den sidste måneds debat er rejst en bølge, som gør det sværere at skabe den tiltrængte fornyelse i folkeskolen. Jeg tror, disse lærere får det svært i den næste tid, fordi undervisningsministeren og undervisningsdirektøren har lanceret en måde at løse problemer på, som er til stor skade for folkeskolen og for samarbejdet mellem hjem og skole. De har nemlig sagt til forældrene: „Hvis der er no-

[Maigaard.]

get, I ikke forstår, så puds læreren“. De har ikke sagt: „Hvis der er noget I er utilfreds med, hvis der er noget I ikke kan lide, hvis der er noget I ikke rigtig forstår, eller hvad det nu kan være, så gå hen og snak med læreren“. Nej, undervisningsdirektøren sagde jo kort fortalt i Berlingske Tidende den 13. oktober 1974: „Puds dem“. Det synes jeg er en meget dårlig måde at samarbejde om tingene på, og jeg synes, at det gør livet vanskeligere for de lærere, der gerne vil lave skolen om, hvad enten de nu ønsker at lave en ny form for samfundslære eller de ønsker at sætte kommaerne på en anden måde.

Jeg synes, der er grund til at sige til disse lærere, og ikke mindst at sige til dem, der føler sig engageret i samfundsanliggender, at de skal være sig selv bekendt. Det kan godt være, der bliver blæsevejrs nu, ja, der bliver givetvis blæsevejrs nu, men de skal være sig selv bekendt. De skal leve op til den overbevisning, vi har hørt, følt fra, mærket fra så mange lærere; hvis skolen efter deres opfattelse trænger til forandring, så skal de søge at gennemføre den. De skal søge at gennemføre den i samarbejde med forældrene. Det er nemlig sådan, at forældrene ligesom sættes ind som en bremseklods for øjeblikket. Man siger ikke: „Vi er imod forandringen“, man siger: „Det skal være i samarbejde med forældrene“. Det er jeg sådan set enig i. Jeg synes, at lærerne, som vil forandre skolen — og det trænger den til, den trænger til fornyelse — i samarbejde med forældrene skal søge at sikre denne forandring. De skal prøve at forklare forældrene, hvad der er meningen med det, de laver. Hvis forældrene ikke er enige, så skal de ikke gå længere, end de har forældrene med, men de skal blive ved med at prøve på at forklare, blive ved med at diskutere med forældrene, for at sikre, at de på et eller andet tidspunkt kan gennemføre den fornyelse eller de former for fornyelse, som skolen har brug for.

Jeg synes altså, det var lykkeligt, hvis der ud af denne vanskelige situation, som undervisningsdirektøren og ministeren har bragt skolen i, kunne komme en intensivisering af samarbejdet netop mellem de lærere, der vil forandring, og forældrene.

Jeg synes altså, at man skal forandre; jeg vil opfordre til, at man forandrer, så langt

man har forældrene med, at man skaber fornyelse, så langt man har forældrene med, og at man så stopper og bliver ved med at diskutere med forældrene, bliver ved med at snakke om tingene, bliver ved med at drøfte problemerne, indtil man kan gå videre, fordi man har forældrene med. Det er det ene, jeg vil sige til dem.

Det andet jeg vil sige, er ikke mindst til de lærere, der føler sig engageret i samfundsproblemer. Det er jo nok dem, der er venstreorienterede, der får det værst i den kommende tid, men jeg synes altså også, at de skal være sig selv bekendt. Jeg synes, der nødvendigvis skulle komme det ud af denne debat, at man begynder at hytte sig, at man begynder at skjule sig. Jeg synes, man skal være bekendt den, man er. Det har ganske vist været nemt i de sidste år at være venstreorienteret, det har jo været græsselig moderne mange steder, nu kommer der altså noget modgang ved det, men jeg synes, man skal være sig selv bekendt. Man skal ikke tro, at man kan undervise som en anden end den, man er.

Jeg tror ikke på, at en lærer for enhver pris skal prøve at messe sine egne meninger for sine elever, fordi jeg mener, man har lært pædagogisk, at præstebørn er de værste. De, der påvirkes meget stærkt, reagerer i reglen kontra, og jeg synes ikke, man skal gøre det. Men jeg tror ikke, man kan undervise hæderligt, hvis man ikke er den, man er. Derfor vil jeg sige til disse lærere: jeg synes, de skal være sig selv bekendt, de skal være sig deres samfundsendagement bekendt, også selv om det bliver svært.

Til sidst vil jeg sige, at det har glædet mig meget at se, at lærernes organisation — og også forældrenes organisation, men i denne sammenhæng er det lærernes organisation — har taget et stærkt standpunkt, har stået fast i debatten, har støttet lærerne i en situation, hvor det var nødvendigt for dem at få støtte.

Jeg synes derfor, der er grund til at slutte med at opfordre lærerne, ikke mindst dem, der vil forandring, og ikke mindst de venstreorienterede — for det er dem, der får det vanskeligst — til at slutte op om deres organisation, til at slutte op om Danmarks Lærereforening, fordi foreningen har vist sig at være overmåde nyttig, når vinden blæser fra højre.

Lindholt (FP):

I mere end 125 år har folketingets talerstol været arnestedet for fri mands tale. Flommene af ord har været båret af en ærlig vilje til frihed og ret for alle landets borgere, modstand mod forsøgene på at knægte vor frihedstrang og ret til at have vor egen mening, vor ret til at værne danskheden, vor ret til at respektere kongehuset og den demokratiske livsform, vi har, det har været veddet til vor tales bål. Gode danske mænd og kvinder har fra denne talerstol tændt baunen. Fra andre lande er der kommet strømninger, som har kunnet indpasses i vor livsform, men der er også kommet kolde vinde, som vi har måttet dæmme op imod. Nazisme og fascisme vandt ingen genklang i den danske befolkning.

En mærkelig ideologi og filosofi er den kolde blæst fra øst, som nu går hen over landet. Målet for den marxistiske virksomhed er efter vor opfattelse samfundsundergravning og nedbrydning af befolkningens etiske holdning. Hertil føjes ændring af samfundets styreform fra demokrati til diktatur.

Veje og midler til opnåelse af dette formål, det er indoktrineringen af alle, af unge og gamle, fra vugge til grav. Alle skal plaget, ørerne tudes fulde af snak om klassekamp, om kapitalister, for ikke at sige monopolkapitalister, imperiekapitalister, kolonialimperialister og kapitalister i alle begrebet afskygninger, alle disse, som jo udnytter proletariatet, de besiddelsesløse. Hvis der er nogen, der ikke ved, hvordan en rigtig kapitalist ser ud, så se ham i Land og Folk, se ham med det fede ansigt, de ondskabsfulde øjne, mens han sidder og klamrer sig til pengesækken — og den gode danske ærlige arbejder, der står ved siden af med tre røde flag, frihedens symbol, med hammer og segl. Alt baseres på en klassekamp, som for længst er overstået. Det er vel rigtigt, at der på Marx' tid skete en udbytning af arbejderne, af børnene, der blev sendt i kulminerne, ja vel, men for halvandet hundrede år siden! Det er givet, at der har været behov for et arbejderparti, der har været behov for et socialdemokrati, som kunne varetage arbejdernes interesser. Men i dag har i hvert fald flertallet af den danske befolkning og den danske arbejder erkendt, at der ikke er nogen klassekamp tilbage. Den

kamp, der forestår — hvis det er nogen kamp, men den kamp, der er i dag — foregår mellem på den ene side det offentlige og på den anden side de produktive kræfter i vort samfund. De produktive kræfter, det er arbejderne og arbejdsgiveren, det er begge; vi er i samme båd i dag. Det er staten, det er det offentlige, der er den grove udbytter af de produktive kræfter i vort land. Det er staten og det offentlige, som fratager os mere end halvdelen af det, vi tjener, og ikke nok med det: staten formår end ikke at administrere over halvdelen af vore indtægter på en forstandig måde. Det er derfor blot noget forældet vrøvl at forsøge gennem påberåbelse af gamle Marx at instituere en klassekamp, der ikke længere er nogen grobund for.

Vi må nok erkende, at de venstreorienterede dogmatikere gør et enormt arbejde for at påvirke alle sider af vort samfund med disse forældede, men desværre farlige og samfundsnedbrydende tanker. Vi kan vel ikke omvende marxisternes præster og læremestre, men vi kan i hvert fald som nu gennem denne debat i folketinget over for befolkningen advare mod disse efter vor opfattelse falske profetier om det røde paradys. Tro ikke på det!

Fra de venstreorienteredes side kommer nu protesterne. Der er sandelig ikke tale om nogen som helt form for indoktrinering. Vi har lige hørt den foregående ordfører netop tale om det. Det er jo tværtimod det omvendte. Det er jo de modbydelige borgerlige og kapitalister, der fører indoktrinering. Det er de borgerlige, der indoktrinerer børnene i borgerlig kapitalistisk retning. Det er jo sådan, det er, siger de venstreorienterede. Alt i den smukkeste overensstemmelse med den dialektiske metode, som de jo har lært sig til fuldkommenhed. Jeg skal forsøge at give en gennemgang af det modsatte, nemlig af de venstreorienteredes indoktrinering i vort land.

I bedste overensstemmelse med det trivselsprogram, som professor Eggert Petersen stillede op for de benovede, og, det må indrømmes, også noget betænkelige socialdemokrater, er børnehavepædagoger og psykologer nu åbenlyst i færd med at opløse familiens enhed, som vi ellers støtter i henhold til FN's erklæring. Børnene skal naturligvis opdrages af offentligt ansatte bedrevidende

[Lindholt.]

trivselsmissionærer. Det er så vigtigt et område, at forældrene totalt må udelukkes fra dette. I denne forbindelse vil jeg gerne citere et læserbrev, der er skrevet af en pædagogstuderende. Om et øjeblik vil vi nu høre, at SF ude i Snoldelev kommune netop har taget skarpt afstand fra netop ham, så det er jo muligt, at han også vil falde uden for den kreds, som tilhører de venstreorienterede inden for SF, men lad os nu høre, hvad han siger. Han hedder K. H. Martin-
sen.

„Stå sammen“, lyder overskriften i Land og Folk af 4. juni 1974.

„Det er meget vigtigt, at alle vi socialarbejdere både gennem vore respektive fagorganisationer: Socialrådgiverforening, psykiatrisk selskab, psykologforening, BUPL“ — hvad det så ellers er — „Unge Pædagoger, Familievejlederforeningen m. fl. og gennem de fælles foreninger som Landsforeningen for Mentalhygiejne, Socialpolitisk forening, BRIS“ — Børns Rettigheder i Samfundet — m. fl. står fast sammen og via alle kanaler søger at fremme gennemførelsen af bistandsloven uden ændringer, det vil sige i den form, tidligere socialminister, socialrådgiver Eva Gredal fremlagde den.

Der er uddannet en bunke socialarbejdere, der som eksperter på hver deres område står parat til at vejlede forældre, lærere, sociale tabere m. fl. Disse eksperter bør ikke sættes på gaden som arbejdsløse under påskud af, at der skal spares. Nedlæg i stedet militæret. Så kan vi sikre os, at vore uddannede social-eksperter får mulighed for at tage sig af den opvoksende generation på et så tidligt tidspunkt som muligt, så børnene gennem moderne pædagogik, medvær og trivsel kan danne basis for det socialistiske samfund.

Gennem bistandslovens muligheder for opsøgende virksomhed og kontrol kan man sikre, at ethvert barn får tilbud om at komme hjemmefra, så forældrene på grund af usikkerhed og ukyndighed ikke ødelægger dem ved indoktrinering af reaktionære ideologier overleveret fra et kapitalistisk system.“

Kære venner, sådan var ordene fra den psykologstuderende i Lyngby. Der kræves vist ingen kommentarer til det sludder.

For nogen tid siden kunne man i radioavi-

sen høre om, at vuggestuen Røde Ko havde lukket på grund af sympatistrejke med arbejderne på Svendborg Skibsværft. Jeg tror nok, at arbejderne på Svendborg Skibsværft betakker sig for den slags sympatistrejker. De burde jo også kun resultere i, at lederen af vuggestuen blev afskediget for pligtforømmelse. Pas børnene og pas dig selv i forhold til arbejdsmarkedets konflikter eller meld dig ind i en politisk vælgerforening! Det må være svaret til vedkommende vuggestueleder.

Gennem foreningen BRIS lokker man nu børnene hjemmefra, og man fortæller, de skal bare hæve deres egne børnepenge og så videre. Det er fuldt ud lovligt, hvad der er mig ganske ubegribeligt. Jeg begriber ikke et ord af det hele. At justitsministeren ikke kan sørge for at standse sådan samfundsundergravende virksomhed, det er helt fantastisk. Nok har vi foreningsfrihed, men vi har dog også frihed til, at man ikke skal prøve på at opløse samfundets institutioner. Men det er åbenbart fuldt ud lovligt, og det hjælper ikke, hvis man henvender sig til børne- og ungdomsværnet, i hvert fald ikke det ude i Tårnby kommune, for de nægter nemlig simpelt hen at hjælpe de forældre, der har et barn, der er kommet ud i Christiania. De hjælper ikke forældrene at få barnet hjem, tværtimod. Det kalder jeg børne- og ungdomsværn.

Jeg kan da lige for at gøre målet fuldt i den henseende fortælle, at et flertal i finansudvalget i sidste samling var med til at bevilge penge til BRIS, Børns Rettigheder i Samfundet. Der var et flertal herfor, jeg håber meget, at det næste flertal bliver et flertal imod den slags ting.

Hvis nu barnet har haft det held at blive passet i hjemmet i den gode og trygge atmosfære, som forældre ønsker at give deres børn, og det har undgået disse trivselspædagogers indoktrinering, ja, så skal vi altså stadig væk være på vagt. Børnene skal i skole, og skolen af i dag er i hvert fald ikke 1930ernes skole og er i hvert fald ikke den skole, som Christen Kold drømte om. Skolen af i dag er, synes vi, nærmest en slagmark for forskellige pædagogiske og undervisningsmæssige forsøg. Eksaminer afskaffes, grundlaget for menneskeligt samkvem og medleven i vort samfund, nemlig fagene dansk, skrivning og regning og fremmede

[Lindholt.]

sprog — og ved fremmede sprog tænker jeg altså på de nærmeste fremmede sprog, ikke syd- og nordkinesisk — fortrænges til fordel for nedsat timetal for lærerne, til fordel for seksualundervisning og andre fag. Og disciplin må der naturligvis under ingen omstændigheder være, for ellers vil det gå lille Peter yderst dårligt i hans fremtidige tilværelse. De avancerede lærere skriver lærebøger, som kan anvendes til at fremme den socialistiske tanke og idé i skolen. Der benyttes f. eks. en bog, der hedder „Historiebogen“, og den indeholder naturligvis en lang række angreb på de fede kapitalister.

For kort tid siden hørte jeg om en dreng, der var kommet ind i et gymnasium, og som ønskede at lære russisk i gymnasiet. Han mødte op i klasseværelset, der naturligvis var prydet med det røde flag med hammer og segl, et billede af Lenin og — et billede af Gert Petersen. Han må sandelig være blevet inspireret, da han kom ind i det klasseværelse, eller også har han måske foretrukket at studere sydkoreansk i stedet for.

Af en radioudsendelse forleden med bl. a. hr. Knud Jespersen fremgik det — det var ikke hr. Knud Jespersen, der sagde det, men det var en indleder, der sagde det — at det drejede sig om at få kommunistiske bannerførere ind i alle samfundsinstitutioner, læreanstalter osv., og vi må erkende, at det i høj grad er lykkedes.

Bibliotekscentralen, som oprindeligt var et selvstændigt institut, har udarbejdet til brug for bibliotekerne en plakat, som ser sådan ud. (Taleren holdt plakaten op). Den viser naturligvis den fede kapitalist, der sidder på pengesækken eller holder på den; samtidig er de djarve arbejdere ved at vælte ham ned af piedestalen, og i baggrunden ser vi befolkningen jublende med det røde flag. Der var en, der sagde til os, at der foregår jo ikke nogen indoktrinering her i samfundet, det foregår slet ikke, det kan ingen dokumentere. På bagsiden af plakaten står der: „læs røde bøger, socialistiske børnebøger“. Det er sandelig ikke Snehvide og de syv små dværge, der skal læses om nu om dage, nej, det er Pjotr, hvordan det gik ham i Sibirien. Hvem udgiver det? Det gør bibliotekscentralen. Nu tror jeg ikke, at det er finansudvalgets formand, der har inspireret

til udarbejdelsen af en sådan plakat, men jeg mener i hvert fald at kunne bebrejde ham, at han ikke siger fra i forbindelse med sådan en plakat.

Jeg har en anden, som jeg nu vil vise — nej, den vil jeg for resten ikke vise jer, ikke forsiden, men bagsiden. Jeg har en anden plakat, som viser alt om sex fra kælder til kvist, alt om sex. Den skal virke inspirerende over for børnene, der kommer i børnebibliotekerne. Jeg mener naturligvis heller ikke, at formanden for finansudvalget skulle have givet inspiration til denne plakat, men denne plakat skulle altså virke inspirerende på børnene, således at de kunne gå ind i børnebiblioteket og låne nogle af alle disse glimrende, aldeles fortræffelige bøger. „Hvordan mor“ og „Den lille ternede“ og „Sådan får man et barn“ og „Far, mor og børn“ og en masse andre gode bøger, som nok er værd at læse for de 3-6 årige, så de kan få et normalt sexliv. Denne er også udsendt af bibliotekscentralen i 1972 og udarbejdet af en børnebibliotekar. Jo tak, det går helt godt i bibliotekerne.

Når man så læser „Driver dug, falder regn“ og gerne skulle have et bogmærke lagt ind i bogen, så man ved, hvor langt man er kommet til, ja, så får man udleveret på bibliotekerne små røde bogmærker, og disse bogmærker indeholder selvfølgelig en komplet fortegnelse over forholdene i Chile, Allende og hvordan det er gået de stakkels forfulgte kommunister over den ganske verden, „Arbejderen“ og „Du, menneske“ osv., dem udleveres der jo i hundretusindevis af gennem bibliotekerne også. Mon ikke det var en idé, at formanden for biblioteksvæsenet eller for centralen kikkede lidt efter, hvad der blev sendt ud derindefra.

Man kunne godt stille det spørgsmål: siden hvornår er det egentligt blevet bibliotekarernes opgave at undervise i sex? Er det formålet med bibliotekarundervisningen? Måske tror man, at bibliotekarer har særlige forudsætninger for det.

Jeg ønsker her fra folketingets talerstol at gøre opmærksom på den fare, der ligger i, at landets folkebiblioteker for øjeblikket er ved at blive omdannet til et propagandaapparat for den marxistiske ideologi. Det er ikke bibliotekarernes opgave at føre politik, hverken venstreorienteret eller højreorienteret.

[Lindholt.]

ret, de skal udlevere bøger og modtage dem igen, det er sagen — den rationalisering kan jeg meget nemt lave.

Jeg tror, der er andre her i dag, der vil komme ind på spørgsmålet om, hvorledes indoktrineringen foregår inden for universiteterne; men jeg har alligevel et eksempel her, som jeg gerne vil foreholde Dem. Det er en duplikeret skrivelse, som den unge student fik, da han kom ind og skulle studere psykologi. Den fik han i september 1972 udleveret af en af dem, der stod med disse lister. Der står i denne skrivelse:

„Udgangspunktet for analysen er marxistisk: Historien om alle hidtidige samfund er klassekampens historie.“

Skriftet munder ud i 12 punkter, som er tænkt som vejledning for socialistiske psykologer. Jeg citerer af disse punkter punkt 6:

„Nægt overarbejde og udnyt arbejdstiden til revolutionært arbejde.“

„Punkt 6 indebærer, at du skal gøre dit arbejde så revolutionært som muligt. Til punkt 9 hører at afsløre psykologiseringen og psykologiske teories funktion som oprettholdere af forsvarere af den borgerlige ideologi. Forsøg at udarbejde en ideologi, som tjener folket.“

Om punkt 11 står der: „Indsaml og udsprede alle de fakta, som du kan få i kraft af din stilling, og som viser udstødningsfaktorer, kontrolfunktioner osv. i det kapitalistiske samfund.“

Og så kommer punkt 12:

„Op til kamp“.

Det er underskrevet af Jesper Jensen. (*Bifald fra tilhørerpladserne*). Ja, der er grund til at klappe. Jesper Jensen har nok glemt den sidste sentens, nemlig:

„Kammerater, det er klassekampen, det gælder.“

Der står neden under underskriften:

„Denne skrivelse uddeles til studenter, som påbegynder psykologistudiet på Københavns universitet september 1972.“

Jeg håber, der er blevet bedre tider ved Københavns universitet i de følgende år.

Vi kan jo ikke nå at gennemgå al den dokumentation, der er, og som de venstreorienterede siger at der mangler, men jeg har alligevel et billede mere. Der står: „Det er på torsdag, at du skal ud til fest.“ Det skal

foregå på statens biblioteksskole. Festen er arrangeret af kommunistiske elever på biblioteksskolen, og den holdes i anledning af en indsamling til fordel for Land og Folk. Siden hvornår er det blevet tilladt, at politiske foreninger kan misbruge samfundets institutioner til diverse indsamlinger? Hvad er meningen? Må vi så blive fri for det, hr. statsminister!

Vi har stillet denne forespørgsel, fordi vi mener, at der må kunne gøres noget. Vi er klar over, at vi ikke kan hindre den demagogi, der er i gang, vi kan ikke hindre den bare ved at tale fra denne talerstol. Vi kan måske vække befolkningen, og vi kan også vække de 90 pct. fornuftige bibliotekarere og elever, der findes rundt omkring, men der må en lovgivning til, og den lovgivning skal selvfølgelig nøje tilrettelægges, hvad disse folk må og ikke må. Vi vil have fred ude omkring i institutionerne.

Til slut: med lov skal land bygges — af folketingset og ikke af vuggestuer og børnehaver.

Ritt Bjerregaard (S):

Folketinget behandler i dag to forespørgsler om, hvad regeringen eller undervisningsministeren agter at gøre for at sikre demokrati, åndsfrihed og tolerance i skolen, samt et lovforslag. Lovforslaget skal jeg senere på dagen vende tilbage til.

Forespørgslen fra fremskridtspartiet er videre og mere upræcis i sit sigte end socialistisk folkepartis og knytter også i sin begrundelse mere an til den forudgående debat, idet man netop taler om

„den overhåndtagende marxistiske indoktrinering, som finder sted i det danske samfund.“

Det drejer sig tydeligvis ikke kun om skolen, men om det danske samfund i bredeste betydning, og kun om marxisterne. Indoktrineringsdebatten, således som den i godt en måned har fundet sted i massemedierne, er nu udvidet i forhold til sit udgangspunkt, men ikke ændret.

Som bekendt startede den en fredelig og rolig søndag i skolebørnenes efterårsferie med Berlingske Tidendes stort opsatte interview med undervisningsdirektør Baunsbak-Jensen under overskriften:

„Beskyt skolerne mod marxistisk tyranni.“

[Ritt Bjerregaard.]

Interviewet var meget opsigtsvækkende. Det var en højtstående embedsmand, folkeskolens øverste, der udtalte sig på en måde, der kun kunne opfattes som politisk. Enighed eller uenighed i de fremsatte synspunkter er i denne sammenhæng ganske ligegyldig. Det drejer sig alene om, at hr. Baunsbak-Jensen udtalte sig på en sådan måde, at han dels blev inddraget i den løbende politiske debat, dels i dag bliver involveret i Folketingets debat uden selv at kunne tage ordet. Han må på trods af navns nævnelse og på trods af fadderskab til debatten blive på sin stol i logen.

Det er i den forbindelse en ringe trøst, at ministeren er enig med undervisningsdirektøren. Enigheden blev etableret efter udtalelserne og har ikke betydet, at debatten har drejet sig om ministerens udtalelser, men fortsat om embedsmandens.

Situationen er så meget mere beklagelig, som undervisningsdirektøren for folkeskolen netop er sat som vogter af alsidigheden og den ikke-politiserende undervisning i skolen. Hr. Baunsbak-Jensen har med sine udtalelser svækket stillingens autoritet, og det er derfor glædeligt, at undervisningsministeriet som sådant ikke har deltaget i debatten. Det giver socialdemokratiet håb om, at det trygge forhold mellem skole og ministerium kan opretholdes.

I øvrigt ønsker socialdemokratiet at understrege, at hvis ministeren opfatter problemet om en marxistisk indoktrinering som et alvorligt spørgsmål, så burde ministeren selv have rejst det — og ikke gennem aviserne, men selvfølgelig gennem en drøftelse med f. eks. Danmarks Lærerforening og Skole og Samfund.

Lad mig til indledning rejse et problem, som ligger i udkanten af emnet, men som alligevel adskillige gange er draget frem. Det drejer sig om undervisningsmaterialernes ensidighed. Jeg skal ikke her trætte med de utallige eksempler, der er trukket frem både af SID og Dansk Kvindesamfund for slet ikke at tale om Göran Palms grundige

analyser. Jeg skal i stedet holde mig til de muligheder, ministeren har for at få undersøgt disse ting.

Folketinget vedtog i 1973 loven om en landscentral for undervisningsmidler. Den forudgående debat havde især drejet sig om § 12, nr. 2, dvs. nedsættelse af et analyseudvalg med følgende kommissorium:

„ — at udtale sig om, hvorvidt de lærebøger og andre undervisningsmaterialer, der anvendes i folkeskolen, indeholder fremstillinger, som er udtryk for en ensidig og forelådet opfattelse, eller som på anden måde er egnet til at give eleverne et fortegnet billede af væsentlige samfundsforhold, såvel historiske som nutidige. Udvalget skal i denne forbindelse særlig hæfte sig ved, om sådanne beskrivelser og vurderinger medvirker til at fastholde traditionelle livsholdninger og adfærdsmønstre i strid med en i øvrigt ønskelig udvikling i samfundet.

Det må være naturligt at lade centralen distribuere sådanne udtalelser, som i øvrigt alene bør stå for udvalgets regning. Udvalget bør have en selvstændig status i forhold til undervisningsministeriet, og dets „anmeldervirksomhed“ bør alene have til formål at stimulere skolenævnenes interesse for undervisningsmateriale spørgsmål.“

Ved behandlingen i udvalget, som det fremgår af betænkningen, lovede daværende undervisningsminister Knud Heinesen at orientere udvalget om det endelige kommissorium, ligesom det understregedes, at udvalget nedsættes på ministerens ansvar. Socialdemokratiet ser gerne, at ministeren udnytter denne mulighed. Vi finder det vigtigt ikke at bygge på løse og vage formodninger om det eksisterende undervisningsmateriale, men at få det gennemanalyseret og ad den vej hjælpe arbejdet i skolenævnene, og vi vil gerne her i dag helt konkret vide, hvilke planer ministeren har. Vi mener ikke, at undervisningsmateriale i sig selv kan være indoktrinering, hverken reklamer for olieselskaberne eller den nok så omtalte historiebog. Det afhænger alene af, hvordan de bruges. En meget ensidig bog vil netop være

[Ritt Bjerregaard.]

udmærket, hvis den bruges sammen med andre. Derfor erkender vi, at spørgsmålet om undervisningsmateriale kun meget perifert berøres af debatten i dag. Socialdemokratiet har med meget stor bekymring set på debatten, således som den er forløbet siden hin søndag, ikke så meget på grund af de ting, der er sagt — for det har stort set været, hvad man kunne vente sig fra fremskridtspartiets, centrum-demokraternes og kristeligt folkepartis side, mens det måske har undret lidt, at også de konservative ukritisk er hoppet med — men snarere på grund af den udvikling, debatten betegner i uddannelsespolitisk sammenhæng.

Igennem snart 50 år har socialdemokratiske og radikale undervisningsministre garanteret en tryk og stabil udvikling inden for uddannelsessektoren. Den førte politik har hvilet på et bredt grundlag i det danske folk og i folketetinget, og jeg føler trang til her at understrege, at det ikke er det samme som blot at følge de ønsker, befolkningen har. Udviklingen kan ikke karakteriseres som gallupdemokratisk, men derimod som en ansvarlig afvejning af uddannelsessystemets udviklingsmuligheder. Udviklingen har været bestemt af et alvorligt forhold til og en dyb respekt for demokratiet, åndsfriheden og tolerancen.

I disse 50 år, ja, man kunne måske endda sige lige siden systemskiftet, er der sket meget i det danske samfund, og befolkningen har skullet omstille sig til mange nye situationer. Det havde næppe været muligt uden den ballast, et stabilt uddannelsessystem giver.

I vor tid befinder samfundet sig igen i en kriselignende situation, hvor arbejdsløsheden er stadigt voksende og giver problemer, ikke kun af økonomisk art. Samtidig træder modsætningerne i befolkningen stadig skarpere frem, og det stiller på ny meget store krav til uddannelsessystemet og dermed til den ansvarlige regering.

Det er ingen større kunst i en rolig og fremadskridende samfundsudvikling ikke at lade uddannelsessystemet halte bagefter og heller ikke at lade det hvile på demokratiet, åndsfriheden og tolerancen. Det trues jo netop ikke, der er netop ingen større konflikter, men fuld opbakning omkring vær-

dierne; men i en krisesituation ændres disse forhold, og det bliver afgørende vigtigt, at netop uddannelsessystemet fastholder sin hvilen på den brede folkelige opbakning og sit fundament i begreberne demokrati, åndsfrihed og tolerance. Ellers uddybes konflikterne, og intolerancen, snæversynet og ønsket om den stærke mand forstærkes.

Debatten om indoktrinering er forstemmende, fordi den har medvirket til at uddybe de eksisterende konflikter og til at så tvivl om folkeskolens grundlag og hvilen på kendte værdier. Debatten har forstærket forældrenes usikkerhed. I forvejen må hele samfundsudviklingen og udsigten til at miste sit arbejde være bekymrende, og dertil kommer så nu den, i virkeligheden helt ubegrundede, utryghed ved skolen, og hvad den gør ved børnene. Socialdemokratiet forstår ikke, at det kan være en ministers opgave at forøge utrygheden, når man oven i købet ved, at man også herved, og det er måske det farligste, giver mulighed for en tankegang om, at det er nogens skyld, at der er syndebukke.

I stedet for at klarlægge de problemer, der vitterlig eksisterer, også i skolen, der jo afspejler samfundet, og derved forsøge at finde frem til løsninger, som vi alle ved er uhyre komplicerede at finde, kaster man sig nu på den mest primitive måde over en bestemt gruppe: marxisterne. Det er deres skyld, at der er vanskeligheder i folkeskolen, det er deres skyld, at der er disciplinære problemer, hærværk osv., for de indoktrinerer børnene.

Det kan i løbet af meget kort tid blive deres skyld, at folk er usikre, at samfundet er fyldt med konflikter osv. Man har fundet nogle at kaste sig over. Det er bare 10 pct. af lærerstanden, ingen ved hvem, og ingen kan derfor klage. Der er jo netop ingen bestemte anklagede, og hverken Danmarks Lærerforening eller undervisningsministeriet har haft klager. Ja, Århus skolekommission har ligefrem enstemmigt vedtaget, at der ikke finder marxistisk indoktrinering sted i Århus. Hvad er det så, sagen drejer sig om, andet end at skabe usikkerhed og mistillid hos lærere og forældre, der jo kan tro, at der er noget om det?

Socialdemokratiet føler trang til at understrege sin tillid til den danske lærerstand. Vi

[Ritt Bjerregaard.]

tror, der bliver gjort et stort og dygtigt arbejde i folkeskolen, og at lærerne følger de love, folketinget vedtager.

Men fremskridtspartiets dagsorden viser, hvor tæt vi er ved det helt primitive brøl. Nu er det den overhåndtagende marxistiske indoktrinering i hele det danske samfund, aldrig konkrete eksempler, blot diverse citater, der ikke viser noget som helst. Det helt løse — og jeg skal af venlighed forbigå hr. Lindholts eksempler her fra folketingets talerstol — det helt uforpligtende, men synde-bukkeskabende problem. Grunden er lagt for en hetz, der ikke kun behøver at omfatte folkeskolens lærere.

Desværre er indoktrineringsdebatten, som vi fører den i dag, blot en videreførelse af nogle tendenser fra foråret. Det er også det, der gør det påtrængende nødvendigt at tage det meget alvorligt, at vi har debatten, og ikke hæfte sig ved enkeltdele i det, der er sagt. Det er jo klart for alle, at der ikke må foregå indoktrinering. Enhver ved det, og det er der selvfølgelig ingen grund til at diskutere. Socialdemokratiet har klart understreget det i formålsformuleringen til skole-reformen.

Udviklingen startede med debatten om læreruddannelserne på Roskilde universitetscenter. Her var det også løsagtigheden, der var karakteristisk. „Vi havde jo alle sammen hørt et og andet“, og debatten drejede sig om alt dette, vi havde hørt, og understregede på ubehageligste vis politikernes manglende viden om udviklingen, som den foregår på universiteterne. Der blev talt meget om tegneserien „Anders And“ og andre uvæsentlige ting, men ikke nær så meget om styringsmuligheder. Og siden debatten har politikerne i det store og hele ikke fulgt spor bedre med i udviklingen på Roskilde universitetscenter eller interesseret sig for andet end det mest overfladiske. Men det er lykkedes at give befolkningen et indtryk af, at det farlige var noget med marxisme. Også her stod det vage og upræcise tilbage, men også at det var nogens skyld.

Dette resultat kan så fiktet indlede den nye debat. Nu ved befolkningen på forhånd, at der var noget med marxister, og hvad er da enklere end at knytte det til folkeskolen, hvis alvorlige problemer i længere tid har været diskuteret. Formentlig havde ingen

regnet med, at fremskridtspartiet så hurtigt ville overføre det på hele samfundet.

Næste skridt bliver forfølgelse af enkeltpersoner. Den nu løbende debat har personificeret samfundets og skolens problemer. Det er nogens skyld. Det vil næppe være længe, før der rejser sig krav om at finde enkeltpersoner. Nogle skolekommissioner har allerede været fremme med udtalelse om, at de ikke ville ansætte venstreorienterede lærere.

Historien er rig på eksempler på en sådan udvikling. Jeg behøver blot at nævne McCarthys indsats i Amerika i begyndelsen af 1950'erne. Det vil kræve en meget bevidst politisk indsats at dæmme op for den udvikling, der nu er sat i gang.

Det er en stor skuffelse for socialdemokratiet, at det er kommet til at se ud, som om det er partiet venstre, der medvirker til denne udvikling. Netop venstre har, set i historiens lys, været garant for demokratiet, som partiet sloges for og gennemførte omkring århundredskiftet, åndsfrigheden, som igennem partiet fik sit stærkeste udtryk i højskole- og friskolebevægelsen med dens meget store betydning for den uddannelsesmæssige udvikling her i landet, og tolerancen, som har vist sig i en åbenhed og en ikke-fordømmende holdning over for anderledes tænkende. Vi tror, at mange venstrefolk med os er bekymret over, hvad det er for en vogn, venstre har ladet sig spænde for, og vi føler trang til at understrege, at venstre kan regne med socialdemokratiets fulde støtte, således som det altid har været tilfældet, til at løse de alvorlige problemer i folkeskolen og i uddannelsessystemet i øvrigt. Men venstre kan også regne med socialdemokratiets absolutte modstand mod enhver form for forfølgelse af anderledes tænkende. Socialdemokratiet vil til enhver tid forsvare både demokratiet, åndsfrigheden og tolerancen, og vi vil gøre det, ligegyldigt hvorfra angrebene kommer.

Poulsgaard (FP):

„Fagre ord fryder mangt et hjerte, fagre ord har forvoldt mig smerte“.

Det tør nok antydes, at der her i dag er blevet sagt mange fagre ord om frihed og tolerance. Det blev ligesom fra den forrige taler antydet, at fremskridtspartiet ville starte en hetz mod anderledes tænkende.

[Poulsgaard.]

Hvis der er nogen, der er udsat for hetz, så er det fremskridtspartiet. Vi ønsker frihed, frihed for enhver livsholdning.

Det kan ikke nytte noget, at hr. Maigaard nu står op og siger, at der vil blive dasket til de venstreorienterede nu. Hvad er det for en pivet indstilling, der nu lægges for dagen? Nu har de venstreorienterede igen de sidste 10-15 år haft alt for let spil, fordi det ikke er trængt ind gennem dette hus' tykke mure til politikerne her på Christiansborg, hvad der foregik ude i befolkningen. I frihedens og i tolerancens navn lå man under for alle mulige pressionsgrupper. De højt ordnede pressionsgrupper fik magt. Politikerne herinde troede gud hjælpe mig, at det var folkets vilje, når man i frihedens og åndsfrihedens navn bevilgede millioner til alt muligt: kulturpaver og tilskud til ditten og datten, tilskud til film. Jeg kan nævne Thorsens Jesusfilm, der vel nok satte sindene i bevægelse. Man nægtede at høre på, hvad den jævne mand mente om tilskud til kunst. En mand som Rindal, lagerforvalteren i Kolding, som rejste en folkebevægelse, han bliver af højordnede psykologer og kulturpaver dysset ned. Endelig, langt om længe, ved valget den 4. december 1973, satte det tavse flertal en modoffensiv i gang. Nu kunne det søreme være nok.

Jeg var glad for statsministerens klare tilkendegivelse her i dag af, at politik, det er ikke bare penge og økonomi, det har også noget med livsholdning, med livsværdier, at gøre. Man kan nok undre sig over, specielt når det gælder et parti som venstre, hvor det folkelige har været i forgrunden, at det er, ligesom der ikke er nogen, der tør tage til genmæle, når der fra de venstreorienteredes side bliver sagt, at kristendoms-kundskab, det er også indoktrinering. Hvad er det for noget forfærdeligt vrøvl, rent ud sagt? Vi har mig bekendt i dette land en statsreligion, og vor kultur og livstradition bygger på denne kristne livsindstilling. Skulle det så pludselig være indoktrinering at fortælle børn om kristendoms-kundskab? Det er den indstilling, der var med til i 1960erne, dengang man var så åben og frisindet over for alt det nye, at bryde de gamle normer ned, uden at man satte noget nyt i stedet.

Det er ungdommens ret at gøre oprør.

Man siger sågar, at den, der ikke har været revolutionær som ung og reaktionær som ældre, han har aldrig levet livet. Jeg forstår, dengang venstre og højre under Estrup kæmpede under barske vilkår. Det var noget, man kunne forstå. Det var en kamp, der var til at tage og føle på. Jeg forstår også socialdemokratiet i den svære begyndelse, dengang Pio og de andre blev eksporteret til Amerika. De ville noget med et samfund, der var skinghamrende uretfærdigt, de ville noget nyt, de ville et bedre samfund, og de kæmpede for det på lige vilkår, på demokratiske vilkår. Al ære og respekt for det. Men man kan ikke nære ære og respekt for den venstreorienterede indoktrinering, der f. eks. finder sted i skolerne. De venstreorienterede skal have lov til at være her, ingen tvivl om det, men som hr. Lindholt var inde på, skal den politiske kamp føres i vælgerforeninger, igennem aviser og også i massemedierne, hvor alle kan komme til orde, den skal ikke indpodes vore børn i børnehaver og skoler. Det er fuldstændigt vanvid. Vi husker alle sammen sagen om en børnehave i Hudegården, eller hvor det var, hvor det af stillingsbetegnelsen klart fremgik, at de, der søgte de ledige stillinger, skulle have en marxistisk indstilling.

Den udvikling, som skete i samfundet i 1960erne, bevirkede, at bondesamfundet gik i opløsning; det bondesamfund, som har så dybe rødder, og som de fleste herinde er rundet af, gik i opløsning. Far og mor skulle ud at tjene penge, for at den altopslugende statskasse stadig væk kunne dække disse psykologers, og hvad de nu hedder alle sammen, disse kulturpavers umættelige behov. Så skulle børnene passes, men nej, det var da ikke noget, forældrene selv kunne bestemme, hvordan de ville have deres børn passet. Disse pædagoger skulle nok fortælle dem, hvordan børnene skulle passes. Her er det, jeg mener: når nu samfundet stiller det krav, at for at en familie faktisk kan opretholde livet, så er far og mor nødt til at arbejde, så må far og mor også have berettiget krav på, at de børn, hvis pasning disse pædagoger skulle varetage, bliver passet på en måde, der er i tråd med den livsholdning, forældrene har. Det tør nok svagt antydes, at det ikke er tilfældet.

Det er rystende, hvad man hører i den

[Poulsgaard.]

debat, der har været i den sidste tid. Jeg har snakket med mange forældre, og de har sagt til mig: ja men vi tør ikke klage til skolelæreren, for tænk, hvis lille Peter eller Jens eller Karen, eller hvad de nu hedder, skulle blive ... det kan være, læreren forfølger dem. Jeg nægtede simpelt hen at tro på, at der var nogen lærer, der ville forfølge børnene, for jeg tror også, at lærerne gennemgående er demokratiske. Det nægtede jeg at tro på. Men at folk, fornuftige folk med begge ben plantet på jorden, ikke tør sige fra over for skolen, hvad der er galt, det viser jo, at der er en krise.

Der er ydermere den krise, at vi, der i dag er omkring de 40-50 år, vi kender overheadet ikke skolen, når vi kommer der. Hvis en lille mand på et skolemøde skulle driste sig til at spørge om et og andet, så får han en lang pædagogisk udredning, og så bliver han dysset ned. Disse grupper har lært på samfundets bekostning at bruge ord i skrift og i tale, de har forstået at bruge dem dygtigt, og de har forstået at indpode alle andre mennesker en skyldfølelse, fordi de ikke var så frisdende og ikke var så tolerante, som det nu var rigtigt.

Jeg kunne godt have lyst til — det er jo en helt fantastisk situation — her fra talerstolen at sige hr. Baunsbak-Jensen tak. Jeg synes virkelig, han skal have tak for den debat, han har rejst her; den interesse og den bevågenhed, debatten har fået i massemedierne, har jo også vist, at der er et behov for dette. Men jeg kan ikke lade være med at tænke på, at det var den samme Baunsbak-Jensens partifælle, hr. K. Helveg Petersen, der som undervisningsminister udsendte den blå betænkning; i den blev spiren til den indoktrinering faktisk lagt, for nu var det pludselig ikke det, at børn skulle lære noget, der var sat i højsædet, nu var det trivsel og alt det andet, der er kommet ind.

Når fru Ritt Bjerregaard her er så bange for fremskridtspartiet, så kan jeg fortælle fru Ritt Bjerregaard, at vi er lige så bange for socialdemokratiet, for den skolestyrelseslov, som, hvis socialdemokratiet fik magt, som det har agt, ville opstå som fuldførlig, den vil vi ikke være med til. Det, vi forstår ved folkeskolen, det er ikke en 12 års tvungen enhedsskole. Vi forstår en folkeskole, der er folkets skole, hvor det er forældrene, der i

samråd med lærerne bestemmer, hvad pensum børnene skal have, og når det er sådan — det føler jeg ganske sikkert det er — at 90 pct. af denne befolkning vender sig imod disse marxistiske teorier og fanatiske forestillinger om det lykkelige samfund, så kunne det muligvis være sådan, hvis vores skolestyrelseslov, hvorefter det var forældrenes skole, der fik en chance, at der var visse steder her i landet, hvor den alt overvejende del af befolkningen sværger til en marxistisk indstilling, og hvis flertallet af forældrene i sådan en skole ville have det, så skulle børnene undervises i marxistiske teorier, så skulle de have lov til at bestemme det, men de andre steder, hvor forældrene ikke vil have disse marxistiske teorier, så skulle forældrene også bestemme det. Så fik vi nemlig lige ret for Loke og for Thor.

Jeg kunne have lyst til at nævne lidt af en kronik, seminarielektor Poul Hansen, Vordingborg, skrev i Berlingske Tidende allerede på så tidligt et tidspunkt som mandag den 8. april, altså længe før hr. Baunsbak-Jensens sag blev rejst. Jeg citerer:

„Foruroligende er det også, at skolen i dag har et næsten umætteligt behov for skolepsykologisk rådgivning med dertil knyttede foranstaltninger som ansættelse af kliniske psykologer, specialundervisning under forskellige former, observationsklasser og periodeklasser m. m. På det faglige plan kan man med henvisning til en undersøgelse af ledende skolepsykolog Emil Kruuse, Albertslund, konstatere en påfaldende forringelse af børns læsefærdighed, selv om det reducerede timetal i dansk tages i betragtning. Og aldrig har der været så mange indberetninger som nu om nervøse, urolige og støjende børn, for slet ikke at tale om det stigende antal skulkere. Hertil så kritikken udefra. Erhvervslivet klager jævnlig over, at folkeskolens elever er for ringe udstyret med elementære færdigheder i dansk og regning“.

En skole skal ikke være en ævleklub, hvor de sidder i timevis og diskuterer: skal vi nu lave det, skal vi lave det, har vi lyst til ditten, har vi lyst til datten. Skolens formål må først og fremmest, primært, være at bibringe børn kundskaber i dansk, regning og fremmedsprog. Får vi vort skolestyre igennem, må forældrene selv vælge, hvilke fag der skal være derudover, og det kunne jo

[Poulsgaard.]

godt ske, at nogle forældre endnu kunne tænke sig at vi fik noget kristendoms-kundskab, fik lidt religion, at vi fik en etisk livs-holdning. For det er jo fantastisk: jo mere vi ofrer på skolen, jo dårligere går det, og vi hører jævnlig de klager fra erhvervslivet, at eleverne ikke engang kan de mere elementære ting i dansk og regning, selv om de har så lang en skolegang.

Og så én ting til: skolen har sat barnet i centrum, det er børnene selv, der skal bestemme deres skole. Det lyder meget smukt, men nu tror jeg nok, de fleste børn godt vil læse en lille smule. Og i skolen tager man alt muligt hensyn til det enkelte barn. Pludselig en dag, gud ske lov havde jeg nær sagt, er der da nogen, der bliver færdige med at studere og skal ud at bestille noget fornuftigt; så opstår konflikten, for lige pludselig er der en arbejdsleder eller en eller anden, der siger til ham: hør nu, kære ven, sådan og sådan skal det være. Erhvervslivet har ikke tid til at sætte sig ned og snakke i timevis, om den dér krusedulle skal være sådan og sådan. Der må være én, der træffer afgørelsen, og så opstår konflikten, så enten er skolen 20 år forud for det øvrige samfund, eller også er erhvervslivet 20 år bagefter. Jeg foretrækker at tro det første.

Frihed er det bedste guld, som det også er sagt, og vi skal værne om den frihed, som generationer herinde har lagt for os før os. Vi så i 1930erne, hvor en Hitler i Tyskland fra 1933 til 1945 kunne indpode den nye generation fantastiske aversioner, hvor man ligefrem fik børn til at anmelde deres egne forældre, og vi har jo næsten eksempler på det samme nu, hvor man ligefrem opfordrer børn til, at de skal angive deres forældre. Vi har det, der er omtalt før, BRIS, som står for børnenes rettigheder i samfundet. Jeg har nu mest lyst til at karakterisere det som børnerov i samfundet. Det er en af de ting, der ligger en spire i. Hvis friheden skal overleve, og hvis den livs-holdning, det danske samfund har valgt som sin, skal have en chance, så er det altså på tide at råbe vagt i gevær. Vi må ikke kaste det skidne vand bort, før vi har det rene, og det er meget godt med en hel masse svævende teorier om det kommende samfund,

men lad os få nogle konkrete ting at bygge på.

Som jeg sagde før, jeg kunne forstå dem fra omkring århundredskiftet, de havde noget, de ville med samfundet. I dag, ja men hvad har de ungdomsoprørere at sætte i stedet? Intet. De forsøger en livsform på Christianshavn, de laver en lejr oppe i Thy med en masse hash og sådan noget, men konkret? Jeg er overbevist om, at de ungdomsoprørere, der i dag lever under efter min mening uværdige forhold, de vil ligegodt begynde at betænke sig den dag, de selv får børn, så vil de ligegodt begynde at tænke på, om det var så tosset derhjemme, dengang mor havde en ren seng og der var mad på bordet, og der var varme i kakkel-ovnen.

Jeg tror nok, at de vil sande det; man kan sige ungdomsoprørerne tak for én ting, man kan sige dem tak for, at de har påpeget over for nogle af os, at vi har haft alt for travlt med det materielle, at vi overhovedet ikke har haft tid til at beskæftige os med, hvad der egentlig er meningen med livet. Men derfra og så til at kaste vrage på alt det gode, som Danmark består af, er der et langt, langt spring. Derfor kunne jeg tænke mig, vi fik en dialog i gang, en dialog, der positivt bygger på at bevare det bedste i dansk kulturliv og i dansk tradition, men også en dialog, hvor de unge kunne komme og fortælle os, hvad der er forkert.

Men det, som efter min mening er det allerallerfarligste, det er simpelt hen at tage troen fra et folk, og det er det, man i øjeblikket er i færd med. Man har ingen nye guder, man har måske en Marx, en Mao, eller man har en guru, eller hvad ved jeg, men man har ingen nye guder, og at fjerne troen uden at sætte en anden værdimåler i stedet er dødsensfarligt for et samfund, for uden tro er alt i opløsning.

Skal denne debat ende med noget konstruktivt, så lad os håbe, den ender med, at de kræfter, der i dag kæmper for at ændre det bestående, skal få lov til under frihed og på lige fod med os andre at føre den kamp, men det skal ikke være hr. Pedersens eller hr. Jensens eller hr. Poulsgaards private mening i folkeskolen, i børnehaven, dér skal de ikke have lov til at indoktrinere. De skal have lov til det i politiske foreninger og på

[Poulsgaard.]

vælgermøder, og kan de så overbevise os, så må de det. Men forældrene har krav på, når de sender deres børn de steder hen, at børnene så modtager en saglig og forsvarlig indlæring, der står for det, som flertallet af Danmarks befolkning ønsker — og det er, vi skal bevare det samfund, der er bygget op. Vi skal stadig væk forbedre det, men vi skal ikke tro, at alt nyt er godt, der kan også være noget, der er skidt. Der er somme tider grund til at stoppe op og tænke på, hvad det er, vi er ved at begå.

Dette høje ting har været besjælet af en reformiver. Alt skulle reformeres, hu hej, vilde dyr. Nu gælder det om, at vi tager en tænkepause og virkelig får tid til at overveje, hvad vi vil med Danmark, for vi vil alle sammen forhåbentlig et bedre Danmark.

Anden næstformand (*Erlendsson*):

Under hr. Poulsgaards indlæg er jeg blevet gjort opmærksom på, at ifølge folketingets forretningsorden må en taler ikke fjerne sig for langt fra emnet. Jeg vil hertil sige, at vi behandler 2 forespørgsler. Den ene angår skolen, og den anden angår samfundet, og jeg finder ikke, at der i hr. Poulsgaards indlæg har været noget, som jeg har kunnet rette kritik imod i den anførte retning.

Enggaard (V):

Debatten i dag er rejst fra hver sit hjørne i salen, fra socialistisk folkeparti og fra fremskridtspartiet. Ud fra diametralt modsatte opfattelser af temaet skal folketinget i dag drøfte, om der er fare for indoktrinering i det moderne samfund, og hvordan man sikrer demokrati, åndsfrihed og tolerance. Jeg skal tage begge forespørgsler under ét, fordi der naturligt er fælles træk i de temaer, som de vedrører.

Debattens yderpunkter, også som vi har erfaret dem allerede under debatten så langt som den er kommet i dag, fortæller klart, at der er en åbenbar risiko for, at man falder i den ene eller den anden grøft i denne diskussion. Nu godt en måned efter, at debatten er startet i offentligheden, må man glædeligvis konstatere, at den del af debatten blev på vejbanen. Jeg håber, at debatten i folketinget i dag ikke bidrager til at afspore den, men til at den kan blive i et frugtbart

spor, sådan at demokrati, åndsfrihed og tolerance kan fremmes som et resultat af diskussionen.

Det er ikke en debat, der kan gøres færdig på en måned. Det er en debat, der bør leve og til enhver tid skabe rimelige forhold for de vidt forskellige sider af samfundsproblemerne, som den vedrører. Men det var i skolen og omkring skolen, at denne debat rejste sig. Det er vel naturligt, fordi vi her har en situation, hvor de enkelte modtagere af et budskab eller en holdning ikke selv kan vælge. Vi får påvirkninger fra alle sider dagen lang. Mange af disse påvirkninger kan vi vælge selv, aviser og bøger køber vi eller låner vi efter lyst og smag, men vore børns undervisning og opdragelse i skolen er for langt de fleste en tillidssag, fordi den offentlige skole meddeler kundskaber og udvikler anlæg hos børnene.

Derfor nævnede også undervisningsministeren i sin tale netop folkeskolens formål. Skal det lykkes at realisere det, er der begribeligvis også ved dette en risiko for, at der i ny og næ slipper ensidighed ind i klassens hverdag. Men lad mig sige straks, at det er ikke en risiko, som er ny. Den har altid været der, fordi det er mennesker, der underviser, mennesker, der forhåbentlig har deres personlige opfattelse af mange ting i tilværelsen, politik, etik og værdinormer i livets mange spørgsmål.

Men der er et krav til objektivitet i undervisningen. Det må vi fastholde, skønt vi alle ved, hvor svært det er at realisere det i alle forhold. Men det tror jeg er i sin orden, så længe der er en redelig stræben efter at respektere, at børnene er forældrenes, og skolen hjælper forældrene med at nå de mål, som er sat for undervisningen. Det er ikke tilstrækkeligt at forlade sig på, at en eventuel ensidig påvirkning bliver opvejet af en anden lige så ensidig påvirkning i det lange løb. Det er vel ellers en filosofi, som i andre sider af meningsdannelsen — jeg tænker her på nyhedsformidlingen i massemedierne — en overgang var ved at vinde frem, hvor det undertiden har heddet sig, at objektivitet er umulig for den enkelte, der formidler et budskab. Derfor har vi vel oplevet usikkerheden omkring, hvad der var reportage, og hvad der var meningstilkendegivelse. Derfor har man undertiden forsøgt at lade være med at sondre imellem disse to ting,

[Enggaard.]

men har blandet reportage og mening sammen, ofte til skade, tror jeg, for begge dele. Faren for en ensidig påvirkning ligger gemt i, at særlige grupper føler en opgave i at lade en holdning trænge igennem enten i skolens hverdag eller i andre sider af det offentlige. Det er måske i sin natur ikke så mærkeligt, at der er retninger med et særligt missionerende præg enten politisk eller på anden måde, som kan få en lille del af udøverne til at føle et behov for at formidle et sådant budskab. Jeg tror altså ikke, at man her alene skal skyde på de såkaldte marxister, som vel i øvrigt er et forkert begreb at anvende i debatten, fordi det står for andet og mere end de politisk venstreorienterede, som sagen vel egentlig vedrører.

Men det er ikke ministeren, og det kan ikke være folketinget, der absolut kan sikre hver eneste elev eller hver medborger i samfundet mod ensidighed i påvirkningen. De ydre rammer i form af styrelseslove og bestemmelser skal naturligvis være hensigtsmæssige også til den daglige varetagelse af, at der ikke sker ensidig påvirkning, er en forpligtelse, som hviler på os alle, et ansvar, som alle må være vågne overfor i hverdagen.

Der har, og med rette, her været henvist til de led i vor skolestruktur, som har særlige muligheder for her at gå ind i dette ansvar; skolenævnene er med rette særlig nævnt i den forbindelse. Men det må efter min opfattelse ikke være sådan, at vi dermed lader problemet være i tillid til, at skolenævn eller skolekommission klarer denne opgave alene. Det er muligt, at man på små og mindre skoler har større forudsætning for at kende hverdagen i enkeltheder og kende de enkelte lærere og deres vilkår, end man har det på de store og de meget store skoler, men jeg kan sige som min egen erfaring som skolenævnmedlem ved en meget stor skole, at det ofte er en meget vanskelig opgave for et skolenævn her at følge i enkeltheder, hvordan skolens liv er.

Men forældrene derimod har, hvor samarbejdet mellem lærere, forældre og elever er rigtigt bygget op, en mulighed for at følge undervisningen i deres børns klasse. De kan danne sig et indtryk af den såvel som af undervisningsmidlerne, og de kan skønne over, om børnenes indføring i debat-

ten om tidens spørgsmål sker, så synspunkter afvejes rimeligt mod hinanden.

Lad mig straks føje til, at der er grund til at glæde sig over, at det bedømmes til at være tilfældet i langt den overvejende del af den danske folkeskoles arbejdsområde.

Alligevel er der grund til, at vi spørger os selv, hvordan vi bedst sikrer os imod, at disse holdninger og oplysninger gives ensidigt. Jeg tror, det her er værd at hæfte sig ved, at kravet om et vist mål af kundskaber i sig selv sætter en grænse for ensidighed i undervisningen. Det gælder ikke blot i folkeskolen, men også i den højere undervisning. Det har vi marxisternes egne ord for, og derfor kan det være nyttigt at erindre det.

Man har — også lidt i debatten i dag — villet bebrejde såvel ministeren som folkeskoledirektøren, at der er sagt advarende ord over for en risiko, som der vel ikke ligger klare beviser for i form af en række tjenestemandssager om overskridelse af lærernes beføjelser. Men man må spørge modsat: skulle man virkelig have ladet det komme så vidt? Og svaret må være et nej. Den eftertanke og den drøftelse af problemerne, som nu trænger sig på rundt i det danske samfund som led i denne debat, er langt at foretrække fremfor en række af sager, som man har udbedt sig som dokumentation.

Jeg finder også, at det tjener organisationerne omkring folkeskolen til ros, at de optog debatten i en rigtig ånd. Kun meget få af de mest yderliggående følte sig vel trådt over tærerne og reagerede voldsomt derpå. Også denne reaktion var utvivlsomt en sund ting i debatten.

Jeg tror, helhedsindtrykket omkring den danske folkeskole er det, at skolens lærere og børnenes forældre og børnene kan mødes i skolens hverdag i tillid til, at der kan være et fornuftigt og rigtigt samarbejde om den vanskelige opgave, det er at skabe grundlaget for mere demokrati, mere åndsfrighed og mere frisind i en tid, hvor udviklingen løber hurtigt, og vi skal ikke underkende de vældige vanskeligheder, som stærkt skiftende vilkår igennem de seneste år har givet for, hvordan denne opgave løses i folkeskolen.

Jeg vil udtrykke håbet om, at debatten i dag kan tjene dette formål, nemlig at tilliden mellem skole og hjem, mellem befolkningen og massemedierne og de kulturelle

[Enggaard.]

indsatser, som samfundet på forskellig vis søger at komme igennem med, kan styrkes. Jeg tror, det er sundt som en optakt til den kommende drøftelse om folkeskolen, at de bærende principper om disse ting allerede i dag debatteres og søges slået fast. Så kan vi ved en senere lejlighed kaste os over detaljerne.

Svend Haugaard (RV):

Jeg vil først gerne sige tak for ministerens redegørelse; der var ikke meget i hovedlinjen heri, som jeg ikke kunne helt uforbeholdent tilslutte mig.

Der er i de sidste uger talt meget stærkt om indoktrinering, efter min mening for meget. Jeg er selv stadig lidt i tvivl om, hvad ordet egentlig betyder. Det bruges i hvert fald ret forskelligt, men så vidt jeg kan skønne, er det at indoktrinere især noget, andre ikke må gøre. Jeg kan da høre, at det er et stygt ord, vel egentlig så stygt, at det næsten er forargeligt at bruge det, og det skal jeg derfor i det efterfølgende lade være med. Men det kan da også godt være, det er muligt, at vi kan udtrykke os på dansk.

Jeg skal da sige og sige det på det radikale venstres vegne, at naturligvis må en lærer i folkeskolen ikke bevidst påvirke børn ensidigt med en bestemt politisk anskuelse. Det skulle han efter min mening heller ikke gøre i nogen som helst anden skoleform. Vi har undervisningspligt i 9 år, og i reglen må den opfyldes igennem folkeskolen; for de flestes vedkommende er der ikke nogen valgmulighed. Det må være helt selvfølgelig, at forældre trygt kan følge lovens bud om undervisningspligt ved at sende deres børn i folkeskole uden risiko for, at hjemmets synspunkt tromles ned af en lærer, der ikke forstår, hvad sand frihed er, og det gælder, ganske uanset hvilket politisk synspunkt det drejer sig om.

En lærer, der kunne tænke sig at benytte sig af børnenes tvungne placering i hans klasseværelse til bevidst at søge børn gjort

til tro kopier af egne fortræffelige synspunkter, misbruger sin betroede stilling. Det må være klart, at det ikke er fanatisk missionering, men alsidig oplysning, der kan skabe en vågen og iagttagende holdning, vi forventer af folkeskolens lærere. Jeg har med glæde set, at Danmarks Lærerforening har udtalt sig helt på linje hermed.

Men når dette er sagt, vil jeg gerne stærkt understrege, at vi ønsker ikke lærere uden holdning. Tværtimod er det vel en forudsætning, at en lærer har holdning, for at han kan være et levende og et interesseret menneske, og så vil det ikke være holdbart blot at antyde, at der findes gode politiske holdninger, som han gerne må have, og andre politiske holdninger, som man udelukker. Naturligvis må det aldrig nogen sinde blive antagelses- eller afskedigelsesgrund, om en lærer har det ene eller det andet politiske standpunkt. Lærerne er forskellige, og det skal de have lov til at være.

Når jeg er nået så langt, må vi indrømme, at holdning kan smitte af, direkte eller indirekte, om man vil det eller man ikke vil det, især hvis det er en populær lærer, som børnene ser op til; med den upopulære lærer er der en begrænset risiko, for dér finder børnene selv ud af almindelige afværge-reaktioner. Det ville være utåleligt, hvis en lærer skulle skjule, at han er politisk engageret, og det ville være utåleligt, hvis det, at han ikke skjuler, at han er politisk engageret, gør ham mistænkelig og til én, der skal kontrolleres. Denne sag kræver et meget rummeligt frisind og kræver meget stor ansvarsfuldhed fra alle sider, og den kræver, at man, hvis der opstår problemer, kan snakke roligt og fornuftigt om tingene.

Noget helt andet er, hvor stor risikoen er for en varig skade ved en ensidig påvirkning; jeg tror, børn gennemgående er ret kritiske. De har almindeligvis en naturlig bremsemekanisme, som slår i, når hensigten bliver lidt for tydelig; om ikke det kommer straks, så kommer det i reglen på et senere tidspunkt, og propagandaen, den meget ensidige propaganda, virker meget ofte mod sin hen-

[Svend Haugaard.]

sigt. I fysikken er der en lov, der siger: aktion = reaktion. Jeg er ikke sikker på, at det gælder helt på samme måde inden for det psykiske område, jeg er tilbøjelig til at tro, at reaktionen undertiden kan være større end aktionen, og jeg er tilbøjelig til at tro, at en stærk marxistisk propaganda nok kunne være den bedste gødning for en højredrejning, som for mig at se, og også efter hvad vi har hørt i dag, kunne synes mere farlig end en anden drejning; også af den grund skulle man måske et par gange overtænke, om man er for ensidig i sin fremførelse af synspunkter over for børnene.

I øvrigt tror jeg, man kan trøste de mest ængstelige med, at tingene ofte vender igen. Jeg husker fra min ungdom en periode, hvor der var vældig megen rød ungdom. Jeg ved, at mange af dem, der var meget røde dengang, i dag er gode konservative bedsteborgere, ja, jeg vil tro, at sågalt nogle af dem har stemt på fremskridtspartiet, og så kan man næppe komme længere til højre. Efter min mening var de dengang for røde og er nu for konservative. En ensidig påvirkning giver nok visse problemer i øjeblikket, i generationernes forhold til hinanden og over for skolens arbejdsro og lærerne indbyrdes, og det er naturligvis galt. Over for børnene vil jeg tro skaden mere ligger i, at man forsømmer alsidig oplysning og hermed muligheden for at gøre børnene kritisk vågne, men samtidig positive over for livets mangfoldigheder, men noget sådant kan nok lige så let ske for en lærer uden personlig holdning.

Der er to yderpunkter i denne sag, og de er lige forargede. Vi hørte ordføreren for den ene forespørgsel, fremskridtspartiets, og vi vil nok senere høre det andet yderpunkt, som jeg formoder er kommunisterne, i hvert fald hvis man skal se efter, hvad der er skrevet på forskellige steder om denne sag.

Jeg synes, de i påfaldende grad ligner hinanden: lige intolerante, lige enøjede og ude af stand til at forstå den sande friheds rummelighed, lige selvsikre på monopol på sandheden og patent på friheden. Den ene taler om udstrakt ensidig påvirkning af marxisme og dermed en fare for demokrati, åndsfrihed og tolerance. Den anden taler om vesttyske forhold, nynazisme og fare for demokrati, åndsfrihed og tolerance. Man må

sige, at ord gør det ikke, især ikke når man lægger så forskelligt i det, som yderpunkterne her gør. Heldigvis overdriver begge parter, den værste fare ligger nok i egen ensidighed.

Det er 3 krævende ord, der er grundlag for forespørgselsdebatten her i dag, og det er ganske klart, at de to ordførere lægger forskelligt indhold i de 3 ord. Jeg fik kuldegysninger ved at høre hr. Lindholt nu til morgen, da han hævede stemmen og gik til kamp for demokrati, åndsfridhed og tolerance. Tænk, om de, der har så travlt med andre, blot en enkelt gang kunne vende kravet mod sig selv.

Jeg føler mig overbevist om, at den danske lærerstand som helhed gør et dygtigt og samvittighedsfuldt arbejde i den danske folkeskole, og at de udfører deres arbejde inden for rammerne af folkeskolens formål. Der kan naturligvis findes udygtige iblandt, som der kan inden for alle fag; jeg vil tro, at hvis der findes udygtige, er de nok farligere end de politisk engagerede.

Opgaven i skolen er blevet vanskeligere af flere grunde. Den forlængede pligt har gjort sit, og tidens meget forvirrende påvirkning har også gjort sit. Skolens krise er i høj grad samfundets krise, tidens krise, men også familiens og opdragelsens krise og nok også noget troens krise. Det vil være uklogt og urigtigt at tro, at problemerne har ret meget med den ensidige påvirkning at gøre; de har derimod nok noget med holdning i en anden betydning at gøre eller måske også noget med mangel på holdning at gøre.

Det er klart, at en så vigtig del af vort samfund, som folkeskolen er, med mellemrum skal tages op til debat. Det er åbenbart for enhver, at der er store problemer i skolen i dag, og det, vi drøfter, er altså næppe det største.

De mange, der får særundervisning, det umættelige behov for skolepsykologer, de mange skulkere og meget andet siger noget om, at der er alvorlige problemer. Også hjemmenes forhold til skolen kan der være grund til at se nærmere på. Nogle steder er det forhold godt, interessen er stor hos forældrene, og det er en meget stor styrke for skolen. Andre steder går det dårligt, og resultatet bliver derefter. I sidste tilfælde bør forældrene være under anklage, fordi de

[Svend Haugaard.]

ikke opfylder forældres ansvar over for skolen. Jeg gad vide, om ikke en god del af de sidste dages hellige er at finde heriblandt.

Dér, hvor forældrene svigter, svigter også skolenævn, og fri os for skolenævn, der blot ved puf udefra nu og då vågner op som forargede kontrollanter i stedet for at være konstant vågne samarbejdspartnere for skolen.

Skolens behov i dag er en langsigtet planlægning og arbejdsro. Det forudsætter, at kommende års retningslinjer snarest fastlægges igennem den bebudede nye folkeskolelov. Vi må vide, hvad vi vil med skolen, og debat herom imødeses med positiv forventning.

Hr. Enggaard sagde, at vi skulle holde os på vejbanen; jeg er enig heri, og jeg har prøvet på igennem det, jeg har sagt, at medvirke til det. Jeg har taget begge forespørgslerne under ét og lagt helt overvejende vægt på skolen; det var udgangspunkt for debatten og efter min mening den væsentligste del og den vigtigste del af det, debatten skal dreje sig om.

Men den samme indstilling kan føres videre til hele uddannelsesforløbet. Jeg skal ikke benægte, at der kan være problemer, måske også problemer på visse punkter, der er større end folkeskolens, men jeg vil gerne understrege, at de fremførte krav i hovedlinjerne videreføres også hertil.

Selv om der kan være baggrund for at se på et og andet, må det foregå på en mere stiltfærdig vis og ikke ved, som det sker fra en vis side, at køre de store kanoner i stilling. Hvis hr. Lindholts og hr. Poulsgaards store bulldozere skulle tromle hen over det, blev der ikke mange spirer af frisind tilbage.

Den samme indstilling gælder presse, tv osv.; vi skal være opmærksom på, om frisindet er tilstrækkelig rummeligt. Men fremfor at begrænse frihed i frihedens navn, som jeg synes begge yderpunkter er tilbøjelige til, er det bedre at sørge for, at éns synspunkt er levende nok til at gøre sig gældende i den brydning, der skal være i et sundt demokrati.

Det radikale venstre tror på frihedens styrke, på frihedens ansvar fremfor kontrollerende virksomhed.

Gerda Møller (KF):

Den konservative folketingsgruppe hilser med tilfredshed den debat om folkeskolen, der har været i gang over hele landet i den senere tid, og som nu følges op her.

Utallige gange har vi selv gennem de sidste år taget initiativer med henblik på at sikre, at der ikke sker bevidst ensidig påvirkning af børnene og eleverne i de offentlige institutioner. Allerede i 1971 tog tidligere medlem af vor folketingsgruppe fru Ellen Strange Petersen problemet op i forbindelse med Roskilde universitetscenter, kunstakademiets arkitektskole og dele af universiteterne, bl. a. det sociologiske institut i København, samt radio og tv, og næsten samtidig tog jeg selv spørgsmålet om indoktrinering op i forbindelse med de op-søgende teatres virksomhed på vore skoler og i forbindelse med visse børneinstitutioner.

Man husker måske institutionen, der truede forældrene til at skrive under på en politisk protestskrivelse, og en anden — det var Hudegården — der både havde krævet politiske betingelser opfyldt for ansættelse af medarbejdere og udøvet politisk propagandavirksomhed blandt børnene.

Jeg vil også gerne nævne, at det ikke er ret lang tid siden — det er måske i anledning af fru Ritt Bjerregaards påstand om, at folketingsrådet ikke mere følger med i, hvad der foregår på Roskilde universitetscenter — at hr. Per Bendix, medlem af vores gruppe, i 2 spørgsmål til undervisningsministeren bragte ansættelsesproceduren ved Roskilde universitetscenter frem og bad om at få foretaget en sammenlignende undersøgelse, hvor et af de ældre universiteter inddrages.

Også på vore to sidste landsrådsmøder har folkeskolen været til debat. I 1973 udtalte vort landsråd, at vi ikke vil acceptere, at skolerne og børneinstitutionerne bliver arbejdsplads for politisk indoktrinering, og på landsrådsmødet i år, der fandt sted ca. 14 dage før undervisningsdirektørens udtalelser til Berlingske Tidende, advarede vort partis formand, hr. Poul Schlüter, imod de marxistiske lærere, der fører klassekampen ind i klasseværelset og udnytter børnene til politiske formål, og opfordrede i den anledning forældrene til at gøre deres indflydelse gældende og sætte en stopper for misbrug af skolen til at påvirke børnene i en retning, forældrene ikke ønsker.

[Gerda Møller.]

Man kan altså ikke beskyldte det konservative folkeparti for ikke i tide at have gjort opmærksom på problemet, men man kan måske nok angribe de ansvarlige for ikke at have lyttet til vore advarsler, men blot have betragtet den af os påpegede fare ved den undergravende virksomhed som overdrevet.

Vi i vor gruppe har desværre måttet erkende, at alle vore initiativer og udtalelser ikke har formået at stoppe misbruget, men at usikkerheden og utrygheden over for udviklingen i flere af vore uddannelsesinstitutioner tværtimod er taget til, og at folkeskolen mere og mere er kommet ud af trit med den almindelige befolknings forventning og krav til skolen, først og fremmest kravet om viden og kundskaber, som skal kunne måles, samt kravet om ansvarsbevidsthed.

Men nu er det altså selveste undervisningsdirektøren for seminarierne og folkeskolen, der, bakket op af undervisningsministeren, tager bladet fra munden i en officiel udtalelse, og dermed bekræftes jo fra ende til anden, hvad vi har sagt gennem flere år. Og så bliver der pludselig røre, der bliver pludselig en voldsom debat over hele landet både i pressen og i befolkningen. Det kan vi da som sagt ikke være utilfreds med, tværtimod, men til gengæld må vi så have lov til at forvente, at undervisningsministeren og hr. Baunbak-Jensen i fællesskab med dette ting foretager sig noget virkelig effektivt for at få bremset dette uvæsen. Tale alene gør det ikke, og hvis undervisningsministeren mener, at hun ikke har pligt til, og at det heller ikke er muligt for hende, at sikre demokrati, åndsfrihed og tolerance i den danske skole, så må det altså være folketingset, der gennem en ændring af formålsparagraffen sikrer, at der skabes mulighed herfor. Og det arbejde går vi da gerne ind i, så meget mere som vi jo selv allerede har fremsat forslag om en ændring af folkeskolens formålsparagraf, som vi finder bedre garanterer alsidighedskravet og ansvarsbevidstheden end den udformning, ministeren giver.

Det nytter jo heller ikke blot at henvise til gældende bestemmelser, for de giver åbenbart ingen mulighed for at gribe ind; det viser erfaringen på flere områder. Hvor-

dan f. eks. gribe ind over for en kollektivt ledet institution? Da jeg i november 1971 stillede den daværende socialminister, fru Eva Gredal, et spørgsmål om en børneinstitution, der drev politisk virksomhed, fik jeg det svar, at man ikke kunne placere ansvaret hos en enkelt eller en enkelt gruppe, fordi institutionen blev drevet på kollektiv basis, men at forholdet var blevet påtalt af socialstyrelsen over for institutionens bestyrelse, og ministeren sluttede sit svar til mig som følger (Folketingstidende 1971-72, sp. 827):

„Efter den afgørelse, der er truffet i sagen, mener jeg ikke, der er risiko for gentagelser, og jeg finder derfor ikke grundlag for at foretage videre i sagen.“

Senere stod vi alligevel over for et nyt tilfælde af grov politisk ensretning i en anden kollektivt ledet børnehøve, men heller ikke her fik det konsekvenser, åbenbart fordi det er svært at placere ansvaret. Nu siges det, at man for nylig oven i købet har udvidet forsøgsvirksomheden med disse kollektivt ledede børneinstitutioner, og det er jeg meget betænkelig ved. Derfor har jeg også i socialudvalget stillet spørgsmål til socialministeren om hele dette problem, fordi jeg finder det forkert at have offentlige institutioner, hvor man ikke kan placere ansvaret hos en bestemt person.

For folkeskolens vedkommende mener vi, at det er dens formålsparagraf, der ikke tydeligt nok angiver det grundlag, skolen skal arbejde på. Vi finder ikke dens indhold tilstrækkeligt til, at forældre med den i hånden kan få ændret forhold, de er utilfreds med. Den giver f. eks. ingen sikkerhed for, at børnene bliver grundigt orienteret om vor demokratiske styreform, og heller ingen sikkerhed for, at børnene ikke præges med en så gold samfundskritisk holdning, at de ikke ser andre muligheder end at vende det voksne samfund ryggen, når de forlader skolen. Dermed får de en langt hårdere start på deres tilværelse end nødvendigt, ja, de bliver måske sociale tabere. Den taler heller ikke om den ansvarsbevidsthed, der er nødvendig også hos eleverne, i takt med at de inddrages i medbestemmelse og medindflydelse på egne forhold.

Efter konservativ opfattelse må der være overensstemmelse imellem skolen og det samfund, skolen skal virke i, og hvis vi for

[Gerda Møller.]

alvor mener, at det demokrati, vi arbejder for, er en sikring af de borgerlige frihedsrettigheder samt et engagement i en stadig menneskeliggørelsesproces, og at det er den styreform, der tjener menneskeheden bedst — og det gør den største del af landets befolkning — ja, så må det være noget helt selvfølgeligt, at vore børn og unge ikke sendes ud af skolen med et rent tilfældigt kendskab til vore egne samfundsforhold.

Jeg slutter mig helt til den tidligere socialdemokratiske handelsminister fru Lis Groes, når hun i radioens grundbog om demokrati siger:

„Vigtigst af alt er det vel at få unge til at forstå selve demokratiets bærende tanke, at vi alle sammen skal være med til at forme fremtiden, og at samfundet og dets udøvende organer ikke er vore fjender, men et udtryk for det fællesskab, vi alle skulle være et aktivt led i. Hvis vi vil bevare vort folkestyre og gøre det endnu stærkere, må der oplysning til, og der må sand oplysning til.“

Det er baggrunden for det konservative folkepartis forslag til ændring af folkeskolens formålsparagraf om at sikre eleverne en grundig orientering om vort samfunds demokratiske styreform og de principper, der ligger til grund herfor, at vi ønsker at forberede eleverne til medindflydelse og personligt ansvar i samfundslivet, og endelig, at vi indfører en bestemmelse om, at indoktrinering af eleverne til en bestemt anskuelse eller holdning ikke er tilladt.

Der er en stærk tendens i tiden til, at man er på vagt over for den mere eller mindre skjulte form for ensidig påvirkning. Derfor må folkeskolen have en så udførlig og klar målsætning som muligt, og vi lader os ikke vildlede af de venstreorienterede læreres organ Unge Pædagogers voldsomme reaktioner og tale om forfølgelse og chikane. For som Peder Syv siger det: slår man blandt en flok hunde, hylér den, man træffer. Og når 30 socialistiske lærere i Albertslund kommune nægter at være „lakajer for det bestående samfund“ og „ikke vil fortsætte med lappeskrædderundervisning“, men i stedet „vil skaffe sig mening i arbejdet ved at beskæftige sig og børnene med skolens placering i det kapitalistiske samfund“, så er der tale om misbrug, så det batter.

Hvis marxistiske lærere vil lave revolution i samfundet, må de gøre det i deres fritid. I deres arbejdstid har de at rette sig efter det bestående samfunds præmisser og arbejde på dets vilkår, hvor meget de end foragter det, ellers må de finde sig en anden arbejdsplads. Naturligvis skal der ikke drives hetz mod de venstreorienterede lærere og pædagoger for deres politiske anskuelse; den har de ret til at have på lige fod med alle andre samfundsborgere i dette land. Men der skal sættes en stopper for den indoktrinering, nogle af dem prøver at gennemføre.

For en ordens skyld er det mig magtpåliggende at fremhæve, at det konservative folkeparti i almindelighed har tillid til den danske lærerstand. Derfor er det naturligvis ikke hensigten med vort initiativ at angribe lærerne. Vi ved, at langt de fleste lærere udfører deres arbejde tilfredsstillende og er ansvarsbevidste, og at de også gør deres bedste for, at undervisningen og opholdet på skolen tjener eleverne bedst muligt.

Utilfredsheden især inden for opdragelses- og undervisningssektoren og manglende ståsted i tilværelsen driver mange ud på de politiske yderfløje, hvor de energisk og med alle midler arbejder på at save den gren over, som de selv sidder på, ved at skabe såkaldt selvstændige, kritiske og frie mennesker. Det giver utryghed, og det forvirrer. Men jeg tror, at meget af den utryghed og forvirring kan overvindes, hvis forældre igen kan have tillid til, at den danske skole er hele folkets skole, der står vagt om vort demokrati, som giver børnene kundskaber og viden, og som i samarbejde med forældrene kan give vore børn den opdragelse og udvikling, som er grundlaget for et samfund i harmoni med sig selv.

Derfor ønsker vi også skolens indhold taget op til revision. Det er foruroligende, at skolen i dag har et næsten umætteligt behov for skolepsykologisk rådgivning med alle de foranstaltninger, der følger deraf. Jeg kunne ligesom hr. Poulsgaard nævne den undersøgelse, der er foretaget af den ledende skolepsykolog Emil Kruuse i Albertslund med hensyn til elevernes forringede læsefærdighed. Vi mener, det er vigtigt at kunne læse, skrive og tale dansk for at begå sig i vort samfund. Eleverne må kunne læse aviser, skrive breve og formulere

[Gerda Møller.]

sig, men også forstå baggrunden for en historisk film, en skønlitterær bog eller et bestemt teaterstykke, hvis de ikke skal føle sig underudviklede og være afskåret fra at deltage i almindelige debatter og samtaler.

Derfor ønsker vi bl. a. reviderede læseplaner med målangivelser for de enkelte fag samt en vis prioritering af stoffet, så f. eks. faget dansk kan styrkes ved, at det i højere grad kommer til at dreje sig om en egentlig undervisning i faget, samt at der først og fremmest lægges vægt på det lødige stof fremfor studier af undervisningshæfter i dagligdagens sprog, af billedhæfter og af porno.

Vi er ikke tilfreds med den vejledning for gymnasiet og HF, der kom i juni 1971. Ligesom de nye faghæfter i folkeskolen lukker den op for triviallitteraturen og tekstlæsningen uden garanti for, at den lødige litteratur tilgodeses i tilstrækkeligt omfang, og giver i forbindelse med lærernes uindskrænkede metodefrihed bl. a. mulighed for at føre såvel klassekamp som indoktrinering i marxisme og studier af tegneserier og pornoblade ind i skolens danskundervisning lige fra folkeskolens ældste klasser og op til universitetsplan.

Det er ikke, fordi vi fra konservativ side ønsker at afskaffe metodefriheden, men som undervisningsministeren svarede mig i spørgetiden i sidste måned, er metodefrihed et vanskeligt begreb, det kan være svært at definere. Men det er i hvert fald ikke frihed til, at en lærer må vælge en ganske bestemt metode og ingen anden. Ministeren nævner også bl. a. trivihæfterne og siger, at de virkelige skal vejes op, og at der skal være en modvægt imod dem. Det siger mig, at brugen af disse hæfter i undervisningen i hvert fald kræver absolut redelighed fra lærerens side, og jeg gad egentlig vidst, hvorledes ministeren vil garantere forældrene den.

I det hele taget er der meget, der må ryddes op i og skabes klarhed over i hele vort undervisningssystem. Når det for eksempel fra direktoratet for gymnasieskolerne og HF for nylig har kunnet udtales, at kvaliteten på vore universiteter i dag er af en sådan karakter, at for eksempel en cand. mag.-eksamen ikke umiddelbart kan blive accepteret som adgangsgivende til undervisning i gymnasiet, og når vi fra den ene professor

efter den anden får sendt eksempler på, hvorledes enkelte fag misbruges til snæver politisk uddannelse i marxisme fremfor at give de studerende en almindelig indføring i det pågældende fag, så er det på tide, at folketinget får fastlagt de politiske hovedretningsslinjer, den højere uddannelse skal udvikle sig på grundlag af.

Derfor fremsatte den konservative folketingsgruppe i foråret sit forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af en kommission i henhold til grundlovens § 51 for at få hele uddannelsessystemet kulegravet. Vi er dybt bekymrede over udviklingen også inden for de højere uddannelser, for deres niveau og deres kvalitet. Derfor ønsker vi, at regering og folketing i langt højere grad, end tilfældet er, må påtage sig ansvaret for såvel struktur som mål i uddannelsen. Det er værd at slå fast, at det er samfundets behov for velkvalificerede på en række områder, der skal tilgodeses ved de betragtelige bevillinger, der ydes. Det er at give den offentlige administration, servicesektoren og erhvervslivet den mængde højt uddannet arbejdskraft, som er nødvendig. Det er det, det gælder. Det gælder ikke at begrænse de studerendes horisont til Marx og Lenin.

Det må være naturligt at spørge, hvad denne debat skal resultere i. For mig at se må der nu skrives til handling i form af lovforslag, som kan styrke læreruddannelsen på det pædagogiske plan og give folkeskolen en klar målsætning, så den kan fastholdes på sine forpligtelser til at være alsidig i valg af emner og i de synspunkter, der anlægges på disse, så det kundskabsformidlende kommer i forgrunden og der ikke alene lægges vægt på elevernes trivsel, men også på at oplære dem til ansvarsbevidsthed. I den forbindelse ønsker vi at udtrykke håbet om, at det skal lykkes i denne omgang at nå frem til en folkeskolereform eller -revision, som ministeren foretrækker at kalde det, der hos forældrene kan møde den tillid og det engagement, som er nødvendigt for, at den virkelige kan være folkets skole, en reform, som kan vare nogle år frem i tiden og dermed være med til at sikre den ro, den tryghed og den kontinuitet, der er så nødvendig for arbejdsklimaet i vor folkeskole. Bevæger vi os uden for folkeskolens område, må vi også her lovgive for, at de faglige studieplaner indhold overholdes, samt at videnskabelig

[Gerda Møller.]

alsidighed tilgodeses i højere grad, end det nu er tilfældet på visse steder.

Vi har fra konservativ side ikke nøjedes med blot at snakke om problemet. Vi har peget på, hvordan man efter vor formening kan komme videre. Men lovbestemmelser alene gør det ikke. Derfor appellerer vi samtidig her fra folketingets talerstol til alle landets forældre om samarbejde og om at være på vagt og ikke at forholde sig tavse, og til alle ansvarsbevidste medlemmer af skolenævn og skolekommissioner om at være kritiske, når de udøver deres tilsyn, henholdsvis når de indstiller lærere til ansættelse. Det må være det rigtigste først og fremmest at se på de faglige og de pædagogiske kvaliteter.

Anden næstformand (*Erlendsson*):

Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 13.30.

Mødet udsat kl. 11.55.

Mødet genoptaget kl. 13.30.

Forhandlingen genoptoges.

Ingolf Knudsen (CD):

Det interessante ved denne debat er for så vidt ikke, at den er rejst, for det er sket før, men hvorfor den er slået igennem på nuværende tidspunkt med en sådan voldsomhed, som sket er.

Jeg tror, årsagen skal findes i, at usikkerheden omsider har fået frit løb, usikkerheden over for de mange påvirkninger, vi udsættes for, de mange udfald og påstande, der præger debatten. Befolkningen er utryk over for udviklingen. De ældre ser de livsværdier, de sociale fremskridt, som de var med til at kæmpe for, blive trådt ned, mistænkeliggjort og latterliggjort. Daglig sættes spørgsmålstegn ved velfærdssamfundet, ved vort sociale samfundssystem, ved alt og alle, og mange har lyttet forgæves efter nogle, der ville forsvare vort samfund og de goder, som gennem årene er blevet bygget op.

Daglig pilles vores livsværdier fra hinanden gennem presse, tv og radio. Det, som vi troede på, kæmpede for og led afsavn for, nedgøres på det groveste, siger mange af dem, der var med i den sociale udviklingskamp. Derfor denne voldsomhed i debatten, derfor dette nødskrig om at værdsætte de værdier, som er bygget op, og som har været rammen om vort samfund og også rammen om hjemmene. På denne baggrund anser jeg debatten i dag som værende mere en samfundsdebat end en debat om indoktrinering i skolen.

Hvis vi mener noget med vort samfund, hvis vi mener, at demokratiet er værd at kæmpe for, er det på tide, vi vågner op og siger tingene ved deres rette navn. Ud af indoktrineringsdebatten må vi trække det egentlige hovedtema om vore demokratiske friheds- og lighedsrettigheder og de midler og metoder, hvormed de i de senere år er blevet angrebet og forsøgt undermineret. Derfor tror jeg, det er vigtigt, at vi erkender, hvad det er, der foregår, og kalder tingene ved deres rette navn som f. eks., at udenomsparlamentariske metoder er direkte antidemokratiske og efter deres væsen fascistiske metoder, at bevidst aftalebrud er bedrageri, at militante aktiviteter er vold, og at det at stille mod de demokratiske friheders tilintetgørelse er forræderi mod friheden og mod folkestyret.

Dette siges selvfølgelig ikke med sigte mod en bestemt gruppe mennesker, men mod en bestemt række ideer. Vi må denne selvransagelsesdebat igennem af hensyn til demokratiet, for jeg tror, vi står i et opgør om den politiske frihed og lighed.

I en kronik i Frederiksborg Amts Avis har forstander Jakob Friis været inde på disse problemer set i forhold til det gamle fyndord om frihed for Loke såvel som for Thor, der i en nøddeskal rummer demokratiets styrke og svaghed og dermed også dets dilemma, for — som forstanderen skriver — demokratiets logiske sandhed ligger netop i, at Thor — det etablerede — som forudsættes at have magten og dermed friheden, også giver frihed for Loke, der således frit kan kritisere, endog håne, hvis det passer ham, denne etablerede magt og i kraft af denne frihed give plads for frugtbar nytænkning og videudvikling.

[Ingolf Knudsen.]

Men demokratiets logiske svaghed ligger i den samme forudsætning, hvis man vil leve 100 pct. op til den. I det øjeblik nemlig Lokes frihed bruges til nytænkning og handling, der går ud på at skabe et samfund, hvor denne frihed er afskaffet, så er ringen sluttet, og den totale leven op til friheden har ført til den totale udslettelse af friheden og derved udviklingsmulighederne i samfundet.

Det er et godt udgangspunkt til forståelse af demokratiets væsen og frihedens krav. Vi må derfor af hensyn til demokratiet fordre, at vi, der nyder godt af den demokratiske frihed, friheden, fuldt og helt bekender os til denne frihed og ikke på noget punkt forsøger at underminere den.

Dette er udgangspunktet. Det er årsagen til, at vi klart siger fra over for tidligere nævnte tendenser. Derfor vil vi ikke stiltiende være tilskuere til en udvikling, som er os imod, fordi den undergraver demokratiets frihed. Derfor vender vi os mod politiske ideer som marxisme og kommunisme, som vi vender os mod nazisme og fascisme, fordi de gør folk ufri, fordi de kræver, at den enkelte accepterer dogmer og sælger sin personlige frihed. Derfor er det på tide, at vi slår et alvorligt slag for demokratiet.

Men hvad er det i samfundet, hvilken udvikling er det, der fører til dette råb om at tage demokratiet alvorligt og kæmpe for friheden? Ser vi på arbejdspladserne, oplever vi i disse år et såkaldt formandsinitiativ, der ganske går uden om de organer, som fagbevægelsen igennem årene på dygtig vis har bygget op. Krisestemninger understreges og udnyttes af mange, ikke til en eventuel kamp for bedre sociale vilkår, men en kamp for at mistænkeliggøre og underminere det bestående samfund. Hvorledes gøres det blandt andet? Gennem bevidst mistænkeliggørelse af folkestyret, en mistænkeliggørelse af det ineffektive folkestyre, det korrupte folkestyre, de udelige politikere, gennem misundelsen osv. osv. Oven i købet drages problemer omkring de mange partier også ind i debatten for at understrege alt dette og for at understrege denne mistænkeliggørelse.

Men den rejste debat drejer sig også om indoktrinering, og hvad er det? Indoktrinering betyder i og for sig kun påvirkning,

og al undervisning er i sit væsen påvirkning. Man fører elever fra et sted til et andet, hvor man mener, at der er bedre, sandere, rigtigere at være.

I den aktuelle debat, som fængede særligt, da hr. Baunsbak-Jensen gav sit interview, er betydningen snarere at anvende sin officielle stilling og dennes autoritet til at indgive elever en bestemt politisk eller religiøs holdning, uden at eleverne præsenteres sobert for alternativerne.

Det er en anerkendt erfaring, at børn er lettere påvirkelige end voksne, heldigvis. Objektivitet i undervisning er umulig og ikke ønskværdig, for den ville blot føre til tør og kønsløs fremstilling. Det er helt i orden, at en kristen lærer i religion fremstiller sit syn på faget, men dette må ikke ændre faget til at blive mission i stedet for kundskab. Det er også helt i orden, at en historielærer fortæller, at han personlig er konservativ eller f. eks. marxist, men dette må ikke få ham til at misbruge timerne til at hverve proselytter til netop hans personlige politiske parti eller for hans personlige opfattelse. Enhver form for indoktrinering er forkastelig, hvis den er som her beskrevet. Men hetz er lige så forkastelig, hvis den blot retter sig mod bestemte grupper, og drejer debatten sig om skolen, ja, så understreger centrum-demokraterne, at skolens opgave først og fremmest er at meddele kundskaber.

Når debatten netop nu drejer sig om en marxistisk indoktrinering, skyldes det, at marxismen som basis for den revolution, der skal omstyrte vort samfund, klart har set undervisningens nødvendighed og betydning. Specielt i de senere år har marxismen dygtigt og med sans for strategi placeret sig centralt i undervisningssystemet.

På Bornholm kom nogle børn for nylig hjem fra en børnehave med store plakater om, at de konservative var roden til alt ondt. I Berlingske Tidende er offentliggjort uddrag af lærebøger, der direkte instruerer den marxistiske lærer i politisk påvirkning. Faget dansk har f. eks. i gymnasiet fået meget lempelige bestemmelser, hvilket er i orden, men tomrummet efter tidligere regler er blevet fyldt ud af marxistisk orienterede lærebøger og efteruddannelseskurser med marxisme på programmet i alle mulige

[Ingolf Knudsen.]

sammenhænge. På et efteruddannelseskursus for religionslærere for nylig var 8 ud af 10 foredragsholdere marxister.

På universitetet drøfter man i faget dansk netop i disse måneder en ny identitet for faget, og kampen står helt klart mellem en marxistisk og en ikke-marxistisk holdning. I masser af klasser sidder velskolede marxistiske elever, 2-3 stykker i hver klasse, som ustandselig vil drøfte politik, og som presser de svageste af kammeraterne, mens de stærkeste ikke gider deltage. Værst er det med elevsammenslutninger som gymnasieelevernes, som Landssammenslutningen af Kursusstuderende og som Danske Studerendes Fællesråd, der hævder at tale på de studerendes vegne, men som kun repræsenterer en lille magtelite.

I denne bevidste kampsituation er vi nogle, der har sagt stop. Når man slår i et kobbelt hunde, så hyler de. Naturligvis skal vi kaldes mccarthyister med meget, meget mere, men det må ikke holde os fra at sige, hvad vi finder rimeligt, og det er bl. a. at understrege, at det danske samfund er et godt samfund at leve i, at det er et godt samfund, som giver frihed til alle, men at dette samfund igen må sætte sammenhold og social forståelse i centrum, langt fra egoismens alter. I vort samfund skal der være plads til alle, men vi må acceptere demokratiets spilleregler og dermed bevare friheden. Det drejer denne debat sig også om. Det er måske det væsentligste spørgsmål, vi overhovedet kan beskæftige os med.

Poul Dam (SF):

Denne debat er udtryk for et meget interessant og lidet påagtet skisma i det danske samfund. Vi har siden 1848-49 levet under en grundlov og under demokratiske ideer, hvis fundamentale grundlag er, at vort samfund er under stadig omdannelse. Underforstået her må være, at institutionerne skal indrettes under hensyntagen til denne stadige omdannelse. Dette er det teoretiske grundlag for vort samfund, men

det er vanskeligt at leve med, og det synes, som om ganske overordentlig mange fornægter dette ved at gå ud fra, at det bestående rummer alle tænkelige værdier, og at det bestående derfor skal bevares mod alle anslag og mod alle nye ideer.

Modsætningen mellem disse to synspunkter har vi ustandselig. Vi mærker den måske ikke i enhver periode, men det er ganske klart, at det er det, der er kommet frem her på det sidste.

Den omdannelse, der er foregået i det danske samfund igennem de sidste 100 år, har ændret vore livsbetingelser, vore livsforhold, på en række måder, men disse livsbetingelser og disse ændrede livsforhold er ikke slået igennem i menneskers indstilling. Vi lever i meget høj grad på en arv fra fortiden, en arv præget af helt andre samfundsforhold, af helt andre grundindstillinger. Vi kan se det i vores lærebogsmateriale, vi kan se det i vore sangbøger, vi kan se det i så at sige alt det, som man plejer at betegne som værdierne i det danske samfund. Det er det gamle, stationære landbrugsmiljø, man tænker på, det er alle de idealer og værdier, som det levede på. Vi har nogle familieideal, som var meget rimelige og naturlige omkring 1900, hvor det var de store familier, man havde, men som står i en mærkelig kontrast til de faktiske familieforhold, som enhver kan se ud af Statistisk Årbog.

Det er meget naturligt, at det er sådan i skolen. Skolen er jo et barn af enevælden, af den oplyste enevælde, hvor det drejede sig om at opdrage børnene til at være gode og tro borgere i det samfund, man nu engang havde. Og denne indstilling er fortsat langt op i tiden. Man skal her ikke tale om indoktrinering, det er simpelt hen en forlængelse af enevældens samfunds- og livsindstilling, en indstilling, som er blevet overtaget af senere generationer, selv om de kaldte sig noget andet politisk.

De gamle værdier står i et mærkeligt misforhold til de vilkår, som mennesker faktisk lever under i dag, og det gør ganske naturligt mennesker usikre. Det gør forældrene

[Poul Dam.]

usikre, og det gør lærerne usikre, og denne usikkerhed medfører psykologisk helt naturligt en reaktion, en frygt for alt det nye, en skræk for alt det, man ikke forstår, en tro på, at bare man vender tilbage til fortiden, så er alt klaret og løst.

Det er indlysende for enhver, der ved lidt om kulturhistorien, at den slags desperate forsøg på at skrue udviklingen tilbage er håbløse, men de kan godt undervejs give meget store problemer og i virkeligheden virke modsat det, som de pågældende mennesker selv ønsker.

Den krampagtige fastholden af fortiden er jo det, som hindrer os i at finde værdier, som det er muligt at opbygge dagens og morgendagens samfund på. Ved at vi bliver ved med det gamle, stiller vi børnene og de unge i en situation, som gør dem rodløse, som gør det umuligt for dem at klare tilværelsen fremover. Hr. Poulsgaard sagde måske mod sin vilje noget vigtigt om de gamle værdier og de nye, vi skulle leve på, men i modsætning til hr. Poulsgaard vil jeg meget gerne være med til at finde de nye værdier, fordi jeg tror, det er forudsætningen for, at vi kan få et godt samfund i fremtiden. Det drejer sig nemlig ikke om at bevare det bestående samfund, det har det ikke gjort siden 1848. Hele folkestyrets grundlag er, at samfundet er under stadig udvikling og skal være det. Det skal blive bedre hele tiden, og det skal alle være med til — det skal også alle institutioner være med til.

Vi tror alle, i hvert fald når vi taler om det, at det er friheden, den fuldstændig frie meningsudveksling og meningsbrydning, der er grundlaget for vort samfund nu og i fremtiden. Det drejer sig om at forstå denne frihed fuldt ud, at tage de fulde konsekvenser af den, ikke at opfatte friheden, som de nationalliberale grundlovsfædre gjorde det, nemlig at friheden var for dem, man kunne lide, og så kun i meget begrænset udstrækning for de andre. Grundtvigs meget citerede ord om frihed for Loke såvel som for Thor har jo nogle ganske interessante undertoner, som jeg vil bede dem, der vil studere Grundtvig, om at kigge nærmere på.

Dette med friheden er let at sige, men det er ganske overordentlig svært at leve med. Vi kan her i denne debat se, at der er nogle mennesker, der mener, at det er i strid

med friheden, at der fremkommer udtryk for synspunkter, som de ikke kan lide. I hvert fald må disse synspunkter ikke fremkomme i skolen og ikke i massemedierne. Det er en interessant opfattelse af friheden. Det er en interessant anvendelse af ordene. Vi er opmærksom på, hvor disse indskrænkninger af friheden kommer fra, og vi er opmærksom på, at vi her står over for en langt større fare for vort demokratiske samfund end den, som kommer fra visse forvirrede pseudomarxistiske lærere.

Det pluralistiske samfund, det samfund, hvor alle synspunkter får lov til at gøre sig gældende, i skolen som i massemedierne, er et svært samfund at leve med. Det kræver hos os alle en ganske overordentlig overbærenhed med tåbelige udtalelser — i den henseende må jeg sige, at det at sidde i folketinget er en god træning — men en sådan overbærenhed må ikke forveksles med den neutrale tolerance, der går ud på, at alt er lige godt, men den er et udtryk for, at alt har lov til at eksistere, og det skal om nødvendigt modvirkes med argumentet, med eksemplet, med det personlige engagement. Det er ganske svære krav at stille til sig selv, og det er måske endnu sværere at stille dem til andre, men det er nødvendige krav, for at vi overhovedet kan få opbygget en god skole og et levende kulturmiljø, som kan være med til at skabe et bedre samfund.

Det er svært at leve med denne frihed, og jeg vil gerne sige, så det ikke kan misforstås, at hverken de mest reaktionære eller de mest patentmarxistiske pædagoger synes at ane, hvad frihed er, for de er, begge grupper, kun interesseret i deres egne synspunkter og ønsker at holde alle andre væk. Men det er nu engang det, der er kravene til os, at leve med denne frihed som en aktiv indsats, hvor man står på sit eget, får lov til at give udtryk for det, engageret, personlighedspræget, og samtidig giver andre den samme ret. Hvis man kunne nå videre i denne retning, ville der måske være kommet noget godt ud af denne debat, og hvis denne debat yderligere havde afsløret nogle af de farer, som virkelig truer den samfundstradition, vi har, så har debatten heller ikke været helt forgæves.

Chr. Christensen (KrF):

Jeg vil gerne give udtryk for min tilfreds-

[Chr. Christensen.]

hed med, at vi nu har fået denne debat om politisk infiltration i uddannelsen. Allerede under den folketingsdebat om de højere uddannelser, vi havde i slutningen af april måned, advarede jeg imod, at uddannelsesområdet skulle blive tumleplads for ensidighed eller genstand for politisk infiltration. På mit partis vegne udtalte jeg dengang min dybe bekymring for, at den udvikling i retning af det ensidigt politiserende, der foregik inden for vore højere uddannelser, skulle være med til at skabe ufrihed for de studerende og deres lærere og en dyb kløft af mistillid mellem befolkningen og den studerende ungdom til stor skade for det samarbejde, der skal være de to parter imellem.

Jeg udtalte desuden, og det vil jeg gerne gentage i dag, at jeg har ikke noget imod marxister, fordi de er marxister, lige så lidt som jeg har noget imod liberalister, fordi de er liberalister. Jeg vil også gerne sige, at vore læreanstalter må selvfølgelig beskæftige sig med disse og andre politiske ideologier i uddannelsesøjemed, ligesom vi må respektere de unges ret, og vi kan vel næsten sige pligt til at have en samfundskritisk holdning. Men vi må kraftigt protestere imod en udvikling i retning af, at vore universiteter og højere læreanstalter ser det som deres opgave at bibringe de uddannelsessøgende en ensidig politisk marxistisk samfundskritisk holdning.

Disse betragtninger, som jeg tog frem dengang, er mere relevante i dag end nogen sinde før. Derfor er der god grund til at takke undervisningsdirektør Baunsbak-Jensen for hans bidrag til, at sagen nu for alvor er rejst i befolkningen, og at folkeskolen er inddraget i denne debat.

De to forespørgsler, vi har liggende i dag til behandling, går ud på, at man ønsker at sikre demokrati, åndsfrihed og tolerance i vort land og i vor skole, men det egentlige spørgsmål bag disse to forespørgsler er i virkeligheden spørgsmålet om indoktrinering af marxistisk eller anden art i skolen.

Folkeskolens opgave er klart formuleret i et cirkulære af 6. april 1960. Ifølge dette cirkulære skal skolen være kundskabsmeddelende, opdragende og karakterdannende. Skolen skal desuden styrke og udvikle børnenes sans for etiske og kristelige værdier, give dem ærbødighed for menneskelivet,

kærlighed til hjemmet og vort folk, respekt for andres meninger. Vi skal give børnene idealer i skolen, vi skal hjælpe dem at sætte sig mål i livet, vi skal øge deres respekt for oprigtighed i tale og adfærd, vi skal styrke deres pligtfølelse, og vi skal lære dem god orden. Det er væsentligt i denne debat at fastholde, at dette cirkulære stadig er gældende for den danske folkeskole.

Dette er altså skolens opgave og dermed også en forpligtelse for de lærere, der er i denne skoles tjeneste. Hvis man heroverfor sætter indoktrinering, må vi spørge: hvad betyder så det? Ifølge „Psykologisk leksikon“ betyder det påvirkning, opdragelse og undervisning, som er ensidig, dogmatisk og ukristisk. Dens metode er i virkeligheden ensidig bearbejdelse, den levner ikke ofret nogen mulighed for fordomsfri debat. Karakteristisk er det, at det stof, man lægger frem, kun anskues fra én synsvinkel, mens andre muligheder enten skjules, forties eller stilles i et sådant lys, at det er illusorisk at tale om et frit valg.

Hvis man sammenholder skolens formål og opgave med denne definition på indoktrinering, kan enhver se, at disse to ting intet har med hinanden at gøre. Det er orientering og kundskabsmeddelende, når en lærer f.eks. orienterer om marxisme eller liberalisme, men det er indoktrinering, hvis han ensidigt, dogmatisk og ukristisk prøver at docere marxisme eller liberalisme ud over børnene som den eneste sandhed. Hvis det sker, har han overtrådt skolens bestemmelse og formål, og skolen kan ikke leve op til den forpligtelse, der er pålagt den.

Hvis undervisningsdirektøren for folkeskolen har den opfattelse, at nogle af folkeskolens medarbejdere ikke udfører deres gerning på en sådan måde, at skolen kan honorere de krav, der stilles til den, må det være ikke alene hans ret, men også hans pligt at påtale dette, også hvis han har den opfattelse, at marxistiske kræfter infiltrerer folkeskolen i den hensigt at anvende den som redskab til omformning af samfundet i marxistisk retning, og så har han fuldt ud levet op til sit ansvar, når han for at beskytte børnene modigt har sagt til forældrene, at deres børn i nogle skoler udsættes for denne indoktrinering, og at forældrene, hvis de ikke ønsker den udvikling fortsat, må interessere sig noget mere for deres børns

[Chr. Christensen.]

skole. Der er god grund til ikke blot som politiker, men også som forældre at takke for den advarsel.

Skolen må lære og skolen må efterleve, at børnene er forældrenes, ikke statens eller et politisk flertals, heller ikke lærernes. Forældrene har ikke bare ret, men altså også pligt til at drage omsorg for deres børns opdragelse, og man må huske på, at lærerne er forældrenes medhjælpere i opdragelsen og undervisningen af deres børn. Derfor har skolen sit mandat fra hjemmene, derfor har en lærer ingen ret til at påtvinge eleverne livs- og samfundsopfattelser, der strider mod forældrenes, derfor må den offentlige skole ikke blive tumleplads for ensidigheden eller genstand for politisk infiltration.

Men vi må heller ikke glemme, at det er forældrene, der har hovedansvaret for børnenes opdragelse og dermed også har pligt til at følge med i skolens liv overalt og derigennem netop være med til at skabe eller bidrage til et godt samarbejde mellem lærerne til gavn for både børn, forældre og lærere og også til at skabe tryghed.

Politisk indoktrinering og den danske folkeskole har altså intet med hinanden at gøre. Det er skolens opgave at give kundskaber, oplyse; det er ikke skolens opgave at opdrage til hverken marxisme eller liberalisme, men nok at oplyse om disse to ismer.

Det er min opfattelse, at et helt overvældende flertal af den danske lærerstab efter bedste evne bestræber sig på at leve op til denne målsætning, men det kan ikke skjule den kendsgerning, at der findes mange marxistiske pædagoger, der har givet udtryk for ønsket om at påvirke børnene politisk. Der kunne nævnes en lang stribe. Lad mig tage en enkelt psykolog frem, der har sagt følgende i børnehavepædagogernes blad *Børn og unge*: „Vores opdragelse af børnene må sigte på en nedbrydelse af det eksisterende samfund.“ Og så efterlyser han samtidig en pædagogik, der bygger på en revolutionær praksis.

„Som lærer har man en klar politisk indflydelse i skolen“, har en anden lærer udtalt i dagspressen for nylig. I samme artikel siger en cand. psyk. følgende: „Lærerne præger bevidst børnene i skolen, og da de fleste lærere ligger til venstre rent politisk, er det

klart, at børnene overtager en del fra disse voksne.“

Statsministeren fremhævede her i morges Unge Pædagoger og citerede Finn Ejnar Madsen, der klart afslørede en målsætning, der er i skærende modstrid med skolens formål. Senere i dette citat eller i forlængelse af citatet har Finn Ejnar Madsen sagt sådan om målsætningen: „Det må være den marxistiske lærers højeste opgave at bidrage til børnenes udvikling til revolutionære klassekæmpere for proleterariatet, så langt som dette overhovedet er muligt i skolen.“

Flere eksempler af markant art kan hentes i materialet omkring læreruddannelsen på RUC, og selv om læreruddannelsen nu er stoppet på RUC, giver materialet en god baggrund for at forstå, at marxistisk indoktrinering i skolen har sin forudsætning i, at der foregår en indoktrinering på læreanstalten af de vordende lærere.

Af materialet, der foreligger om uddannelsen, og som jeg tidligere har trukket frem her i folketinget, får man let den opfattelse, at uddannelsen de første to basisår på Roskilde universitet havde udviklet sig i en sådan retning, at man kunne frygte, at vordende lærere herfra kunne fristes til at sætte politisk-marxistisk målsætning foran deres arbejde i folkeskolen, foran det rent faglige.

Nu uddannes der jo ikke flere lærere på RUC, men det er min opfattelse, at målsætningen for læreruddannelsen derude deles af flere lærere inden for de traditionelle læreruddannelser. Eksemplerne er i alt fald en understregning af, at vil man stoppe politisk infiltration i skolen, må man først og fremmest se på infiltrationen i læreruddannelsen.

Man har i debatten bebrejdet hr. Baunbak-Jensen og andre, at man ikke har dokumenteret udtalelsen om, at der indoktrineres, med konkrete eksempler, og Danmarks Lærerforenings formand udtalte forleden i tv, at man ikke havde kendskab til en eneste sag desangående. Dette er uden tvivl rigtigt fremstillet.

Som det vil forstås, er der her tale om noget særdeles u håndgribeligt, nogle u håndgribelige emner, hvor man vil få vanskeligt ved at bevise noget, al den stund det her drejer sig om at så tanker, forestillinger og

[Chr. Christensen.]

ideer i børnenes sind, som måske først vil komme i blomst mange år senere.

Der skal alvorlige overtrædelser til, for at man kan rejse en tjenestemandssag mod en lærer, og mange forældre og skolemyndigheder ved, at vi viger tilbage derfor. Det er næppe heller den enkelte lærers grove overtrædelser på dette punkt, der er farlig, men derimod det daglige dryp ind i barnesindet, der i det lange løb giver de store resultater.

Jeg har en fornemmelse af, at stærke kræfter af politisk og anden art i den såkaldte friheds navn har været med til at nedbryde god orden og disciplin og dermed også trygheden i mange skoler. Det har medført, at disse skoler er blevet til uddannelsesanstalter, hvor uorden, slaphed, ligegyldighed og disciplinære vanskeligheder har tårnet sig op, sådan at seriøs undervisning i mange tilfælde er vanskeliggjort. Derved får eleverne en helt forkert indstilling til såvel arbejde som ansvarlighed, og en del elever føler, at deres skolegang er tidsspilde. Det kan igen føre til større vanskeligheder. En sådan situation i skolen skaber lydighed og den rette grobund for samfundsreformatoriske kræfter.

Hr. Baunsbak-Jensen begrundet sine manglende konkrete eksempler med, at sådanne eksempler let, hvor de ikke fører til tjenestemandssager, ville afspore debatten henimod, at det ville dreje sig om den eller hin episode på den eller den skole, og meningen med debatten har netop været at rejse en samlet principiel debat om indoktrinering.

Men indoktrinering er jo mange ting og foregår på mange måder. Et dansk forlag har således til landets gymnasieskoler udsendt en lærebog i pornografiske billeder og tekster beregnet for faget dansk. I forordet lyder det sådan:

„Pornoblade er den form for pornografi, der er mest udbredt i dag. Køb i fællesskab nogle pornoblade og kig igennem. Det vil være praktisk, hvis I alle har et eksemplar af samme nummer af Weekend-sex, som I så senere kan arbejde med.“

Her opfordres eleverne i virkeligheden til køb af pornografisk litteratur. At det er Weekend-sex, der anbefales, skyldes, dels at dette blad afspejler den trykte produktion

i pornoområdet, siges det, dels at det går imod et kapitalistisk samfundssystem.

Da et stort flertal her i Folketinget i 1969 frigav pornografiske billeder, blev det af både den daværende og den tidligere justitsminister forsikret, at nu kunne de, der ønskede at få pornolitteratur, få det, og de, der ikke ønskede det, kunne blive fri. Der blev endog henvist til straffelovens § 232, som kunne anvendes i sådanne sager.

Jeg besøgte forleden en gymnasieskole, hvor en lærer mod rektors og skolenævnets ønske agtede at anvende disse bøger i undervisningen. I virkeligheden øver man åndelig tvang over for eleverne ved at tvinge dem til at studere pornografisk litteratur, og de kunne jo risikere at blive eksamineret i det til eksamen. Det er i høj grad i strid med det, der hedder åndsfrihed og tolerance i skolen, og jeg vil godt spørge ministeren, om hun vil bakke en rektor op i en sådan situation, hvis han meddeler, at han nægter at lade sine børn undervise i disse bøger.

Men indoktrinering foregår på mange måder og ad mange veje. I tusinde år har vort folk og vor kirke fulgtes ad i en sådan grad, at det indtil nu har præget vor samfundsordning. Der råder ikke længere det samme livssyn eller den samme livsholdning i alle danske hjem. Vi har ikke samme værdinormer mere, kristent livssyn og livsholdning som grundlag for menneskers liv og samliv er trængt tilbage, og i stedet for er kommet en moderne livsholdning med sin forkyndelse af menneskets ubegrænsede frihed. Stærke humanistiske kræfter, ofte af borgerlig observans og forenet med stærke marxistiske kræfter, har i virkeligheden prøvet at bekæmpe den kristne opfattelse i vort samfund, også inden for vor skole. Under mottoet: menneskets fuldstændige frigørelse, og dermed også barnets, har man forsøgt at frigøre barnet og den unge fra alle autoriteter, fri af forældrene, fri af lærerne, ingen generende Guds øje ovenover. Folkeskolen som formidler af det bestående samfunds krav om kundskaber og karakteregenskaber og skolen som formidler af den nationale og kristne kulturarv skal afskaffes efter deres opfattelse.

Vi kan ikke se bort fra, at netop ateistiske og humanistiske kræfters indsats imod kristendommen og det kristne livssyn i virkeligheden har banet vejen for et tomrum i

[Chr. Christensen.]

barne- og ungdomssindet, som i dag ønskes udfyldt af marxistiske kræfter. Det er i virkeligheden en forening af disse to magtfaktorer, den ateistisk-humanistiske og den marxistiske, som har forsøgt at blotlægge barnesindet uden at tænke på, at fjerner man den ene autoritet, vil der komme en anden i stedet. Det giver sig udslag på mange måder, ikke mindst inden for skolens sang- og salmeundervisning, som i dag næsten er umuliggjort, fordi man påberåber sig, dels at vore nationale sange i virkeligheden kun tjener til bibeholdelse af et kapitalistisk samfundssystem, dels at vore sange og salmer kun tjener til at opretholde en gammel-dags tænkende tro på en Gud, som kun de gammel-dags tænkende hylder.

Skolen må ikke blive statens eller et politisk flertals redskab til nedbrydning af det kristne livs- og menneskesyn, der hidtil har båret vort folk, og vi vil inden for kristeligt folkeparti kæmpe for, at skolen fortsat må være forældrenes skole og deres medhjælp i opdragelsen og undervisningen af deres børn. Så kan vi få en skole, der giver børnene kundskaber og forbereder dem til medleven, medbestemmelse og medansvar, en skole på det kristne kulturgrundlag, som vil være med til at udvikle børnene til frie, selvstændige og ansvarsbevidste samfundsborgere med fantasi og skaberevne i behold, med den nødvendige grundviden og med en etisk holdning. Det er denne formålsformulering, vi gerne vil kæmpe for.

Som medarbejdere i en sådan skole må kunne findes såvel marxister som liberalister, der loyalt vil gå ind under en skoles gældende formålsformulering. Det er skolekommissionens opgave og ansvar sammen med skolenævnene at sikre disse loyale medarbejdere til skolen.

Freddy Madsen (DKP):

Undervisningsdirektørens udfald mod en del af lærerstanden er sikkert blevet modtaget med overraskelse i brede kredse af befolkningen og har derfor også vakt betydelig opsigt og medført omfattende diskussion. Det anser vi for at være et gode. Det er altid nyttigt, at tingene bliver sat til debat, så man derigennem får en alsidig belysning af problemerne, men vi må understrege, at vi ikke er forundret over, at der på nuværende

tidspunkt blev fremsat den slags påstande af en fremtrædende embedsmand, og det undrede os slet ikke, at det fik helhjertet støtte fra undervisningsministeren og dermed fra regeringen. For marxister er det nemlig en naturlig ting både at se tingene i deres sammenhæng og i deres historiske perspektiv. Det er således ikke undgået vores opmærksomhed, at der i andre kapitalistiske lande længe har været lignende bestræbelser i gang, og at man specielt i vort sydlige naboland, i Forbundsrepublikken, som de herskende kredse hos os længe har indrettet deres politik efter, har organiseret en veritabel klapjagt på anderledes tænkende, specielt i skolen.

Ved et tilbageblik i Danmarkshistorien får man tillige indblik i, at den slags foreteelser tidligere har eksisteret i vort land. I den forbindelse skal jeg tillade mig at citere et dokument, der under overskriften „Forskellige Meddelelser“ er udsendt i 1885 og optrykt i Ministerialtidende. Det fremgår, at det er et cirkulære, udsendt af kirke- og undervisningsministeriet. Det var, før de kirkelige anliggender blev lagt ind under trafikken. Jeg vil gerne give et fyldigt uddrag fra dette dokument, der altså stammer fra Estrups provisorietid, og som er vendt imod de lærere, der på daværende tidspunkt gik ind i „riffelforeningerne“ i opposition til det daværende styre. Jeg citerer:

„Hensigten med „riffelforeningerne“, „folkebevægningssamlag“, eller hvad ellers disse uden for de almindelige af staten anerkendte og støttede skytteforeninger måtte kaldes, er, hvor meget den end søges skjult under en plausibel form, klar nok til at stemple skolelærernes deltagelse i dem som en mod regeringen rettet agitatorisk optræden, der ikke bør tåles af nogen, der beklæder embede eller stilling i det offentlige skolevæsens tjeneste, og som ministeriet så meget mindre kan eller vil finde sig i, som det efter skolelærernes kald som ungdommens opdragere og ledere er deres første pligt at give tonen an for lydighed mod og agtelse for den lovlige øvrighed og afholde sig fra deltagelse i bevægelser, der tilsigter at skabe modstand mod regeringen og lægge hindringer i vejen for dens foranstaltninger og, selv om det ikke måtte være tilsigtet, lettelig kunne føre til brud på den offentlige orden.

I al almindelighed må tilføjes, at ikke

[Freddy Madsen.]

alene denne, men også anden offentlig mod regeringen rettet ophidsende agitation ikke kan forenes med en offentlig ansat skolelærers stilling og derfor ikke for fremtiden vil blive tålt.

Ministeriet må derfor tjenstligt have direktionen anmodet om at lade de under den hørende skolelærere tilkendegive, at såfremt nogen af dem måtte som ledere eller talere deltage i dannelsen af „riffeforeninger“ eller „folkebevægningssamlag“ eller lignende foreninger eller indmelde sig som medlemmer af slige foreninger, vil dette udbliveligt have til følge, at ministeriet vil se sig i den nødvendighed at entledige ham fra hans embedsstilling. Endvidere bør direktionen advare lærerne imod de følger, som en agitatorisk ophidsende optræden fra deres side mod regeringen og dens foranstaltninger vil have for dem.“

Se, det var jo dengang rene ord for pengene. De, der agiterer mod regeringen, selv i deres fritid, bliver uophørligt sat på porten. Så vidt går den nuværende regering ikke, men ellers er der jo mange lighedspunkter. Cirkulæret er altså fra april 1885.

I 1849 fik vi junigrundloven, der markerede overgangen fra det gamle feudalsystem til indførelsen af det kapitalistiske samfund, men dermed var de gamle herskere jo ikke endegyldigt besejret. I hele anden halvdel af det forrige århundrede søgte godsejerne med alle midler at skruer samfundsudviklingen tilbage, og uden smålig hensyntagen til den nye forfatning forsøgte de at forsvare deres privilegier mod det nye borgerskab. Men netop fordi det var i modstrid med udviklingen med dens krav om medbestemmelse og demokratiske rettigheder for de mange, udløste det dengang folkelige bevægelser i opposition til resterne af et udlevet samfundssystem.

Det var først og fremmest borgerlige, liberale kræfter, der dengang voksede frem, og deri spillede partiet venstre en væsentlig rolle. Og trods bandbullen fra højre regeringen lykkedes det de folkelige kræfter at bryde igennem, og sejren fra 1849 blev bekræftet med systemskiftet i 1901.

Men samfundsudviklingen står ikke stille. Historien gentager sig om end under andre forhold. Det kapitalistiske samfund, der oprindeligt spillede en progressiv rolle, har over-

levet sig selv og modsvarer nu ikke længere de krav, som menneskeheden og den tekniske udvikling stiller. Netop i den nuværende situation bliver det helt åbenbart, at vi lever i et sygt samfund. Vi råder over viden og teknik, der gør det muligt at give alle mennesker en tryk og en rig fremtid, men i stedet for ser man, at hjulene går i stå, virksomhederne lukker, og for hundredtusinder er udsigterne mørke og usikre.

Velfærdssamfundet, som også har været nævnt her i dag, og som man tegnede smukke og ordrige billeder af i 1960'erne, er for længst blevet en saga blott. Med rette stiller de arbejdende spørgsmålet om, hvordan det kan gå således, når deres skabende indsats er større end nogen sinde tidligere.

Størsteparten af dem, der befinder sig inden for undervisningssystemet, stiller sig undrende over for de rabiate nedskæringer, der stilles i udsigt i en tid, hvor den menneskelige erkendelse er i rivende vækst og stiller sine krav om øget viden. I den sociale sektor er det uforståeligt, at det rige samfund er ude af stand til at opfylde sine nødvendige forpligtelser over for de svageste. I kulturlivet forekommer det ufatteligt, at de beskedne bevillinger til kulturelle aktiviteter lægges for had, når man ellers burde forvente, at der var råd til på nuværende tidspunkt at gøre livet rigere og smukkere.

På alle områder af samfundslivet sættes der med rette spørgsmålstegn ved det nuværende samfunds evne til at klare tingene. I stigende grad rejses kravet om dybtgående ændringer, men da man nu som tidligere ikke er i stand til at give svar, indstiller man sig ligesom i fortiden på at tage administrative midler i anvendelse for at bremse kritikken.

Som for 100 år siden har vi en undervisningsminister, der åbenbart er rede til at forsvare den herskende classes privilegier imod en fremvoksende demokratisk bevægelse. Det er således historien, der gentager sig, men der er i og for sig konsekvens i, at partiet venstre, der var i forreste linje, da det nuværende samfund skulle sikre sit gennembrud, nu forsvare det til det sidste. Til gengæld er der andre, der viderefører det bedste i dansk demokratisk tradition og bidrager til at udvikle den folkelige bevægelse, der alene kan hidføre forandringer.

I den forbindelse er det ikke underligt,

[Freddy Madsen.]

at det er marxisterne, der har regeringens og undervisningsdirektørens særlige bevågenhed. Årsagen er ligetil: den marxistiske videnskab er den eneste, der i den nuværende situation giver en logisk og en rimelig forklaring på vanskelighederne og anviser veje til deres løsning.

Det er således efter vores opfattelse ikke styrke, men svaghed, der har udløst det lidet velsete angreb, som undervisningsministeren gennem sin embedsmand satte i værk hin søndag før efterårsferien. Det var frygten for udbredelse af nye kritiske standpunkter, der var den egentlige drivkraft. Derfor skal man naturligvis ikke undervurdere faren ved appeller af den art, de være sig nok så primitive. Selv langt ind i traditionelt borgerlige kredse var der forståelse for de farer, som en sådan kampagne indebar. Vel var hovedstødet rettet mod de forkætrede marxister, men i sin konsekvens var det rettet mod alle med blot et minimum af kritisk holdning over for det bestående samfund. Det er troligt, at selv pæne borgerlige radikale stod i fare for at blive vraget af skolekommissioner af typen fra Vinderup. Det gjorde det naturligvis ikke bedre, at undervisningsdirektørens postulater var aldeles udokumenterede, og at de indeholdt en række påstande og forslag, der er helt ude af takt med den praktiske virkelighed, men det tjener de demokratiske bevægelser i landet til ære, at det fra starten blev mødt med betydelig modstand fra meget brede kredse i befolkningen. Den er kommet fra store organisationer, naturligt fra Danmarks Lærereforening og fra store fagforbund, den er støttet af kendte personligheder, skoleledere, formænd for skolekommissioner, lærere osv. i en lang række byer ude over landet. Ja, selv en række borgerlige aviser, der sædvanligvis ser med sympati på regeringen og dens handlinger, har åbenbart ud fra kendskabet til stemningen i deres læserkreds udsagt undervisningsministeren i denne sag. Det er således ikke megen opbakning, undervisningsministeren har kunnet hente af det standpunkt, hun indtog i sit svar til mig her i tinget den 16. oktober 1974, da hun helt og fuldt gik ind for undervisningsdirektørens interview, og en del af den støtte, ministeren har modtaget, har sikkert på grund af

sit reaktionære indhold ikke været regeringens særlig behagelig.

Måske er det i lyset af det, vi i dag skal se det svar, som undervisningsministeren har givet folketinget. Det er i sandhed helt andre toner, der nu lyder. Man fristes til at sige, at dommedagsbasunerne er blevet afløst af modersmålets milde klang. Alene slutningen taler sit tydelige sprog. Mens det hele begyndte med et angreb på 10 pct. af folkeskolens lærere, udtrykker undervisningsministeren nu uden forbehold tillid til den gruppe ansvarsbevidste og dygtige mennesker, der har valgt arbejdet som lærere. Det er jo en ganske anden snak. Nu begynder vi at nærme os et punkt, hvor en meningsfuld debat om skolens forhold kan tage sit udgangspunkt. Det betyder ikke, at vi finder ministerens svar tilfredsstillende. På nogle punkter mener vi endda at hun er endt i den modsatte grøft. Det gælder således i det lidt for optimistiske billede, ministeren nu giver af udviklingen i folkeskolen. I undervisningsdirektørens interview tales der om, at arbejdsglæde og arbejdsorden er på vej til at blive afløst af splittethed og forvirring. Det var det, han fejlagtigt gav marxisterne skylden for. Men en lang række indlæg i pressen og henvendelser fra skoleledere, lærere, elever og forældre bekræfter, at skolen befinder sig i en vanskelig situation. Med rette lægges ansvaret herfor over på politikerne, og i stedet for at stikke hovedet i busken må vi søge at finde frem til årsagerne og forsøge at få dem rettet. Man kan ikke se bort fra, at den samfundsmæssige tilstand, jeg beskrev i min indledning, spiller en rolle. Således er jeg meget enig med hr. K. Helveg Petersen, der i en kronik i Politiken den 24. oktober konstaterer, at „folkeskolens krise er det omgivende samfunds krise“.

I den forstand opstår vanskelighederne ved den manglende evne til at erkende de objektive årsager og drage de rigtige slutninger. Skolen bygger stadig overvejende på et borgerligt grundlag, som tiden er løbet fra. Jeg skal indskrænke mig til at henvise til det forhåndenværende undervisningsmateriale. Man har sagt meget om det allerede, og jeg skal nøjes med at fremdrage et enkelt, men til gengæld meget reelt eksempel. Det er fremdraget af Mads

[Freddy Madsen.]

Nissen Styrk i Aktuelt den 19. november. Han gennemgår historiebogen for 3. real, hvori det bl. a. siges:

„Så længe der har eksisteret mennesker, har der eksisteret krig. Det er åbenbart et almenmenneskeligt træk at slå andre ihjel for at gennemføre sin vilje“.

Kommentarer er vist overflødige, men når den slagstingpræsenteres for eleverne i 3. real, kan det vist ikke undre, at der må opstå modsigelser i skolen. Samtidig bør det dog understreges, at man har givet folkeskolen alt for ringe muligheder for at løse sin opgave. Nok en gang bør det fremhæves, at nedskæringer på undervisningstid og stigende klassekvotienter ikke giver lærere, elever og forældre de rette muligheder for at tilrettelægge en tilfredsstillende undervisning.

Det er her, hovedårsagen til vanskelighederne skal findes, og hverken usaglige angreb på sagesløse lærere eller et rosenrødt syn på udviklingen kan tilsløre, at nøglen til overvindelse af de væsentlige vanskeligheder ligger hos regeringen og i dette ting. Fra mange sider tales der om nødvendigheden af at give skolen en virkelig målsætning. Det er derfor naturligt, at der er debat om skolens formålsparagraf. Undervisningsministeren kan tilslutte sig sidste del af det socialdemokratiske forslag. Vi kan tilslutte os det i sin fulde udstrækning. Vi kunne ganske vist have ønsket, at det var mere fyldestgørende, f.eks. kunne vi ønske en stærkere understregning af alsidighedsprincippet, og vi kunne også ønske indføjet noget om opdragelse til fred og forståelse imellem folkene. Den side af sagen skal vi vende tilbage til ved skoledebatten.

Ministerens nævner i sit indlæg, at der findes en negativ holdning. Jeg ved ikke, om vi skal henregnes til denne kategori. Det skal indrømmes, at vi i den nuværende situation har lidt svært ved at leve op til ministerens omfattende optimisme med hensyn til de samfundsmæssige perspektiver. Til gengæld mener jeg, hun skal notere sig,

at vi ligesom hun anerkender dem, der før os har gjort en indsats for demokrati, åndsfrihed og tolerance. Jeg synes faktisk, de er omtalt meget pænt, og det er særdeles velment.

Vi stiller os ligeledes positivt til det gennemgående tema i ministerens indlæg med hensyn til demokrati, åndsfrihed og tolerance. Især er jeg enig i udtalelsen om, at tolerance forudsætter holdning til tingene. Det er sikkert ikke forblevet en hemmelighed, at vi lægger megen vægt på den side af sagen. Men holdning kræver også konsekvens, og derfor synes vi, at undervisningsministeren skulle tage konsekvensen af sine pæne ord. Med den åbenbare modsigelse, der findes mellem svaret af 16. oktober og talen i dag, er det nødvendigt, at tingene klæres af. Ministeren må klare tingene også ved at besvare nogle spørgsmål.

Jeg vil gerne understrege de to spørgsmål, der er stillet af hr. Maigaard om stillingen til skolekommissionen i Vinderup og om lærerløftet, og samtidig vil jeg gerne bede ministeren i konsekvens af sine principper om demokrati, åndsfrihed og tolerance anerkende, at de uddannelsessøgendes organisationer har ret til at vælge de ledere, de selv ønsker, og anerkende deres ret til at give udtryk for deres standpunkter, selv om de strider mod regeringens opfattelse.

Hvad angår postulatet om den overhåndtagende marxistiske indoktrinering i det danske samfund i almindelighed blot nogle enkelte bemærkninger. 95 pct. af dags- og ugepressen ejes af indflydelsesrige kapitalkræfter. Tendensen i den overvejende del er ikke til at tage fejl af. I hele deres linje er de samfundsbevarende og forsvarer den bestående orden. De statslige massemedier følger trods påstanden om det modsatte den samme linje. Blot som et enkelt aktuelt eksempel skal jeg nævne, at en 2½ times radioudsendelse, som angiveligt skulle orientere lytterne om Danmarks kommunistiske parti, blev tilrettelagt som en vulgær anti-kommunistisk forestilling, hvor det var vanskeligt for partiets egne repræsentanter at

[Freddy Madsen.]

komme til orde. Når man dertil lægger den vanemæssige og traditionelle påvirkning, der præger meningsdannelsen i vort samfund, er det et vidnesbyrd om de marxistiske teories rigtighed og styrke, at de trods alt dette alligevel vinder frem. Påstanden om, at de er overhåndtagende, er, som jeg påviste til indledning, vidnesbyrd om det kapitalistiske samfunds nedgang og forfald, og så har man, som det også er fremgået af debatten her i dag, ikke andet tilbage end at drage i ledning under hr. Poulsgaard's ideologiske ledelse. Det tager vi andre så til efterretning.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Min korte bemærkning går på det lille forsøg på indoktrinering af dette folketing, som den sidste taler gjorde sig skyldig i. Den sidste taler citerede et cirkulære engang fra 1880'erne, hvorefter man ikke gerne så, at lærere var medlemmer af visse organisationer. Hvilken sammenligning er der? Hvordan kan man rimeligt drage sammenligning mellem dette og så det, som hr. Baunbak-Jensen, bakket op af ministeren, har gjort? Der er ingen, der forhindrer en lærer i at være rødhåret eller stå, i hvilken billardklub eller politisk forening det passer ham. Det er jo fuldstændig ved siden af den i øvrigt saglige diskussion, der her har fundet sted, men hvad skal en kommunist ellers gøre, når han herfra skal bedyre sin kærlighed til demokratiet og prøve at få nogen til at tro på det?

(Kort bemærkning).

Freddy Madsen (DKP):

Som det tydeligt fremgik af mit indlæg, blev dette cirkulære bragt frem her for at vise, hvordan man i et samfundssystem, nemlig i det samfundssystem, som gik til grunde på daværende tidspunkt, forsøgte at drage i ledning imod de lærere i folkeskolen, som var i opposition til den bestående regering. Jeg sagde udtrykkelig, at omstændighederne nu er anderledes, men jeg påviste også, hvordan følgen af det, der her er sagt, kan blive nøjagtig den samme, og hvis hr. Erhard Jakobsen er i tvivl om det, så skulle han betænke skolekommissionens stilling

deroppe i Vinderup. Hvis den linje, som undervisningsdirektøren lagde op til, vinder udbredelse, kan vi risikere, og så er det sandsynligt, at vi kan få flere skolekommissioner ude over landet, der ganske vist ikke tager stilling til, om folk er rødhårede, men til deres politiske opfattelse. Det er det, sagen drejer sig om.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg må bare fastslå, at hr. Freddy Madsen går uden om sagen. Der blev udtrykkelig sammenlignet: det fra dengang svarer til det her, og det er det, det ikke gør. Det skal slås fast, at der er ingen, der piller ved nogen lærers ret til at stå som medlem af hvilken forening han vil. Det er muligt, at skolekommissionen i Vinderup gør det. Det hører under det kommunale selvstyre. Det er i alt fald ikke noget, man uden videre kan tage stilling til her.

Vi skal ikke godkende eller anerkende, hvad det kommunale selvstyre tillader de organer, som man i dette folketing har stridt for at give så megen frihed og selvstændighed som muligt. Heri ligger ikke nogen godkendelse fra hr. Baunbak-Jensens side eller fra ministerens side, og det er jo det, det drejer sig om her i dag. Det er det, der er baggrunden, og ikke, hvad en skolekommission et sted i landet har gjort, men i og med, at man blander det sammen, får man netop et eksempel på indoktrinering. Man finder en lille bagatel, der aldeles ikke dækker det generelle, og hiver den frem, og så får man så behageligt tankerne væk fra det, som denne debat egentlig drejer sig om.

(Kort bemærkning).

Arne Bjerregaard (KrF):

Det var kun af hensyn til sagen fra Vinderup. Jeg synes jo nok, man skal lade den sag ligge. Jeg kan i alt fald konstatere, at vi, der i sin tid kom fra Nr. Nissum seminarium, simpelt hen var afskåret fra visse embeder visse steder i landet, og da synes jeg ikke man fra kommunistisk side var oppe på mærkerne og sagde, at her var en vis diskrimination.

(Kort bemærkning).

Maigaard (SF):

Nu har hr. Erhard Jakobsen gjort, hvad han kunne for at ensrette vilkårene i Danmarks radio. Så bliver han bedt om at tage stilling til et klart eksempel på, at en skolekommissionsformand har sagt: vi ansætter ikke folk af den og den politiske mening. Skolekommissionsformanden sagde ikke: vi ansætter ikke dårlige lærere. Han sagde: vi ansætter ikke folk af den og den politiske mening. Det var meningen, der var afgørende. Så bliver hr. Erhard Jakobsen bedt om at tage stilling til det, og så kan han ikke tage stilling. Så henhører det under det kommunale selvstyre. Der er ikke den børneudsendelse i Danmarks radio, hr. Erhard Jakobsen ikke har haft en mening om, men nu pludselig, hvor det brænder på, og hvor man kan vise, hvor hr. Erhard Jakobsen er ude, så kan han ikke tage stilling. Det er typisk.

* (Kort bemærkning).

Freddy Madsen (DKP):

Nu kan man naturligvis godt, som hr. Erhard Jakobsen gør, sige, at det er bagateller, det drejer sig om her, men lad os nu lige holde fast i baggrunden. Det, undervisningsdirektøren sagde, var, at den virkelige fare i skolen var den marxistiske indoktrinering, og samtidig rettede han en appel til skolekommissioner, til skolenævn osv. ude over det ganske land om at være opmærksom på den side af sagen. Vi ved allerede på forhånd, at der foregår sådan noget, igennem de offentlige udtalelser, der har været fra Vinderup kommune. Undervisningsdirektøren kom med en direkte opfordring til, at man går videre ad den vej og det vil blive fulgt. Derfor er det ikke nogen bagatel, men en overordentlig farlig ting, der her er tale om.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Ihvorvel jeg har forstået, at mit navn tidligere i dag har været inddraget i denne debat, så vil jeg dog sige: jeg forstod ikke, at der blev rettet spørgsmål til mig med hensyn til skolekommissionen i Vinderup.

Jeg har forstået, spørgsmålet er rettet til ministeren, og det vil ministeren sikkert besvare, med det er ikke det, det drejer sig om.

Det, det drejer sig om, er, at når vi her i dag skal diskutere, om hr. Baunsbak-Jensen har optrådt rigtigt, og om ministeren har optrådt rigtigt, hvad der lå i deres bemærkninger og i deres udtalelser, så går de nøjagtigt ikke på, hvilke foreninger en lærer er medlem af, og hvilke synspunkter han har; de går alene på hans og hendes handlinger og optræden i skolen. Det gør pokker til forskel, om diskussionen går på, som den gør i visse lande, om folk af visse politiske opfattelser kan blive ansat, eller om den går på deres handlinger i skolen, og det var det, jeg ville pege på. Det er en fuldstændig fordrejning af diskussionen at blande de to ting sammen.

(Kort bemærkning).

Chr. Christensen (KrF):

Jeg vil gerne fastholde sagen oppe fra Vinderup. Skolekommissionen i Vinderup taler med lærerne, før de ansætter dem. Det gør de for at finde ud af, om ansøgerne er den type lærere, som en skole og forældre-kreds kan være tjent med. Efter min opfattelse er det ifølge styrelsesloven dertil, vi har skolenævn og skolekommissioner. Det er udtrykkelig udtalt deroppe fra skolekommissionsformanden, at man ikke spørger efter ansøgerens politiske indstilling. Må jeg spørge hr. Freddy Madsen: er man af den opfattelse, at skolenævn og skolekommissioner alligevel ikke skal have den indflydelse på læreransættelsen, som de har ifølge tilsynsloven?

(Kort bemærkning).

Freddy Madsen (DKP):

Jeg vil gerne understrege, at det, formanden for skolekommissionen i Vinderup har sagt, er: i vores kommune ansættes der ikke venstreorienterede lærere. Hvis ikke det er et spørgsmål om at tage stilling til, hvad de pågældende er politisk, så ved jeg ikke, hvad det er. Naturligvis har skolenævn og skolekommissioner ret til at tage stilling til lærerne, men det må være til deres faglige og pædagogiske evner og ikke til deres politiske holdning.

Anden næstformand (Erlendsson):

Jeg henstiller, at diskussionen om dette spørgsmål nu finder sin afslutning.

(Kort bemærkning).

Maigaard (SF):

Det er to korte bemærkninger til hr. Erhard Jakobsen. Skolekommissionens formand i Vinderup siger, at venstreorienterede ikke skal regne med ansættelse i hans kommune, altså er deres politiske opfattelse begrundelsen for det. Så spørger vi hr. Erhard Jakobsen: hvad mener han om det? Ja, det kan hr. Erhard Jakobsen ikke tage stilling til, det henligger under det kommunale selvstyre.

Så kommer hr. Erhard Jakobsen op igen, da vi siger: det er da svært at forstå med det kissejav, hr. Erhard Jakobsen ellers har med at, jeg vil ikke sige blande sig i tingene, men hvad hedder det, tage stilling til samfundsproblemerne. Så siger hr. Erhard Jakobsen: jeg opfattede ikke, at jeg blev spurgt. Ja men, siger jeg nu til hr. Erhard Jakobsen, nu er han spurgt. Nu vil vi gerne vide, hvad hr. Erhard Jakobsen mener om en skolekommissionsformand, som siger: folk med en bestemt politisk opfattelse kan ikke ansættes i vores kommune. Nu er der spurgt, og så håber vi, vi får et svar.

Anden næstformand (Erlendsson):

Hermed giver jeg ordet til hr. Erhard Jakobsen for den sidste, afsluttende, korte bemærkning, og så håber jeg, vi kan vende tilbage til talerrækken.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg er i den heldige situation, at jeg ikke blot klart og tydeligt kan sige, at jeg aldrig nogen sinde ville godkende en optræden som den, der har fundet sted dér. Jeg har derefter 16 års borgmestervirksomhed at henvisse til, hvor man vist aldrig kan beskyldes nogen for, at der i Gladsaxe kommune ikke kunne ansættes venstreorienterede folk i den ene eller den anden stilling.

Flygaard (DR):

De to forespørgsler, vi i dag har til behandling, vedrører samme emne, men man kan vist roligt sige, at de har et noget forskelligt udgangspunkt.

Til indledning vil jeg i øvrigt gerne om ministerens indlæg sige, at det på mange måder forekommer mig at være et godt og

et sagligt indlæg i debatten. Også vi fra retsforbundets side nærer et ønske om en debat præget af interesse for uddannelsen, og vi nærer også et ønske om, at man får en positiv udvikling på det pågældende område.

Der er mange, der fra gamle dage husker spørgsmålet til en ansøger: er du socialdemokrat, ja eller nej? Nogle steder var det andre farver, man spurgte om, men det gjorde ikke sagen bedre. Den tid skal vi ikke under nogen form tilbage til, ligesom vi heller ikke skal have tilstande, hvor det måske netop var en fordel at have et medlemskort fra det pågældende parti.

På den ene side må det være klart, at der ikke må stilles krav til en person ved ansættelsen, der kræver ud over de faglige kvalifikationer. Det ligger i sagens natur, at en præst i den danske folkekirke skal være medlem af denne, ligesom der vel til alle stillinger er knyttet et decorum officiale, dvs. at en præst skal opføre sig ordentligt, og så ved man godt, hvad det betyder, ligesom en skatteinspektør ikke må være angribelig i sin økonomi og slet ikke, hvor det drejer sig om skattemæssige forhold.

På den anden side må det også være klart, at der stilles krav til den ansatte om, at han eller hun ikke udnytter den ham eller hende betroede stilling til at agitere for egne synspunkter. Det ligger jo forudsætningsvis i selve ansættelsen. Det er for snævert, når man i forbindelse med spørgsmålet om indoktrinering kun taler om folkeskolen. Man bør starte med børnehaverne og slutte med undervisningen af de ældre medborgere. Hvad man med en betydelig grad af autoritet får indprentet børn, det plejer at blive hængende. Det gælder altså for børn, men kan også forekomme for ældre alderstrin.

De her gjorte bemærkninger har vel kun primært sigte på den offentlige sektor, selv om en tilsvarende problemstilling kan forekomme i den private sektor. Vi skal væk fra politiske udnævnelser og begunstigelser i øvrigt. Jeg mindes engang fra en købstad en sag om, hvem der skulle have retten til at sælge pølser fra en pølsevogn. Den blev afgjort med, at det ene store parti fik retten denne gang mod at forpligte sig til at medvirke til, at et andet stort parti fik retten til den næste.

Sådan en pølsepolitik gavner nu ikke folkestyrets anseelse. Det må være en naturlig

[Flygaard.]

opgave for folkeskolen og i øvrigt også for andre institutioner at bibringe børn og andre en sådan holdning, at dannelse, opførsel, kundskaber og flid bliver naturlige elementer hos ethvert menneske. Jeg synes, at det er udmærket, at man har det rart med hinanden. Jeg synes også, det er godt, hvis der er trivsel på en arbejdsplads som den danske folkeskole. Men det at have det rart og trives godt må ikke føre med sig, at kravet om kundskaber m.v. skubbes til side som noget sekundært. Jeg mener, at der må stilles krav om, at den danske folkeskole er konfessionsløs i politisk, religiøs, kulturel og kunstnerisk henseende. Den offentlige skole bør være åben for alle.

Det betyder selvfølgelig ikke, at den danske folkeskole ikke skal beskæftige sig med disse spørgsmål. Selvfølgelig skal den det. Det må være dens naturlige opgave at forelægge børnene, hvad der rører sig i tiden. Ingen skal bilde mig ind, at det ikke er muligt, hvis den fornødne vilje er til stede, at lægge kendsgerningerne frem pro et contra på en sådan måde, at den enkelte bliver i stand til at træffe sit eget valg. Jeg vil blankt erkende, at der i tidens løb har været mange lærebøger, som i deres fremstilling har været tendentiøse, men det kan ikke være nogen begrundelse for at gå fra den ene grøft til den anden.

Jeg vil her gerne pege på den fare, der kan ligge i, at man i højere grad i undervisningen end tidligere betjener sig af tekniske hjælpemidler. Den enkelte lærers identitet kan blive formindsket og måske erstattet af noget robotagtigt og noget konformt.

Den sidste tids debat er kommet ind på spørgsmålet om det rigtige i, at en række lærere i deres undervisning indpoder børnene marxisme. Der er for mig ingen tvivl om, at noget sådant finder sted, og at det bør forhindres. Problemet har imidlertid mere end én side, har måske også en større side. Kan flertallet sige sig helt fri for at indoktrinere mindretallet? Er det rigtigt? Er det ikke et groft overgreb over for mindretallet? Flertallet plejer såmænd nok at kunne klare sig. Det samme kan man ikke altid sige om mindretallet.

Der har været synspunkter fremme om, at en ensidig indoktrinering skulle afløses af en flersidig. Lad os endelig blive fri for

det. Det ville kun være at gøre ondt værre. Det er ikke flere mennesker med flere skyklapper, vi har brug for ved uddannelsen af vore børn. Fra de grupper, der advokerer for en ensidig undervisning, hører man desværre ofte den argumentation, at man ikke kan være helt objektiv, hvorfor man lige så godt kan være subjektiv. Det skal blankt erkendes, at en 100 pct.s objektivitet næppe i almindelighed gives, men der synes alligevel at være et stort spring mellem at tilstræbe en objektivitet og så at sætte fuld gas på det subjektive.

Går vi til den højere uddannelse, skifter problemet nok på mange måder karakter. Det kan ikke være rigtigt, at en lille aktiv gruppe af en given observans kører hele løbet, det være sig med hensyn til studieniveau, ensidighed og eksamensform. Det er helt evident, at der er et betydeligt antal studerende, som ikke psykisk magter at hamle op med denne pression og derfor lider i stilhed. Det er lige så givet, at der er en række lærere, som enten lider i stilhed eller tager deres gode tøj og går. Vi har set adskillige lærere forsøge at tage kampen op, men en sådan kamp stiller umenneskelige krav til den enkelte, krav, der ikke bliver mindre af, at der findes adskillige skoleledere, som på deres respektive uddannelsessteder finder det opportunt at være i overensstemmelse med de studerende, selv om de har den modsatte opfattelse eller måske slet ingen.

Som lærer gennem mange år har jeg altid anset det for en fornem opgave at lægge synspunkter og problemer frem for de studerende på en sådan måde, at læreren ikke gav egne synspunkter en før-førsteprioritet. Som lærer vil jeg derfor anse en undervisning for at være lykkedes, hvis de studerende giver udtryk for, at de efter min fremstilling ikke kunne danne sig nogen opfattelse af, hvilket synspunkt jeg af personlige grunde ville foretrække eller ubetinget vælge.

Jeg er derfor af den opfattelse, at der hviler et særligt ansvar på den lærer, der tillige deltager i den offentlige politiske debat. Dette ansvar vokser, hvis man tillige beklæder et offentligt embede. Adel forpligter. Oplever man imidlertid at blive kritiseret, fordi de studerende ikke kan finde ud af, hvor man har én, så kan man blive skuffet og måske også rystet. Er det den

[Flygaard.]

blanke, men skjulte dolk i ærmet, man er bange for? Er det bevidstgørelsen, man ønsker?

I gamle dage var familien en enhed. Hele familien boede, levede og arbejdede ét og samme sted, men industrialiseringen ændrede dette. I gamle dage havde man gået i livets skole i dette ords egentligste forstand. Man havde fået en problemorienteret undervisning, der set i denne forbindelse var problemløs. Sønnen fulgte i faderens fodspor, datteren i moderens. Først røg faderen ud af kernefamilien, kvinden fulgte efter med kvindefrigørelsen. Undervisning og opdragelse glider i stedse større omfang over på det offentlige.

Jeg skal ikke her diskutere, hvad der er godt og dårligt, jeg har blot villet konstatere, hvad der rent faktisk er blevet resultatet, måske blot dette, at jeg ikke mener, at det nytter noget at stampe imod en udvikling, der næsten er givet med en naturlovs kraft. Man skal i dette ords bedste forstand prøve på at få det bedst mulige ud af det. Det må derfor være en fornem opgave for en offentlig skole at sikre børnene en opdragelse og uddannelse, der ikke går imod den enkelte families livsholdning. Derfor må skolen ikke påvirke på det politiske, religiøse, kulturelle og kunstneriske område. I dag har vi en folkeskole, der skal prøve at leve op til dette mål. Der er for mig ingen tvivl om, at kernen i den danske folkeskole er sund. Den skal derfor have lov til at udvikle sig i et samfund præget af tolerance i dette ords bedste forstand, det vil sige frisind og ikke tossegodhed.

Man kan generelt diskutere, om det offentlige ansættelsespolitik i sin nuværende form er rigtig. Skal man bevare tjenestemandsbegrebet? Det tror jeg man skal, men der bør nok foretages en række justeringer, f. eks. ved at gøre ansættelsesområdet bredere og derved lette en overflytning fra ét arbejdsområde til et andet, hvis det er således, at efterspørgselsforholdene ændrer sig.

Denne problemstilling vil selvfølgelig i givet fald også ramme lærerne. Ud fra denne betragtning var det givet en fordel at gå nye veje i læreruddannelsen. Intentionerne med hensyn til læreruddannelsen på RUC lød spændende, mens det nok gik lidt skævt med at gennemføre disse i praksis, fordi en

række politiske kartofler skulle hyppes. Det kan jeg kun beklage.

Da jeg kom ind i den danske skoleverden, fik jeg at vide, at en lærer normalt kun kan afskediges, hvis der bliver taget af kassen eller konstateret voldelig omgang med det andet køn. Dertil kan føjes, at enhver lærer har en naturlig forpligtelse til at følge med i, hvad der foregår inden for hans eget fag, og ikke agitere for egne synspunkter. Derimod må en lærer ikke kunne afskediges, fordi han eller hun er rødhåret og/eller blåøjet, selv om disse egenskaber kan være udtryk for et varierende temperament.

Såfremt man nu ikke er tilfreds med folkeskolen, har man lov til at sætte kulør på tilværelsen ved at danne en friskole, hvis man i øvrigt opfylder en række ret beskedne krav, ligesom man heller ikke må glemme, at vi ikke har skolepligt herhjemme, men vel undervisningspligt, som man godt selv må forestå.

Friskolen får op til 85 pct. af sine udgifter dækket, men ud fra et synspunkt om, at skolepengene burde følge barnet og følge barnet fuldt ud, så jeg måske gerne, at denne procent blev forøget til de 100. Den danske friskole har store og rige traditioner at leve op til, også hvad angår frisind.

I uddannelsesdebatten mærker man, hvordan de ideologiske systemer brydes. Det marxistiske system kæmper for fællesskabet, mens det nuværende privatkapitalistiske system kæmper for individet på en sådan måde, at der opstår et modsætningsforhold. Det tror jeg ikke man behøver at acceptere, hvis man går ind på den tankegang, at der i ethvert samfund er en række opgaver, der er naturlige fællesopgaver, som skal løses ud fra et socialt og administrativt synspunkt på en medmenneskelig baggrund, og hvis man tillige accepterer, at der er en række opgaver, som bedst løses af det enkelte menneske. Hensynet til det enkelte menneske og til fællesskabet må kunne gå op i en højere enhed.

Jeg vil ikke sige, at folkeskolen ikke skal have en formålsparagraf, thi så kunne jeg måske blive beskyldt for noget forfærdeligt, men jeg vil alligevel gerne give udtryk for, at en god formålsparagraf ikke sikrer et godt resultat, ligesom en dårlig formålsparagraf ikke nødvendigvis medfører det modsatte resultat. Det afgørende er til syvende og

[Flygaard.]
sidst, hvorledes de mennesker er, som ønsker at arbejde i folkeskolen og på andre uddannelsesområder.

Birgit Busk (U):

Må jeg starte med at give hr. Freddy Madsen ret. Det er ikke bagateller, vi diskuterer her i dag; det ved kommunisterne, og det ved jeg.

Når dette er sagt, vil jeg gerne sige, at jeg er skuffet, meget skuffet endda. Med det, der nu er kommet fra undervisningsministeren, må jeg spørge mig selv, hvad det er. Er det bare en ordflom, er det vat, eller er det slet og ret Holdningsløse Tidende? I så fald synes jeg der var andre nok så vigtige ting, vi kunne have brugt dagen til.

Denne debat startede som bekendt med, at undervisningsdirektøren, hr. Baunsbak-Jensen, udtalte sig om, at der fandt marxistisk indoktrinering sted i folkeskolen. Hans udtalelser blev øjeblikkelig bakket op af undervisningsministeren: denne indoktrinering måtte ikke finde sted. Jeg er helt overbevist om, at tusinder og atter tusinder af mennesker i dette land åndede lettet op og tænkte: nå, endelig langt om længe bliver der rørt ved dette store problem. Det drejer sig om, hvad mange forældre bittert har måttet sande, nemlig at yderliggående venstreorienterede har været i stand til at præge en stor del af den opvoksende generation i uhyggelig grad, fra vuggestue til universiteter og højere læreanstalter, har gjort det in at lægge den borgerlige del af forældregenerationen og det etablerede samfund for had. At børnene og de unge ikke selv har kunnet se det, er der for mig ikke noget mærkeligt i. Derimod fandt jeg det højst betænkeligt, at voksne tilsyneladende sov og så så længe. Jeg har siden hen fra mange sider hørt, at forældrene sandelig ikke sov, de var opmærksomme på fænomenet, men de følte sig magtesløse i kampen om deres børn. Se, det er barske vilkår.

Og hvad får vi så ud af denne indoktriningsdebat? Det kunne jeg godt lide at vide. Den futter vel af som en våd kineser. Foreløbig har jeg først set en undervisningsdirektør, derefter en undervisningsminister stikke halen mellem benene. Det, de oprindeligt sagde, skulle selvfølgelig ikke forstås sådan, som det var blevet opfattet af hoved-

parten af Danmarks befolkning. For det er vel ikke sådan, at undervisningsdirektøren og undervisningsministeren er blevet truet på livet til at tilbagekalde deres udtalelser? Det efter sigende frie samfund, vi lever i, skulle vi jo gerne fortsat kunne leve i.

Undervisningsministeren har bebudet, at hun snart vil fremsætte et nyt forslag til folkeskolelov, og i dette vil hun, efter hvad jeg kan se, med kyshånd medtage en socialdemokratisk formålsbestemmelse, nemlig denne — jeg citerer:

„Folkeskolen forbereder eleverne til medleven og medbestemmelse i et demokratisk samfund. Skolens undervisning og hele dagligliv må derfor bygge på demokrati, åndsfrihed og tolerance.“

Konklusionen, som den er formuleret i den sidst citerede sætning, kan undervisningsministeren fuldt ud tilslutte sig. Må jeg sige straks, at det kan jeg ikke. Det lyder selvfølgelig smukt med ordene demokrati, åndsfrihed og tolerance. Men de tre begreber kan meget vel misbruges. Det er for mig af afgørende betydning, at et barn ikke må opdrages anderledes, end dets forældre ønsker. Sker der en venstreorienteret indoktrinering af et barn i skolen, kan omtalte formålsparagraf smart vendes om, hvorefter det igen bliver forældrene, der mangler demokratiske evner, åndsfrihed og tolerance.

Jeg giver ikke meget for, at så fornemme ord har fået eller ifølge undervisningsministeren får en så fornem plads i formålsparagraffen. Lad os hellere blive ved jorden, og lad os eksempelvis spørge os selv, hvor demokratiske vi er. Er vi så demokratiske, at vi i givet fald vil være med til at udrydde demokratiet med demokratiet? Hvis det er tilfældet — og jeg tror, vi må se i øjnene, at det kan blive aktuelt at få klaring på dette spørgsmål — så kan jeg kun sige, at jeg spilder min tid og mine kræfter forgæves.

Så må jeg også medgive undervisningsministeren, at de tre begreber: demokrati, åndsfrihed og tolerance, vitterlig har fået eller får en fornem plads i folkeskolens formålsparagraf, dette til trods for, at undervisningsministeren i flere omgange siger, at hun hverken har pligt til eller mulighed for at sikre demokrati, åndsfrihed og tolerance i skolen.

Var jeg undervisningsminister og kom

[Birgit Busk.]

med dette oplæg til debatten i dag, ville jeg føle det som en pligt i det mindste at gøre, hvad jeg kunne, for at sikre de fornemme begreber. Den vigende pligt synes jeg automatisk må medføre, at også mulighederne kan udeblive.

Jeg ved ikke, om det er folketingets medlemmer, om det er den samlede danske befolkning, undervisningsministeren spørger, eller sig selv, når hun gerne vil vide, om kursen er den rigtige, når det gælder om at styre mod demokrati, åndsfrihed og tolerance. Ordet „mod“ skal jeg ikke her hænge mig i. Jeg frygter i alle tilfælde, at vi er slået ind på en forkert kurs, f.eks. hvis eleverne selv skal bestemme, hvad de vil lære. Jeg har visse traditionelle fordomme, selv om det er blevet umoderne.

Når undervisningsministeren vil fremhæve skole-hjem-samarbejdet som det fundamentale, synes jeg, hun skulle gøre det fuldt ud, nemlig i formålsparagraffen, så der ikke er noget, der kan misforstås.

Man har efterlyst beviser for, at der finder venstreorienteret indoktrinering sted. Så tossede er indoktrinatorene da heller ikke. De efterlader ingen beviser, i det mindste ikke juridisk holdbare beviser. Den dag, disse beviser foreligger, vil det være for sent, så enkelt er det. Bl.a. hr. Knud Jespersen ved det. Jeg synes, han skulle nikke genkendende, hvis han ellers er her, men det er han ikke. Det letter forståelsen for den problematik, vi har i dette land.

Vestergaard Eriksen (FU):

Det har været interessant at følge denne debat siden i morges. Der er mange ting, der er gentaget af de forskellige ordførere, og jeg kommer nok også ind på at gentage nogle af dem, men det er der så ikke noget at gøre ved.

Med den opfattelse, jeg bl.a. har af det, vi diskuterer her i dag, den såkaldte indoktrinering, vil jeg nok begynde med den forespørgsel, som er stillet af fremskridtspartiet, og det er jo det, der sådan set gælder hele vort samfund. Der vil mange sikkert stille sig og stiller sig spørgsmålet til daglig: er samfundet værd at leve i? Det er det vel nok, og det skulle det jo også gerne være, men jeg tror, mange er bekymrede for, om det i det kommende år og de kommende

årtier kan være værd at leve i, eller om vi har nogen muligheder for at overleve det folkestyre, vi kender i dag, eller skulle have kendt, hvis jeg må sige det sådan.

Der er virkelig ting i det danske samfund, som vel nok er stærkt nedbrydende, og ting, der er stærkt nedbrudt. Om det så er på baggrund af en indoktrinering, ved jeg ikke; der er nok andre ting, der også spiller ind. Men jeg anser klart vores demokrati for at være i nogen fare, og det kan ikke være regeringen alene, der skal oprette det igen; det må folk selv være med til. Det kan der ikke være nogen tvivl om.

Men jeg føler det sådan, at vi har haft ca. 10 pct., måske 15 pct., af den danske befolkning, der bl.a. har været med til at nedbryde det i de senere år, og vi må vel også se hen til igennem lovgivningen, at det har været med til at påvirke det her igennem de senere år og ikke mindst, hvis vi tænker tilbage på årene 1964-66 og flere andre år. Det er en udvikling, ingen vel kan være interesseret i og være med til at fortsætte fremover, og derfor synes jeg, at statsministerens udtalelse her i formiddags virkelig var ord, som var til hele befolkningen, og det må vi forstå, det er også først og fremmest at prøve at bevare vores frisind. Men det er altså det, jeg også mener der kan blive og er noget nedbrudt i vores samfund i øjeblikket.

Jeg vil også gerne nævne tilknytningen til skolerne. Om der er indoktrinering eller ej, behøver vi vel ikke være i tvivl om, i særdeles ikke, når ledende folk inden for skolen selv kommer frem med det. Vi er af den opfattelse, at det er ganske naturligt, at de lærere, der virkelig evner at tage en klasse som lærer, må have muligheder for at få sådan en plads, uanset hvilke politiske tilhørsforhold de har, men det er ganske naturligt, at disse politiske tilhørsforhold ikke må komme til at præge en skoleklasse eller en børnehave. Der er ingen tvivl om andet, end at det mange gange begynder i børnehaverne og fortsætter i skolerne, altså med hver sine forskellige lærere. Det kan være og er vel nok et ret uheldigt fænomen og har været ret uheldigt i de senere år i vores undervisning. Hvis ikke vi kan komme tilbage til det, man forstår ved en virkelig konstruktiv læreruddannelse i skolerne, så er jeg bange for, at noget her også er

[Vestergaard Eriksen.]

tabt på gulvet, og jo længere det går under de nuværende former, desto længere kommer vi hen i den del, som samfundet absolut ikke ønsker.

Er der nogle imellem, som måske ønsker at give en vis indoktrinering til børnene, så må det i hvert fald kunne foregå uden for den obligatoriske skoletid. Det må være noget, forældrene selv kan finde ud af. Jeg vil sådan set sige, det ville være det bedste. Det må i alt fald ikke være i skolerne; så kommer det f.eks. ikke til at præge en hel klasse, hvis der blot er nogle stykker, der lader sig påvirke kraftigt af en enkelt lærer.

Til alt held tror jeg ikke, at det er den store part af lærerne, der påvirker i denne retning, men der er nok en vis procentdel, vi stadig væk kan hentyde til, og det er alvorligt, og det er beklageligt. Det er også med til at fremme et vist klasseskel, ikke alene mellem børnene, men også i de kommende årtier imellem de enkelte borgere, og det må jo være det, vi bl.a. skulle være med til at holde nede, da man formoder, man har fået disse klasseskel nedbrudt. Det kan jeg altså desværre ikke se er sket, det beklager jeg.

Jeg tror, børnene har bedst af at være i hjemmene som helt små, indtil de skal til at gå i skole, og derfor må der være en mulighed for, at samfundet simpelt hen kunne drives og udbygges, at vi trods alt prøver at skabe samfundet sådan, at der igen bliver muligheder for, at de enkelte husmødre kan gå hjemme og passe deres børn, i alt fald så længe børnene er mindreårige. For vi ved, at i det øjeblik forældrene giver afkald på dem om dagen, så er der som sagt mulighed for en indoktrinering, eller hvad det nu kan være, og det mener jeg er helt forkasteligt.

Men der er heller ingen tvivl om andet, end at det er noget, der går igen ved de højere uddannelser. Jeg kender til et eksempel, og endda inden for egen familie, hvor én skulle på første år til højere uddannelse, han skulle være lærer. Han har

givet afkald på dette år, fordi man faktisk skulle til at sidde som i børnehaverne og tegne og skrive, ikke til nogen som helst nytte. Han fandt, at dette år ikke ville blive til nogen fordel for ham. Han fortsætter til næste år. Er det den måde, vi skal udbygge uddannelsen på, spørger jeg. Det er da vel ikke børn, vi skal til at uddanne, når de er 14-15 år? De er måske ikke voksne, men det er da i alt fald en helt forkert måde at gribe det an på, og det kalder jeg en klar indoktrinering, enten af den ene eller anden art, men der er ingen tvivl om, hvordan arten bliver.

Der er også en anden ting, jeg gerne vil nævne, og som påvirker stærkt. Det er vores litteratur, det er vores skoleradio og fjernsyn. Det påvirker ikke alene børnene, det påvirker samfundet i sin helhed. Hvad er det for en slags beskidd litteratur, en del af den, vi har? Sådan vil jeg kalde det. Vi kan ikke være det bekendt. Vi kan ikke engang være bekendt at kræve penge for den, det er min personlige opfattelse. Meget af det, som går i skoleradioen, meget af det, som sendes i fjernsynet, finder jeg ganske klart går i ensidig retning, så stærkt ensidig, at vi simpelt hen bør lade være med at tolerere sådanne ting. Jeg må sige, at jeg blev noget skuffet. Jeg troede, at sådan én som hr. Erhard Jakobsen havde haft en mulighed for at være med til at forhindre det gennem radorådet, men det kan være, det kommer, det håber jeg. Det er ting, vi skal være vågne over for både nu og fremover.

Men vi vil altså ikke være med til nogen indoktrinering i skolen. Det må simpelt hen være forbudt, og det, det for skolen altså gælder om, er, at det er en så alsidig uddannelse som overhovedet muligt. Som sagt må lærerne have hvilken politisk opfattelse de vil, men den må bare ikke komme til at skinne igennem i skolerne. Jeg kender lidt til det, jeg kender det fra egen hånd. Jeg har trods alt — ikke for at kritisere de skoler, mine børn selv går i, det er ikke dér, jeg synes det største problem ligger, men

[Vestergaard Eriksen]

det ligger alligevel også inden for de skoler — én, der lige er gået ud, og jeg har 5, der stadig væk går i skole, i 3 forskellige skoler, så jeg kender en lille smule til problemerne. Jeg synes ikke, vi overhovedet kan være det bekendt.

Så nævnte undervisningsministeren selv, at hun selvfølgelig ikke kan sikre, at landet og skolen dermed får det demokrati, vi skulle have. Spørgsmålet er, om vores demokrati er så stærkt i øjeblikket. Jeg kan da godt se det, som jeg sagde til indledning: det er ikke noget, en regering, det er ikke noget, en undervisningsminister eller nogen anden minister alene kan sikre, det må være noget, hele samfundet, alle samfundets borgere, må være med til at bære. Og er der så 10-15 pct., der ikke vil være med, så kan det ikke nytte noget, at disse 10-15 pct. eventuelt får en så stærk indflydelse igennem skolerne eller på anden måde, at de nedbryder det for alle de andre. Det kan ikke være og er ikke korrekt.

Det er nogle af disse ting, vi må være vågne over for nu og fremover i vores samfund.

Jeg synes, jeg vil slutte her i denne omgang med at nævne noget om, hvorfor jeg bl.a. er imod socialistisk ledede regeringer i Danmark. Det er, fordi de også har været med til at føre landet ud i det, vi er i i dag, og det var en af årsagerne til, at bl.a. jeg den 20. september 1974 ikke kunne stemme for et kommunistisk dagsordensforslag, som kunne have medvirket til, at landet var kommet ud i det, som jeg og sikkert størsteparten af Danmarks befolkning frygter. Det er vel ikke den slags politik, vi skal have?

K. Helveg Petersen (RV):

Statsministeren udtrykte sin glæde over, at der var lejlighed til at få en debat, som ikke handlede om økonomiske og finanspolitiske problemer, og det er jeg enig med statsministeren i. Jeg synes, vi har for få muligheder her i tinget for at diskutere disse ting; og så kunne jeg jo føje til, at forholdet er det, at hvad der sker på uddannelsesområderne, også inden for kulturpolitikken, selvfølgelig har stor betydning også for andre dele af samfundsudviklingen, for så vidt også vort økonomiske liv.

Jeg må sige, jeg er lidt ked af den måde,

hvorpå hele denne stærke debat om indoktrineringen er startet. Der er et problem, men det burde være søsat på en anden måde. Man burde have forelagt præmisser, et materiale, der havde belyst problematikken, så vi havde et grundlag at diskutere på, der var bedre end det, vi har. Sandt at sige må vi jo erkende, når vi har fulgt den diskussion, der har løbet i pressen, at den i meget høj grad har været præget af det følelsesmæssige og i mindre grad været præget af en virkelig dybdeboring af, hvad det er for spørgsmål, vi står over for, en analyse af begreberne: påvirkning og indoktrinering, et forsøg på at vise, hvor de to begreber støder sammen, og hvordan det hele forholder sig i skolen og uddannelsesinstitutionerne med påvirkninger, hvordan det forholder sig med vore læseplaner, hvordan det forholder sig med vore lærebøger og med de metoder, der anvendes, og i hvilket omfang strukturerne griber ind, når der er tale om påvirkninger og indoktrinering.

Jeg har givet udtryk for en frygt for, at der skulle kunne opstå en almindelig misforståelse omkring hele vores skolesituation, nemlig den misforståelse, at man ved at gennemføre denne debat, som vitterlig har taget nogle kræfter, skulle glemme, at skolens problemer er helt anderledes dybtgående end de problemer, der her diskuteres. Det skulle nødvendig gå således, at man ude over landet får den opfattelse, at når denne debat nu er afsluttet, så er vi kommet et godt stykke videre med hensyn til at løse vore folkeskoleproblemer. Det er jo ikke tilfældet.

Jeg vil gerne også nævne, at en af mine bekymringer har været den, at man ved at ville gennemføre kontrolforanstaltninger — og det må man befrygte kan komme i gang, når man nu først er opmærksom på problematikken, og når polariseringen tager fart — da indskiber sig i et posekiggeri med hensyn til, hvad lærerne siger og gør, som kan bewirke, at der opstår en frygt for at betræde nye veje med hensyn til løsningen af de mange spørgsmål, skolerne står over for.

Det er rigtigt, at det drejer sig om at have et godt samarbejde skole og hjem imellem, og vi må alle have dyb respekt for samarbejdet mellem skole og forældre. Men det er også rigtigt, at der er situationer og områder, hvor det er meget vanskeligt for hjemmene altid at forstå, hvad det er, der sker inden

[K. Helvæg Petersen.]

for udviklingen af nye metoder. Man må fra skolens side gøre, hvad man kan for at få forældrene ind i et samarbejde. Men det, vi nødig skulle have, var, at der var en frygt hos lærerne for at betræde nye veje, fordi man nærede bekymring for, at man så skulle blive beskyldt for at ville gøre noget, som ikke var rigtigt efter den opfattelse, der knytter sig til begreberne indoktrinering og påvirkning.

Så er der en anden side af sagen, som jeg ikke synes man i tilstrækkelig grad har været opmærksom på, ja, der er nogle, der har peget på det, men jeg vil gerne drage det frem, fordi det for mig er meget væsentligt — og det er forholdet imellem skole og samfund. Det er, ligesom man har en tilbøjelighed til at betragte skolen som et isoleret foretagende, og mange forældre venter vel, at de problemer, som man har — ikke bare med hensyn til uddannelsen, men også i vid udstrækning ved opdragelsen — løses af skolerne. Her har vi institutionerne, og man betaler jo lærerne gode lønninger for det. Men i denne sammenhæng må man bare gøre sig klart, at den altafgørende indflydelse med hensyn til børnenes holdninger, ja, for så vidt også med hensyn til deres resultater af at gå i skolen, hidrører fra omgivelserne, fra de miljøer, de færdes i, fra hjemmene, fra kammeraterne, fra massemeddelelsesmidlerne og fra de idoler, de dyrker, alt det, vi kunne sammenfatte under begrebet: det omgivende samfund.

Jeg ved ikke, om det er rigtigt, som en amerikansk undersøgelse viser, at 80 pct. af resultaterne af det, der sker på skolerne, kan henføres til omgivelserne, men i hvert fald er det en overvældende del af indflydelsen. Ser vi på det omgivende samfund, så er det rigtigt, som nogle enkelte har understreget, at dette omgivende samfund er i en dyb krise. Ordet krise hæfter vi jo snart på alting, og det er jo et af de almindeligste udtryk, der anvendes her i denne sal. Vi har en økonomisk krise, vi har krise omkring beskæftigelsen, og jeg kunne opregne en lang række eksempler af lignende art. Så er det, jeg vil sige, at når denne krise i samfundet er til stede og parlamentet også er i en krise, så er det givet, at dette slår ind i skolerne og i uddannelsesinstitutionerne med en meget betydelig kraft.

Det er realiteter, vi må tage med, og derfor må vi, når vi taler om disse ting, om påvirkning og indoktrinering, gøre os klart, hvilket ansvar vi, der beskæftiger os med samfundsspørgsmål, har for samfundsudviklingen og dermed for, hvad der sker i skolerne og i uddannelserne i videre forstand. At vi har det i snævrere forstand, for så vidt som vi skal vedtage love og bestemmelser, der kan bevirke, at disse institutioner kan fungere rigtigt og på den bedste måde, er en selvfølge.

Jeg vil altså gerne over for det høje ting sige, at jeg havde hellere set, at vi i stedet for at bruge denne dag, som jeg ikke anser for spildt, men skulle jeg vælge, ville jeg have valgt et andet emne, jeg ville have valgt dette emne: hvordan kan vi medvirke til at styrke skolens muligheder for at løse sine opgaver? Her står vi over for et sporskifte, efter min mening står vi over for den opgave at prøve på at nedbryde nogle af de grænser, der er imellem de formelle institutioner og omgivelserne. Det bliver nødvendigt, at vi i langt højere grad lader det omgivende samfund være udgangspunkt for de erfaringer, børnene og de unge gør, at vi drager det ind i uddannelsessituationen, og de oplevelser, de får direkte gennem dette, bliver oplevelser af en anden art end dem, man får igennem bøgerne, for vi har klynget os alt for stærkt til, at bogen var åbningen til udviklingen, og for mange af de børn, der søger skolen, er det jo ikke kendsgerningen. Her har vi forsømler, som vi må råde bod på. Det er et meget vigtigere problem end det, vi diskuterer i dag. Hvordan kan vi sikre, at de svage får udviklet de evner, de forudsætninger, de har?

Jeg har en enkelt bemærkning til hr. Poulsgaard — inden for den knappe tid, der er til min rådighed — som omtalte den blå betænkning. Hr. Poulsgaard sagde, og det er noget, der siges ofte, at den blå betænkning jo mest drejer sig om trivsel, og at den drejer sig om lykke og harmoni. Jeg vil anbefale hr. Poulsgaard og andre at prøve på at gennemlæse det digre værk. Så vil de se, at dette er den fyldigste samling, der nogen sinde er udkommet på dansk, havde jeg nær sagt, om, hvilket omfang de forskellige undervisningsplaner har for de enkelte fag. Det er ikke gjort før. Det blev gjort i 1961. Så har vi begået den genistreg, at vi i

[K. Helveg Petersen.]

et indledningskapitel er kommet til at udtrykke os på en måde, som folk ikke synes om. Det er egentlig mig ubekendt. Det kan godt være, det, der siges, er lidt naivt. Det var sagt i den bedste mening.

Vi taler ganske rigtig om, at det er fornuftigt at tilrettelægge skolens arbejde, sådan at børnene trives, og jeg gad nok vidst, hvad forældrene sagde, hvis skolen ikke gjorde det. Er der så nogen rimelighed i, at man fra folketingets side begynder at lamentere over, at vi accepterer det selvfølgelig, at man i skolen som på enhver anden arbejdsplads ønsker, at trivsel er den bedst mulige? Men værre endnu gik vi jo over til at sige noget om, at det også kunne være rimeligt, at skolen fremmede alle muligheder for, at børnene kunne vokse op som lykkelige, gode, harmoniske mennesker. Vi har aldrig sagt, at skolen skulle gøre børnene lykkelige, harmoniske og gode. Det kan den ikke, men den kan da fremme mulighederne for, at de får en chance for at vokse op som lykkelige, gode, harmoniske mennesker. Så kan vi diskutere, hvad lykke og harmoni er. Vi kan ikke gøre folk harmoniske, men vi kan måske alligevel udvirke, at disse begreber får en betydning i deres tilværelse.

Ser vi endelig på godhedsbegrebet, så vedkender jeg mig, at det er en af de største opgaver, vi står over for, men det har intet med indoktrinering at gøre; det har noget at gøre med at fremme et udviklingsforløb, som de allerfleste i virkeligheden er enige om.

Det er disse almene betragtninger, vi også må have med. Tro ikke, at vi løser problemet ved at sige, at nu skal vi sætte ind på kundskabsmængde, på ophobning af kundskaber. Vi må hellere erkende, at i en tid, hvor kundskabsmængden stiger så voldsomt, som den gør, er det ikke muligt at undgå at foretage en udvælgelse, og så må vi lægge vægt på, at oplæring til at lære får en central placering.

Jeg håber, at vi meget snart kan komme ind på den debat om, hvad folkeskolen skal gøre, hvad vi kan gøre for at styrke folkeskolens muligheder, hvad vi kan gøre, for at det omgivende samfund kan styrke folkeskolen. Her ligger en af de største opgaver, vi i dette folketingsår kommer til at beskæftige os med. Jeg håber, det lykkes at bryde vejen for en nyudvikling. Det ville virkelig være en

indsats, der ville tælle, en indsats, der er større end den debat, vi har haft her i dag.

Anden næstformand (*Erlendsson*):

Jeg håber, man vil overholde taletiden nogenlunde, for der er mange talere.

Erhard Jakobsen (CD):

I modsætning til den foregående taler er jeg meget, meget glad for denne debat. Den er for mig en logisk følge og en milepæl på samme måde, som radiodebatten var det.

Vi havde for to år siden en radiodebat, hvor man gik som katten om den varme grød. 7-8 medlemmer stod op på stribe og talte om kasette-tv, og jeg ved ikke hvad. Man gik uden om dette: hvad må medarbejderne ved Danmarks radio bruge deres udsendelser til? Det ville man ikke snakke om. Denne debat kunne også meget nemt have formet sig sådan, som hr. K. Helveg Petersen gerne ville have det, at man gik som katten om den varme gråd.

Dette er jo ikke en skoledebat. Det hedder udtrykkelig „indoktrinering“. Skoledebatten går jeg ud fra kommer. Det glæder vi os alle sammen til at høre. Dette er en indoktrineringsdebat, og den drejer sig ikke bare om skolen, selv om skolen og forskellige skolefolks udtalelser er udgangspunktet.

Jeg skal ikke gå langt ind i det øvrige samfundsmæssige, også fordi jeg derved kommer til at røre ved min egen kæphest, og det er der så mange andre anledninger til. Men jeg ser det, vi diskuterer på dette område, dette enkelte lille felt, i logisk sammenhæng med, hvad der sker, og i systematisk, organisatorisk sammenhæng med, hvad der sker på andre felter, og jeg skal give adressen. Adressen er ganske simpelt det, der blev kaldt for studenteroprør og ungdomsoprør. Det er jeg i stand til at bevise. For en hel del af de navne, der nu går igen i disse publikationer, de samme mennesker, som smed bomber og lavede optøjer og skubbede rektor til side fra universitetets talerstol osv. Det er de samme mennesker, vi nu træffer som såkaldte pædagoger, eller hvad de nu hedder. De har flyttet deres plads fra gaden og over til forskellige små poster, de ved tolerance og frihed har opnået, som de kan misbruge

[Erhard Jakobsen.]

rundt omkring i samfundet. Det er det, der sker, og det er dér, det interessante ved foreteelsen ligger.

Det er lidt synd for Marx, men også for sagen, at der er blevet talt om marxistisk indoktrinering. Det er ikke nogen bebrejdelse, for det var et udgangspunkt, men der er i virkeligheden ikke tale om at indoktrinere marxisme. Der er ganske simpelt tale om slet og ret løgn. Det er, hvad der sker. For det, man gør, er, at man — sikkert med udgangspunkt i noget, Marx kan have sagt på et eller andet tidspunkt, for hvad i alverden har Marx ikke sagt på et eller andet tidspunkt, men med kluntet udgangspunkt i et eller andet af dette — prøver at bilde børnene og de voksne og radiolytterne ind, at alt kan deles op i to grupper: borgerligt og socialistisk. Der er ikke andet. Alle problemer kan ses som klassekamp, dialektisk, det gamle mod det nye, de rige mod de fattige — *lirum larum*, katten gør æg.

Langt de fleste problemer, menneskelige problemer, samfundsproblemer, har hundrede andre facetter end lige nøjagtig de to, og derfor er en undervisning, en radiofremstilling, en tv-fremstilling, et teaterstykke, eller hvad det er, der bygger på denne forenkede fremstilling, det er ikke indoktrinering, det er simpelt hen løgn, og løgn er forbudt også i folkeskolen. Det er forbudt at lyve for eleverne og fortælle dem, at det hele er så enkelt, så man kan forklare alting på denne naive, barnlige og 150 år gamle facon. Derfor er indoktrinering et alt for fint ord for disse tarvelige tryksager, som deles ud med nogle forsimplede og forgrovede gengivelser af, hvordan samfundslivet foregår. Det er simpelt hen at lyve for børn og for unge, og det bør man selvfølgelig ikke finde sig i.

Der er spurgt efter eksempler, og det er blevet kritiseret, at der ikke var eksempler. Eksempler er i mine øjne ganske uden betydning. De er for det første overflødige, for der er ikke ét medlem i denne sal, der ikke kender adskillige eksempler, ganske klart og tydeligt. Derfor er de overflødige. De er for det andet unødvendige, fordi det ikke er det, at der har fundet misbrug sted i et vist omfang, der skal mobilisere os, nej, det er selve det, at vi må fastslå, at mulig-

heden for misbrug ligger der. Det er nok til for os som lovgivere at tage spørgsmålet op og sige: hvad kan vi gøre ved det?

Jeg indrømmer, at jeg er meget enig med hr. K. Helveg Petersen i, at vi tvinges jo til, når vi kommer til skoledebatten, at omsætte disse ord i nogle praktiske handlinger, der måske for nogle vil være ubehagelige. Det er nemlig ikke noget med lærerens person. Det har jeg været inde på tidligere i dag. Den spiller slet ingen rolle i den forbindelse. Det er ikke, hvem læreren er, og alt det der. Det kan nogle da godt tage hensyn til, men det er bare ikke det, denne diskussion drejer sig om. Det drejer sig om hans handlinger, og her kommer vi til i skoledebatten til sin tid at diskutere metodefriheden, ikke fordi nogle ikke ønsker metodefrihed, men akkurat som den frihed, medarbejdere i Danmarks radio må have, må den nødvendigvis være begrænset ved publiceringsregler, for ellers ved han jo ikke, hvori friheden består.

På samme måde må metodefriheden være begrænset af to ting, om det skal stå i formålsparagraffen eller på anden måde, det ved jeg ikke, men det er da klart, at det er lovgivningsmagtens pligt at sætte grænserne for metodefriheden. Det kan da ikke betyde, at man i metodefrihedens navn kan lave en dansktime om til et politisk foredrag. Det kan da aldrig være metodefrihed. Det er jo at fordreje faget og hele dets hensigt fuldstændig. Derfor må det kunne angives.

Det næste, og det er det allerfarligste, er kontrollen. Jeg mener, den skal bestå af to organer, og her mener jeg der er et organ, der skal genindsættes i sine rettigheder, og det er skoleinspektøren. Skoleinspektøren bruges i meget bred almindelighed til at udfylde skemaer, og det er ikke meningen, det kan kontordamen gøre. Skoleinspektøren bør have det pædagogiske ansvar for, hvad der sker på den skole, han har med at gøre. Han skal bl.a. sørge for, at reglerne for metodefriheden overholdes. Han skal ikke være dommer, om det er sket, men han bør, mener jeg, have pligt til at indberette til skolekommissionen, at efter hans bedste skøn er der altså sket overskridelser af metodefrihedens grænser på de og de områder. Det mener jeg bliver nødvendigt. Det er ikke noget mistillidsvotum til de

[Erhard Jakobsen.]

forældrevalgte, men det er bare en nøgtern erkendelse af, hvad forældrevalgte er. Et sted, hvor der er 1200 børn, er der ud af de 700 eller 800 forældrerettighedsindehavere, der måtte være, 37 mennesker, der møder op og stemmer om et organ, som derefter skal bestemme. Det kan ikke være dette tilfældige udsnit, der skal afgøre disse ting eller skal tage stilling til disse ting. Det kan være dem, der får det forelagt til syvende og sidst, men de kan aldrig føre tilsynet. Det er en diskussion, vi kommer til at komme ind i på et eller andet tidspunkt.

Jeg har tidligere i dag gået meget stærkt ind på dette, jeg understreger det endnu en gang. Jeg tror, hr. Nægolf Knudsen var den første, der i diskussionen i sin tid, da den var fremme, startede med at sige: „Nu ikke nogen heksejagt“. Heksejagt går ikke på begrebet metoder eller på en hvilken som helst diskussion om metodefrihed, en heksejagt går på personer, og det vil jeg også gerne understrege. Ethvert forsøg på at løse dette problem ved at rette kampagnen mod personer er et fuldstændigt vildskud.

Derimod kommer vi ikke uden om at se med nye øjne — i lyset af de erfaringer, vi har gjort — på al den velvilje, vi ønskede at vise over for forældrenes skole, som vi kaldte den. Vi kommer til at se i øjnene, at det er samfundets skole, det er samfundet, der tilbyder børn og unge et aller andet, og da kan svaret til syvende og sidst ikke overlades til den lille kreds af personer, der tilfældigvis måtte have interesse for at gå hen og deltage i valget. Vi kommer nok til at foretage nogle stramninger, og her synes jeg denne debat har været ganske udmærket at have som baggrund.

Til slut blot dette. Et par gange i dag har man prist frisind og tolerance. Det kor vil jeg da gerne synge med i, men må jeg minde om, at frisind og tolerance, det går, hvis man ikke er naiv og blåøjet, på, at folk selvfølgelig skal have lov at sige deres mening, have lov at komme frem med den, men det går ikke på, at det er lige meget, hvad de folk gør, som kommer til at indtage ansvarsfulde poster i samfundet. Dér betyder det noget, at der er grænser for vores frisind, at vi dér nøje overvejer, hvad vi ønsker med disse poster, når vi skal være med til at indstille. Det gælder

mange, mange steder i samfundet, hvor man i misforstået frisind har overladt positioner, magtpositioner til grupper af mennesker, til minoriteter, som man havde medlidenskab med, som man syntes skulle frem; dem har man givet en magt, hvorefter de aldeles ikke er tolerante, hvorefter de udelukker andre fra at komme til orde, efter at de selv af alle de tolerante blev givet en magt. Dér ligger også en side af indoktrineringen.

(Kort bemærkning).

Poul Dam (SF):

Hr. Erhard Jakobsen sagde, at det ikke var så forfærdelig interessant med de konkrete tilfælde af misbrug, men at det, vi først og fremmest skulle være på vagt over for, var muligheden for misbrug. Jeg ville gerne have, om hr. Erhard Jakobsen ville uddybe, hvordan han vil fjerne enhver mulighed for misbrug.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Direkte adspurgt vil jeg svare: jeg vil da aldrig drømme om at udrydde enhver mulighed for misbrug. Hvornår har vi herinde vedtaget en lov, hvorom vi vidste, at denne lov var fuldkommen i enhver henseende? Men når der er åbne og tydelige lækager, så er det blot, jeg siger: så er det foranledning nok for os til at tage sagen op. Vi behøver ikke have en hel række dokumenterede, skal vi sige tjenestemandssager osv.

Ib Nørlund (DKP):

Indoktrineringsdebatten har forskudt sig fra sit oprindelige udgangspunkt, og det er faktisk ikke det mindst interessante ved den. Det er også fremgået af debatten i dag, og måske er det på det område, den har sin væsentlige værdi. Derfor er der grund til at erindre, hvad den begyndte som.

Den begyndte som et iscenesat angreb med piber og trommer i Søndagsberlingen: „Beskyt skolerne mod marxistisk tyranni“, og med direkte adresse mod lærere, som man anklagede for at ville omforme samfundet — det var åbenbart en forbrydelse — idet man anbefalede skoleautoriteter og inspektører osv. at sørge for, at de kom ud.

[Ib Nørlund.]

Det var det, der lå i det, det var den måde, det begyndte på. Det kom i Berlingeren om søndagen, og det blev kørt videre mandag, tirsdag og onsdag, sådan som man før har ført kampagner som f. eks. i sin tid mod dem, der fordømte anvendelsen af atomvåben.

Dernæst sker der det bemærkelsesværdige, at undervisningsministeren ikke benytter den givne lejlighed til at distancere sig, men med stor iver slutter op bag denne kampagne. Det var en kampagne, der til formål havde at skræmme, og det var det farlige ved den.

Det er usægtelig en anderledes lind grød, undervisningsministeren disker op med her i dag — så meget anderledes, at jeg kan forstå, fru Birgit Busk savner de skrapheder, som før blev serveret.

Hvad er der sket i mellemtiden? Der er sket det, at protesten har rettet sig imod dem, der begyndte denne kampagne. Det havde de ikke ventet, det havde de ikke regnet med; der kom et ganske anderledes udfald af det, end man havde forestillet sig. Man forstod, at denne antimarxisme, som påkaldtes, den ville ramme langt videre ud, hvis den fik frit løb, og man fornemmede, hvad alt dette her indebar. Hvis man ikke har fået andet ud af denne debat, så må man vel rette en tak til fremskridtspartiets deltagere og visse andre, som har vist, at man havde ret i sin frygt i sin tid.

Når hr. Lindholt her udredte sine opfat- telse og fremsatte advarsler i den stil, som man ellers kender fra minutavisen og sådan noget, helt ned til sådanne detaljer som, at bogmærkerne i bøgerne pinedød var røde, så var det af en sådan art, at det ikke kunne undgå at kalde forskellige fornemmelser til live hos os, der har oplevet en tidligere tid.

Hr. Poulsgaard kommer her og siger: kristelig indoktrinering, det er ikke indoktrinering, naturligvis, sådan må det da være. Man måtte godt kæmpe for et bedre samfund i gamle dage, men de, der gør det for øjeblikket, de indoktrinerer. Kun når man tilslutter sig hr. Poulsgaards samfundsmæssige drøm: hjem til mors rene dyne og varme kakkelovnshjørne, så er man altså uden for mistanke for indoktrinering.

Alt dette her har jo også et videre sigte, og det fik vi en lille advarsel om, da hr. Poulsgaard inddrog også hr. K. Helveg Petersen i

den farlige bande, som han advarede imod. For det er jo sagen, at begynder man med den slags antimarxisme, så tager man også folk med, som er uden for mistanke for at være marxister, men som altså ikke uden videre indretter sig efter reaktionære strømninger, som prøves oppisket. Det synes jeg bør mane til eftertanke.

Derimod ser man, at politikere fra den samme side omfavner undervisningsministeren og undervisningsdirektøren og takker ham hjerteligt og inderligt. Hvis man ikke selv fornemmer noget af, hvad det må give for tanker i offentligheden, så tror jeg, mange ude omkring meget vel forstår, hvad det er, når man ser en fælles optræden og bestræbelse fra hr. Lindholt, fra hr. Hetler ude omkring, fra hr. Erhard Jakobsen — den store sandhedsforkæmper, som vi nys hørte — fra de uafhængige, fra hr. Vestergaard Eriksen, som endda fortalte, at det var hans motiv til at redde regeringen for nylig at få denne kampagne ført igennem.

Det, som er sagt rigtigt her, det er, at skolens problem, det er samfundets problem først og fremmest, og det er samfundets krise, som også gør sig gældende inden for skoleområdet. Det, man har forsøgt med den kampagne, der er sat i gang, er at give marxismen skyld for samfundets onder. Men sådan er samfundet jo ikke sammensat i dag. At forestille sig en marxistisk dominans og indoktrinering i et samfund med hr. Poul Hartling som statsminister, med EF som overkommanderende, med hr. Erhard Jakobsen terroriserende Danmarks radio, med bladene i storkapitalens hænder, med langt de fleste læsebøger skrevet ud fra en yderst borgerlig indstilling, det er jo noget fantasteri.

Det, der sker, det sker netop ude i samfundet. Dér er et opbrud, fordi folk mere og mere ikke vil lade stå til med de bortforklaringer over for samfundets onder, som man møder. Man stræber efter et bedre samfund. Man ønsker at omforme samfundet. Man ser, at man lever i en verden, der er rig, og disse rigdomme bruges til at bringe ulykker over menneskene. Man kan ikke affinde sig med, at det skal være sådan. Man søger også ad rationel vej ved udnyttelsen af en videnskabelig tankegang at finde ud af sammenhængen i de ting og finde ud af, hvordan forholdene bør ændres. Disse tanker vinder mere

[Ib Nørland.]

og mere frem, hvad enten man kan lide det eller ej på den ene eller anden direktør- eller ministerstol. Hvis der er nogen, der indoktrinerer folk til at reagere på den måde, så er det dem, der står vagt om det kapitalistiske samfund, som afføder alle disse onder. Derfor er marxismen blevet til en af de største bevægelser i vores tid, og det kan man vel ikke undgå at lægge mærke til. Det kan vel ikke engang en skole undgå at lægge mærke til. En bevægelse, som netop bygger på at søge viden og gøre menneskene til herrer over teknik og samfund i stedet for det modsatte og på den måde virkelig sikre den frihed, som tilstræbes.

Derfor bør man afvise den skrækpropaganda, som blev sat i gang. Hvorfor, vil jeg gerne spørge en række deltagere her, prøver man at narre folk? Hvorfor nævner man en Finn Ejnar Madsen tyve gange i denne debat, når man ved, han ikke er bannerfører for nogen som helst marxisme her i landet? Hvorfor prøver man at sætte marxisme lig med porno? Mange andre spørgsmål kunne rejses. Der var egentlig en række af de deltagende medlemmer, som kunne have haft anledning til et, måske lidt indoktrinerende, kursus om, hvad marxisme egentlig er for noget. Marxisme er ikke en gurureligion, som det blev skrevet i artiklen i sin tid. Marxismen er ikke løgn, som hr. Erhard Jakobsen bare proklamerer her.

Til slut vil jeg blot sige, at vi for vores partis vedkommende anerkender demokrati, åndsfrihed og tolerance som grundlag for den danske skole, og på det grundlag forlanger vi også respekt for anskuelser, som afspejler en stræben efter at løse samfundets problemer. Hvis dette demokrati og denne åndsfrihed ikke bare skal blive snak, så må der også bevilges penge til det, for det, som til syvende og sidst vel også har spillet en rolle for rejsningen af denne debat, det er den utilfredshed, som med rette findes i skolen og blandt lærerne, og som man har prøvet at skubbe i baggrunden ved at sige: det er marxisterne, der skaber dårlige arbejdsforhold på skolerne. Nej, det gør nedskæringerne fremfor alt, men det hører jo til i en anden debat.

Jeg skal blot til sidst sige, at ministeren skylder en undskyldning for sin optræden i denne debat, sådan som den begyndte med

artiklen i Berlingske Tidende. Vi tilbød dengang ministeren den udvej at tage afstand fra undervisningsdirektørens udtalelser. Den blev ikke benyttet. Den må benyttes i dag.

Lysholt Hansen (S):

Jeg ville ikke have deltaget i denne debat, hvis ikke hr. Lindholt, da han skulle til at bevise den overhåndtagende marxistiske indoktrinering, der finder sted i samfundet, havde inddraget mig personlig som ansvarlig for de udgivelser, der kommer fra bibliotekscentralen af både den ene og den anden art. Jeg er ikke formand for bibliotekscentralen, men jeg har været det, og jeg er medansvarlig, og det er et medansvar for disse udgivelser, som hr. Lindholt drog frem her, som jeg meget, meget gerne bærer. Jeg bærer min store del af det.

Disse udgivelser bygger alle på den eksisterende lovgivning, der helt klart giver bibliotekerne en forpligtelse til at give en orientering, der både religiøst, politisk og moralsk er uden hensyntagen, idet den skal være alsidig og ikke tage moralske og politiske og religiøse hensyn.

Jeg kan da også sige noget om de plakater, som hr. Lindholt med megen oparbejdet harme viste frem heroppefra — den ene var endda så grim, at han ikke engang rigtig turde vise den frem — den ene hed „Læs røde bøger“, og den anden hed „Sex for dig“. „Læs røde bøger“ lægger jeg endog meget gerne navn til, fordi denne plakat var et led i en serie af genreplakater, som talte til de børn, der i skolerne stilles over for at skulle løse emneopgaver, der er vidtrækkende. I modsætning til hr. Lindholt så ved jeg, hvad det drejer sig om, disse genreplakater. Det var en serie af plakater, der drejede sig om følgende emner: kapitalisme-socialisme, krig-fred, sex og — som den fjerde emnerække — skolen. Jeg vil gerne have lov at sige, at det kan ikke nytte, at man prøver at skjule for børnene, at der også findes en anden verden end den idealverden, 100 år gammel, som man fra fremskridtspartiets side søger at mane frem igen. Der er forløbet nogle år, hvor der er blevet ført en kamp i dette samfund af arbejdere og deres ledere, af fattigfolk, for bedre sociale vilkår, af en samlet arbejderbevægelse, en kamp, som man ikke kan skjule, og som ikke skal skjules for børnene, lige så lidt som man skal

[Lysholt Hansen.]

skjule alle de andre sider af det danske samfund. Det kan ikke hjælpe, og det skal ikke lykkes for hr. Lindholt, på denne måde at skjule, at der er en sådan alsidighed i det samfund, vi har i dag, og at det har udviklet sig gennem forskellige institutioners arbejde i en lang årrække.

Jeg vil også gerne have lov at sige, at samtidig med serien af bøger, der stod nævnt i „Læs røde bøger“, kom der en anden serie, der hed „Årets gode børnebøger“, udgivet af bibliotekscentralen, og en serie, der hed „Alverdens ældste og bedste bøger“, altså virkelig alsidige bøger.

Jeg synes også, det er værd at nævne, at samtidig kom der fra samme foretagende til rådighed for bibliotekerne en serie af danske børnebogsforfattere og -fortællere, og disse forfattere var Benny Andersen, Jørgen Birkholm, Thøger Birkeland og Cecil Bødker. Jeg tror ikke, man vil beskyldte nogen af dem for at være marxistisk indoktrinerende. Man opfyldte det krav, man har pligt til at opfylde: at være alsidig, at stille et alsidigt materiale til rådighed. Det er forskellen på hr. Lindholt og mig og det, jeg står for, og det, hr. Lindholt står for, at vi ønsker at fortælle, hvordan dette samfund er, som vi lever i, og som kommende slægter skal leve i og færdes i.

Den anden plakat, som hr. Lindholt tilsyneladende på grund af sit sarte sind ikke turde vise frem, den plakat, der hedder „Sex for dig“, rummer ganske klart situationer, som er bekendt for ethvert barn eller bør være bekendt for ethvert barn. Den er ophængt i mange, mange af landets børne- og skolebiblioteker, og jeg har spurgt mig for, fordi jeg var klar over, at nogle måske ville synes, at det kunne være en anstødelig plakat. Jeg kan sige, at der er ikke et eneste barn, der har reageret på denne plakat, men der er mange, der ligesom hr. Lindholt er opdraget til en række tabuer, ting, man ikke taler om på sexområdet, der er mange voksne, der har været så sarte, at de ikke har

kunnet tåle at se det, som de godt vidste, og som de selv foretager sig.

For at gøre klart, at der ikke er tale om nogen indoktrinering, må jeg have lov yderligere at sige, at der i samme år, hvor disse ting blev udgivet som emneplakater, også blev udsendt litteraturlister og aktuelle bogmærker. Nu så vi kun det røde — den pæne røde farve, som altid har stået mig meget nær og fortsat vil gøre det — men samtidig blev der i samme farve udsendt aktuelle bogmærker om „fagforening eller -forstening“. Det er da ikke noget ukendt, at der findes fagforeninger i denne verden. Der er nogle, der ønsker, at det skulle være ukendt, men det er det altså ikke. Der er blevet udsendt bogmærker om „døds-kriteriet“, om „transplantation“, om „indianere, et døende folk“, „hvad står der i skolebøgerne“, „medier og mennesker“ — virkelig et alsidigt tilbud til skolen, som den kunne tage imod eller lade være med at tage imod. Ganske enkelt, ingen pådutter nogen noget, men lærerne har denne mulighed for at tage imod eller ikke tage imod dette alsidige tilbud, som vi giver til børnene. Jeg vil gerne sige, jeg lægger enorm vægt på denne alsidighed.

Jeg vil gerne sige til slut for mit vedkommende, at jeg er en af dem, der på min egen krop har mærket, hvad det vil sige at prøve trykket, jeg skal ikke sige forfølgelsen, men prøve ikke at få den forfremmelse, man skulle have, på grund af andet livssyn, andet kristeligt livssyn. Jeg skal ikke rippe op i det, men jeg må måske som en morsomhed alligevel fortælle, hvordan det kan ske. Jeg blev lærer i 1941; det var på det tidspunkt, hvor der var læreroverskud, jeg søgte vel et sted mellem 70 og 80 embeder, men trods en hæderlig lærereksamen var det vanskeligt at få et embede. Så blev der opslået et embede på 27 timer til 180 kr. om måneden midt under krigen. Dengang var det endnu skik, at man cyklede rundt og besøgte skolekommissionsmedlemmer for at præsentere sig, og jeg glemmer aldrig denne oplevelse. Den synes

[Lysholt Hansen.]

jeg tinget skal kende, for den fortæller noget om, hvordan forfølgelse kan komme på grund af meninger, eller i hvert fald hvordan besættelse af stillinger kan afgøres af meninger. (*Afbrydelse af Erhard Jakobsen*). Ikke altid, hr. Erhard Jakobsen. Jeg fortæller bare, hvad der skete, og jeg håber, hr. Erhard Jakobsen kan få tid til at sidde og høre roligt efter — det er svært at styre sindet. Jeg kom kørende på min cykel ud til denne gårdejer, som var formand for skolekommissionen, kørte op ad alleen til hans gård, og jeg så godt, han stod inde bag vinduesruderne. Jeg bankede på, og der blev lukket op af sognerådsformanden, som også var formand for skolekommissionen. Han sagde ikke goddag, han kiggede på mig, og så sagde han: Hvordan har De det med Deres gud? Jeg følte en rislen ned ad ryggen, og så sagde jeg: Han har ikke generet mig indtil dette øjeblik. Han svarede: Vel svaret, unge mand, kom indenfor. Da han så, at jeg havde været idrætsleder i KFUM, så var den i orden; det var nok årsagen til, at jeg fik embedet. Jeg vil føje til, at jeg var altså grundtvigianer, og det var ret så ubehageligt, og derefter kom følgerne for mig.

Man skal ikke tro, at den tid ligger så forfærdelig langt tilbage, hvor der kunne drives hetz, og derfor vil jeg gerne sige, at det begreb, som hr. Baunsbak-Jensen lancerede om skolesyn, er noget uhyre subjektivt og noget meget, meget farligt. Det er ikke muligt hverken for en kommune, for en skole eller for en skoleklasse at definere: hvad er denne kreds' skolesyn? Jeg advarer mod noget sådant, og jeg spørger ministeren — denne debat har været ramme alvor for mig, og derfor spørger jeg ministeren så stærkt, jeg kan — hvorfor gjorde ministeren ikke det, hvis det virkelig har ligget hende så meget på hjerte, som hun gav udtryk for fra starten, at hun omgående reagerede, som man som minister plejer at reagere i sådanne situationer, ved at sammenkalde de kredse, der arbejder med disse problemer, som er i gang med den indoktrinering, ministeren gør til et stort problem? Hvorfor sendte ministeren ikke cirkulærer og skrivelser ud, men lod sig dirigere af en embedsmand i et interview i et blad, som

vi ikke alle sammen behøver at abonnere på, Berlingereren? Det er dog ikke pligt endnu.

Jeg føler, der virkelig er øvet vold fra embedsmandens og fra ministerens side mod en gruppe medborgere, som ikke har lette vilkår i dag.

Nu sagde hr. Baunsbak-Jensen, at hans argumentation hvilede på deltagelse i møder. Jeg har, siden dette kom frem, deltaget i mangt et møde, og jeg kan sige, at det sidste, jeg har fået at vide, det fik jeg at vide forleden aften ved et møde med 150 lærere. De sagde: vi føler os så usikre i dag, at vi må stramme båndene til skade for de svage i klassen. De børn, som er bogligt mindre velegnede, de rammes i denne tid af det, som hr. Baunsbak-Jensen nu har lanceret, fordi lærerne føler, de er nødt til at stramme båndene. Det rammer altid de svageste i skolen, og det er synd. Det skulle direktøren have tænkt på, inden han udtalte sig.

Gede (FP):

Jeg vil gerne takke hr. Poul Dam for den udmærkede forelæsning om menneskets lod og demokratiets væsen, som han holdt her. For det er jo rigtigt, som hr. Poul Dam sagde det, at det kræver en rent umenneskelig tålmodighed og tolerance at være menneske og at være medlem af dette ting. Det er også rigtigt, at udviklingen i nogle årtier er gået så hurtigt, at de færreste kan følge med. De gamle værdinormer vakler, og der ledes med større eller mindre desperation efter nye. En sådan situation er jo en virkelig god grobund for allehånde selvbestaltede missionærer.

Hr. Poul Dam advarede ikke uden grund imod den tendens, man visse steder kan se, den tendens til med bind for øjnene at søge tilbage til fortidige værdinormer, og så tilbød han sig selv som leder af ekspeditionen, ekspeditionen ind i det ukendte land for at søge nye værdier. Han tilbød altså sig selv som missionær. I den anledning vil jeg gerne gøre gengæld og advare imod missionærerne, som jo meget ofte fører både sig selv og de indfødte ud i uføret. Det er nu en gang sådan, at en god feltherre skal sørge for, at avantgarden ikke kommer så langt frem, at den taber forbindelsen til bagtroppen og trosset.

[Gode.]

Der indoktrineres i Danmark, det er da klart; mennesker kan ikke være sammen uden at påvirke, altså at indoktrinere. Spørgsmålet er bare, hvem der indoktrinere, og først og fremmest, hvem der bestemmer indoktrineringens omfang og dens retning. Efter min mening er det ikke staten, og det er heller ikke selvbestaltede missionærer, det er heller ikke marxistiske eller buddhistiske eller muhamedanske lærergrupper eller bibliotekarer, der skal bestemme indoktrineringens retning og dens omfang. Tilbage er der kun én eneste gruppe, nemlig forældrene. Retten til at indoktrinere skal tilkomme forældrene, retten til at bestemme, i hvilken retning indoktrinering skal ske, og i hvilket omfang det skal ske, den skal være forældrenes og forældrenes alene. Hvis det er tilfældet, så sikrer man sig, at både arrieregarden og trosset kommer med, og man sikrer sig også, at forbindelseslinjerne bagud ikke bliver skåret over. Man sikrer sig endelig imod, at der sker en ensretning, og det er i hvert fald for mig noget meget, meget væsentligt.

Fremskridtspartiet har for nylig fremsat forslag til ny skolestyrelseslov, og det forslag hviler netop på denne anti-ensretningstankegang, idet lovforslaget giver al magt over folkeskolen til forældrene. Når dette lovforslag gennemføres, er faren for ensretning af børnene og de misbrug af indoktrineringensmuligheden i skolen, som hr. Erhard Jakobsen omtalte, fjernet.

Jeg kan måske tilføje, at nu, da hr. Poul Dam er blevet chef for radio og tv's børne- og ungdomsudsendelser, skulle der vel heller ikke være nogen fare for ensretningsforsøg fra den kant.

Til hr. K. Helveg Petersen vil jeg blot sige, at den væsentligste forudsætning for, at et menneske kan leve et lykkeligt og harmonisk liv, efter min mening er, at det pågældende menneske har sådanne kundskaber og sådanne færdigheder, at han er i stand til at klare sig selv og blive et selvstændigt og selvbevidst menneske. Dette indebærer i og for sig naturnødvendigt, at man bliver nødsaget til igen i højere grad at sætte viden og kundskab og færdighed i højsædet i skolen — i hvert fald i højere grad, end det har været tilfældet i nogen tid.

Hr. Erhard Jakobsen var bange for at give skolenævn for meget magt, fordi det var et mindretal af forældrene, der valgte skolenævn. Det er jo rigtigt, som det er i øjeblikket, men jeg kan trøste hr. Erhard Jakobsen med, at vort just nævnte skolenævnforslag totalt og sikkert vil løse det problem.

Til slut vil jeg blot til hr. Lysholt Hansen sige, at jeg tror oprigtig talt, at hans frygt for, at børnene uden hr. Lysholt Hansens og ihærdige bibliotekarers flittige indsats skulle undgå at opdage eksistensen af to køn, er noget overdrevet.

Robert Pedersen (S):

Da jeg hørte hr. Erhard Jakobsen og hr. Ib Nørlund for et øjeblik siden, kom jeg i tanker om en lille pædagogisk oplevelse, jeg havde for 6 år siden, som i lige høj grad har relevans til kommunister og til kommunistforskrækkede. Jeg har haft den store glæde at skulle indføre en polsk kulturminister i højskolens mysterium, og efter et langt og meget hyggeligt besøg siger han til sidst til mig: „Nu har De fortalt mig alt om folkehøjskolen, men der er altså kun én ting, jeg ikke tror på.“ Jeg spørger: „Hvad var det, hr. minister?“ Så siger han: „De har fortalt, De får statstilskud.“ „Ja men det er også rigtigt, det kan De se af bøgerne.“ „Og så har De samtidig fortalt, at De har lov til fra skolens talerstol at kritisere den siddende regering“ — det var dengang, hr. Hartling var udenrigsminister i Danmark. Jeg forsøgte at overbevise ham om det, men det troede han ikke på.

Det er det, der for mig at se er svagheden både hos kommunister og hos dem, der er kommunistforskrækkede, at de ikke forstår, at retten til at kritisere fra denne talerstol, i forsamlingshusene, i fagforeningerne, i radio, i fjernsyn, netop er beviset på, at vi lever i et demokrati. Selv om det kan være ubehageligt for os, at der står 10 eller 20 eller 30.000-40.000 herude og demonstrerer mod os, så er dette også i sig selv et kendetegn på, at vi lever i den form for folkestyre, vi kan lide, nemlig den, hvor demokratiet skal måles efter, hvor stor frihed man giver mindretallet til at arbejde på at blive et flertal.

[Robert Pedersen.]

Jeg var glad for, og jeg tror på statsministerens ord, når han lagde så stor vægt på det frisind, som Holger Kjær beskriver i sin bog, og som er i fare både fra den ene og den anden side, fra dem, der vil omstyrte samfundet, og fra dem, der i frygt for de vestrorienterede, for de nye, for moderetningerne, mener, at vi viser vor politiske styrke, hvis vi lader en bulldozer køre igennem Christiania, hvis vi sørger for, de går i takt på Roskilde universitet, og hvis vi klipper vore unge mennesker, kort sagt, at vi bruger magt, at vi anvender repressalier. De har ikke forstået, at demokratiets styrke ligger i eftergiveness, i at lempe og lokke, i at kompromisse, i at forsøge på at få tingene kørt igennem på en smidig måde uden at bruge magt.

Jeg nægter at tro, at dette lands folkestyre er truet af en gruppe dogmatiske lærere. Jeg tror ikke på sandheden af, at de bringer hjem og familie i fare, fordi de lærer børnene nogle marxistiske fraser i skolen, og jeg er overbevist om, at dette lands folkestyre er for rodfastet til at være under trussel fra modeprægede retninger.

Jeg synes, denne debat er at løfte en problematik op i et for højt plan. Hvor der sker individuelle misbrug af lærerens stilling på det ene eller andet sted, ja, så må forstanderen eller rektoren eller inspektøren gribe ind, men alligevel være opmærksom på, at al god undervisning er subjektiv. Al god undervisning er subjektiv; hvis ikke man har hjerte og sjæl med sig, bliver tingene jo ikke levende for de mennesker, man har med at gøre.

Jeg synes alligevel, man sidder tilbage med en beskæmmende fornemmelse. Hvorfor diskuterer vi for første gang indoktrinering, nu da marxisme pludselig hos en lille gruppe af unge er blevet en moderetning? Jeg har selv været ude for den groveste indoktrinering i skolen. Jeg er blevet tvunget til at synge om gotens hjelm og hjerne, der brast. Jeg har læst i denne skrækelige geografibog om finnerne, der er hidsige og trækker dolken. Jeg er blevet opfostret i dansktimerne med denne forfærdelige historie om bøgen og egen, der slutter på den måde: det er konkurrencen, det er livets lov, og den svage må bukke under. Trods det, at jeg vidste, at samfundet var ved at blive formet

om med hensyntagen til de svageste. Og når hr. Chr. Christensen talte så varmt for kristendommen i skolen, så må jeg da indrømme, at jeg har også været ude for lærere i kristendomskundskab, for hvem ledetråden ikke var næstekærligheden, men var misbrug af egen tro til påtrykning af andre mennesker og til at fortælle os, at de jøder, der ikke deltog i kristendomskundskaben, ikke var Guds børn.

Vi har haft indoktrinering altid, og derfor bør denne debat ned på det plan, hvor den hører hjemme. Jeg mener, at det, der kunne stå som en ledetråd for vores holdning, bør være det, som Kumbel har sagt i et Gruk om dansk kultur, nemlig:

„Kultur — det er ikke en fin menuet i en fortids fredningsforening, men det at man slås for sin modstanders ret til at slås for den modsatte mening.“

Arne Bjerregaard (KrF):

Når den sidste ærede taler taler om, at han mener, debatten ligger på for højt et plan, så mener jeg stik modsat, at den ligger på et alt for lavt plan. I ensidigheden, i manglende forståelse for mangt og meget, som løber forud for dette, og i manglende forståelse for de mennesker, som har modrettet opfattelse af den opfattelse, som vi har.

Jeg må da for mit eget vedkommende indrømme, at jeg ikke forstår denne pludselige forskrækkelse, som man nu fra flere partiers side, og især fra de gamle partier i dette ting, lægger for dagen, medmindre da nævnte partier ikke har begrebet, eller måske snarere ikke ønsket at erkende, de historiske kendsgerninger samt såvel de menneskelige som de medmenneskelige relationer. For ét er klart: det er næsten en forudsætning for at forstå marxismen i hele verden og også i dette land, at man ved, at marxismen har to forudsætninger, nemlig enten materiel fattigdom eller åndelig fattigdom. Kun under en af disse forudsætninger har marxismen nogen muligheder i et samfund.

Den første forudsætning er udelukket i vort samfund, men der eksisterer åndelig fattigdom, ikke skabt af marxisterne, men skabt af det, jeg forstår ved kulturradikalismen. Denne kulturradikalisme, som har gennemsyret de gamle partier, må man no-

[Arne Bjerregaard.]

tere som et faktum. Den kulturradikalisme, som med idelige gentagelser i bedste Hitlerstil fremprovokerer den legemliggørelse uden at være i besiddelse af nogen som helst erkendelse af den reale frihed, uden at have nogen erkendelse af frihedens begrænsninger, uden at have nogen erkendelse af den legemlige friheds indsnævring af den åndelige udfoldelse og dermed af den sammes frihed, fordi fremelskelsen af elementære behov giver en tilfredsstillelsestrang af rent egocentrisk art. Alt dette, som man så smukt i de sidste 10 år har formuleret sådan, at mennesket skal realisere sig selv. Derfor har man fra politisk hold — ikke fra marxisterne, ikke fra kommunisterne, men fra de gamle partier i dette ting — ønsket at gøre bl. a. kunst til kultur, selv om det omvendte er tilfældet. Derfor ønskede man at indskrænke kristendomsundervisningen, derfor vil man fjerne den kristne grundholdning i skolen, derfor måtte man gentage tusinder af gange, at folk ikke mente noget som helst med deres kirkelige tilhørsforhold, derfor måtte man fjerne autoriteterne for at gøre sig selv til autoriteter, derfor skulle man have tvungen seksualoplysning, skønt jeg nok må sige med Nis Petersen, at der ikke er så megen oplysning, at den kan oplyse disse slambrønde, vi kalder vore hjerter. Men man måtte have den. Man kunne så efter alt dette indføre det relative begreb, nemlig at ingen er fuldkommen. Den fuldkomne sandhed eksisterer ikke. Intet er sandt, intet er løgn, intet er sort, intet er hvidt. Her kunne man så i demokratiets navn, men stadig med magten i hænderne, eller i alt fald i tankerne, indføje disse begreber, som jeg nu har hørt i alt fald op imod tredive gange: demokrati, tolerance og åndsfrihed. Alt for folkets skyld. Nej, overheadet ikke. Udelukkende for magtens skyld. Kun skuespil for folket. Det ønskede man.

Når man ønsker demokrati i skolen, må man forstå, at man ikke kan tillægge den ansvar, og så bliver det kun frihed. Jeg må gøre opmærksom på, hvad jeg ikke synes man altid har fattet her i dette ting, at frihed rækker ikke en tomme længere, hverken legemligt eller åndeligt, end til mit medmenneske. Man snakker om tolerance, men når man samtidig har negligeret sandheden, den

fuldkomne sandhed, ja men så har tolerance ingen betydning. Hvis jeg ikke ejer den fuldkomne sandhed, hvis jeg ikke mener, at det, jeg går ud fra, er den fuldkomne sandhed, så har jeg intet at være tolerant over for, for da er jeg fuldstændig ligegyldig, for alt kan jo være lige godt. Og så har jeg fået det, som tredje led hedder, nemlig åndsfrihed, når bare det læses bagfra — og det var sikkert meningen — frihed for ånd.

Denne frihed for ånd, som jeg vil kalde åndløshed, er vel ikke en målsætning i sig selv for dem, der var med til at gennemføre den. Men for kulturradikalismen var den en målsætning, for ifølge Søren Kierkegaard: med åndløsheden frigør mennesket sig for den primære angst. Det var deres målsætning.

Om de politiske partier har haft denne målsætning, eller de blot har fulgt med som dikkende lammehaler, det skal jeg lade være usagt. Men hvad ville visse politiske partier med denne åndløshed? Den ønskede man fra visse sider, simpelt hen fordi man i det øjeblik, åndløsheden eksisterer, har mulighed for på denne baggrund at manipulere, fordi den metafysiske tomhed skaber et vakuum i mennesket, som til enhver tid altid vil indtage selv den mest primitive form for åndelighed.

Vi andre, som er lidt ældre, vi har vel tredivernes fattigdom og krigens afsavn i erindring, men ungdommen har ikke denne erindring. De kan ikke leve af vores dans og guldkalven. De kan ikke leve af rent fysisk velvære. De ønsker ikke åndelig tomhed. De ønsker ikke relativitet. De ønsker et ståsted. De vil søge den fuldkomne sandhed. De ønsker ikke som vi andre i forrige generation en legemlig tilbedelses delirium og en fysisk orgasmejagt. De ønsker simpelt hen noget mere. De ønsker en åndelig ballast. Derfor gurubevægelsen, buddhismen, hinduismen, østerlandsk mystik, stofmisbrug, satandyrkelse — og sidst marxismen; selv om de ikke ønsker at indrømme, at de har nogen åndelig påvirkning, så vil jeg tillade mig i alt fald at konstatere, at de har det.

Derfor mener jeg ud fra dette at måtte sige: på anklagebænken nu sidder ikke marxisterne eller kommunisterne, på anklagebænken sidder hr. Baunsbak-Jensen og undervisningsministeren og specielt deres partier plus de partier, som var med til at skabe den korrump-

[Arne Bjerregaard.]

perede menneskeopfattelse, der lod åndens hus stå tomt og prydet til marxistisk indrykning. Det er det, jeg i alt fald ønsker at anklage, og bedrøvet må jeg faktisk konstatere, at marxismen og også kulturradikalismen forstod Bibelens ord: lad de små børn komme til mig, mens den brede kristne menighed ikke begreb en pind deraf, og de i folketinget, som repræsenterede den brede, kristne menighed, begreb det heller ikke. De havde kun magtens begreb, men intet menneskeligt og åndeligt begreb i dette spil.

Når man ikke begreb dette, men skabte en åndløshed i det danske folk, som råber til himlen næsten i sin mangel på etik og æstetik, så vil jeg sige med chance for at blive misforstået, at jeg faktisk, hvis mine børn ikke skulle opleve kristendommens klare lys, ønsker for dem, at de måtte blive marxistiske for dog at opleve en lille smule ånd, for at opleve en lille smule menneskelighed, for at opleve en afstand fra den åndløshed og holdningsløshed, som vi har set de sidste 10 år, thi her lades alt håb ude.

Jeg vil ønske, de gamle partier ville lære, hvad der har ligget mig stærkt på sinde, at vi skal ikke viljeløst lade os drive med på tidernes skiftende strøm. Vi har også til opgave at stille strømmen, pege tilbage på kilderne og, så godt vi formår det, pege fremad mod det, der kan bære kommende slægter igennem dette vanskelige menneskeliv.

Gert Petersen (SF):

Jeg havde ligesom hr. Lysholt Hansen ikke tænkt mig at tage ordet under denne debat, men ligesom hr. Lysholt Hansen heldigvis lod sig provokere frem, så har jeg også ladet mig provokere frem — jeg ved ikke, om det er lige så heldigt — af hr. Lysholt Hansen, nemlig for at sige mange gange tak for det indlæg, som hr. Lysholt Hansen kom med, og som jeg håber man har lyttet til med den meget store interesse, det fortjente.

Begge afsnit i indlægget synes jeg var umådelig spændende og interessante, både det personlige til sidst og — og det er det, der foranlediger mig til at sige noget her — også den meget saglige redegørelse for de tilbud, som sendes ud til biblioteker og til skoler, meget brede tilbud, hvor alle mulige

kategorier og synspunkter er med. Jeg synes, det var en umådelig interessant og meget opmuntrende redegørelse. Jeg er bange for, at der gør sig sådanne tendenser gældende, så hvis de får overhånd, så vil man om 3-4 år ikke kunne komme med den samme redegørelse om bredden i de tilbud om oplysning af den ene eller anden art, som går ud til biblioteker og skoler. Det mener jeg er noget af det helt centrale i denne debat.

Hvad indoktrinering angår, ja, så hørte jeg hr. Gede sige, at alene forældrene må have lov til at indoktrinere. Det vil jeg nu fraråde dem meget stærkt som en „forælder“, der aldrig selv har givet mig af med at indoktrinere mine børn, med at præge dem med bestemte politiske meninger, måske nok med en bestemt holdning — det gør man i sin almindelige adfærd — men ikke med bestemte politiske meninger. De politiske meninger skal vokse frem af en debat, af en dialog, af en konfrontation mellem en lang række forskellige synspunkter. Det, som er sket i de sidste 10-20 år, er, at skolevæsenet, biblioteksvæsenet, de offentlige media, som det hedder på nydansk, radio, tv osv., er begyndt at bidrage til en sådan konfrontation mellem meninger, til en sådan debat, en sådan stillen meninger og synspunkter op imod hinanden, at der er en mulighed for — en mulighed for, siger jeg — at de børn, som vokser op, de unge, som vokser op, anlægger en selvstændig og kritisk holdning. Det mener jeg må være formålet. Det må være, at vi får selvstændige og kritisk indstillede borgere. Det — som den forrige taler åbenbart var meget utilfreds med — at man ikke vil acceptere en fuldkommen sandhed længere. Jeg synes ærlig talt, denne verden har lidt tilstrækkeligt under fuldkomne sandheder, hvad enten det var korsriddere, der drog ud og myrdede sara-cenere, eller det var under hagekorset, man drog ud og myrdede jøder, eller hvad man nu har fundet på, om det var Nordamerika, man koloniserede — igen i troen på en eller anden fuldkommen sandhed.

Jeg er helt overbevist om, at noget af det ved marxismen, som utvivlsomt griber mange unge, det er — og dér tror jeg den forrige taler afslørede et totalt ukendskab til marxismen — at marxismen netop ikke accepterer en fuldkommen sandhed, at marxismen afviser én gang for alle færdige

[Gert Petersen.]

sandheder. Det tror jeg er noget af det, som gør indtryk, og også noget af det, som gør, at en ægte marxist ikke er og pr. definition ikke kan være indoktrinerende. Jeg vil ikke udelukke, at der kan findes dårlige marxister, som tror, at de kan være det. Men en virkelig marxist kan ikke være indoktrinerende, fordi marxismen afviser endelige og færdige sandheder og altid er parat til at tage synspunkter op på baggrund af det levende liv, på baggrund af praksis.

Men det er i og for sig ikke det, der er mit ærinde, en diskussion om marxismens fortræffelighed. Det, der er mit ærinde, er, at vi er kommet derhen, at der er et bredere oplysningstilbud i skoler, biblioteker, i de offentlige media. Jeg synes ikke, at tilbuddet er tilstrækkelig bredt og alsidigt endnu. Vi har set undersøgelser af skolebøger, undersøgelser udarbejdet af store fagforbund i Danmark, som viser, at arbejderbevægelsen, socialismen, marxismen, stadig væk behandles stedmoderligt i de fleste af de skolebøger, der anvendes i folkeskolen.

Oplysningstilbuddet er altså ikke bredt nok endnu, men vi er kommet et stykke ad vejen. Det synes jeg er det nye i situationen, og det er det, som vi er nogle der glæder os over, og vi glæder os ikke bare over det, fordi vi tilfældigvis er socialister, men også, fordi vi mener, at det må være en del af demokratiets væsen. Må jeg understrege for min del, at jeg så sandelig også mener, det må være en del af et socialistisk demokratis væsen i endnu højere grad, end det er det her og nu, og derfor har jeg noget svært ved at acceptere, eller rettere sagt jeg kan ikke acceptere, samfund, hvor der ikke gør sig en sådan alsidighed i oplysningstilbuddene gældende, jeg kan ikke acceptere dem som fuldt ud socialistiske, men højst kvart eller halvt eller noget, der er på vej dertil, for det hører netop til socialistisk demokrati, at der er denne alsidighed i tilbuddene. Det hører til et udviklet demokrati af vores type, som jo ikke er socialistisk, at der er en alsidighed i oplysningstilbuddene, og det, jeg oplever nu, er, at man vil snitte af den bredde, som er kommet igennem de sidste 10-20 år i oplysningstilbud. Den bredde vil man nu snitte siderne af, man vil gøre det hele smallere igen, man vil tilbage til den situation, som vi, der er over 40-45 år og

måske også yngre med, ja, som vi alle kender fra vores egen skoletid, og hvor det at fremsætte den ene ustyrlige borgerlige sandhed efter den anden ikke på nogen måde blev anset for indoktrinering.

Vi har netop heroppefra hørt, at marxismen kun har to forudsætninger, nemlig materiel fattigdom eller åndelig fattigdom. Der kan man altså se, hvad marxismen er for noget. Men det har jeg da hørt fra masser af skolelærere i min skoletid, og det tror jeg da der er mange til stede der har hørt fra masser af skolelærere i deres skoletid. Og det er — undskyld, jeg siger det — ganske åbenlyst og aldeles urigtigt og afslører et totalt ukendskab til marxismen. Men det er måske ikke indoktrinering at sige sådan noget; er man af den opfattelse, at det er bare en sandhed, man giver videre? Jeg vil nu tillade mig at kalde det indoktrinering, og jeg vil tillade mig at kalde forfærdelig meget af det, som er sagt i dansk folkeskole gennem mange, mange år, for massiv indoktrinering, uden at der fra den side i salen, hvor man nu er så forarget, blev løftet en finger, talt et ord imod denne massive indoktrinering.

Vi er ikke i den situation, at der nu er en anden strømning end den, der blot til enhver tid forsvarer det på bjerget veletablet, som er i færd med at overtage skolevæsenet, biblioteksvæsenet, radio, tv osv., men vi er i den situation — og det mener jeg er et fremskridt, men det er det altså åbenbart nogle der ikke mener, og det er meget rart at få det klaret — at nu brydes meningerne for alvor i folkeskolen, i de offentlige media, alle de steder, hvor mennesker mødes, drøfter tingene, hvor man underviser osv. Vi har fået en meningsbrydning. Vi har fået strømninger, som tørner sammen, og som gør det muligt for den enkelte selv at tage stilling på et andet og bredere og dermed bedre grundlag end det smalle grundlag, man levede under tidligere, og som det er så helt åbenbart at der er nogle der vil have os tilbage til.

Denne diskussion er i virkeligheden en diskussion om ensretning kontra demokrati, meningsbrydning, frihed, og jeg må nok sige, at med nogle af de røster, som har lydt heroppe, er man ikke helt rolig for, hvordan udviklingen kan gå videre frem. I den naive tro, at man styrker demokratiet, er der vir-

[Gert Petersen.]

kelig folk, som vil ensrette meningerne, som vil monopolisere én bestemt slags indoktrinering. De foregiver, at indoktrinering er sådan noget, man kun støder på undtagelsesvis fra enten yderliggående til den ene side eller yderliggående til den anden side. Men sandheden er jo, at al undervisning er subjektiv, det er jo ikke datamater, der underviser, det er levende mennesker, og når levende mennesker underviser, ja, så kan og skal de ikke skjule deres meninger, men samtidig kan og skal de som gode undervisere ikke lægge skjul på, at der findes andre meninger, at der ikke er nogen sandhed, som er fuldkommen. Det er netop underviserens opgave at understrege, at der ikke er nogen sandhed, der er fuldkommen, og jeg er overbevist om, at det gør også den gode marxist.

Det er dette nye syn, som er slået igenem i de sidste 10-20 år, om en åben og en fri debat, afvisning af fuldkomne sandheder, det er dette nye syn, som man nu prøver på at omstyrte, som man nu prøver på at trænge tilbage. Jeg advarer meget stærkt mod sådanne bestræbelser.

(Kort bemærkning)

Arne Bjerregaard (KrF):

Til hr. Gert Petersen: for det første be-
tragter jeg — og det er jo også det, jeg
sagde — marxismen som en ideologi, som
har den fuldkomne sandhed og i alt fald prø-
ver på at postulere den som den fuldkomne
sandhed. For det andet er de historiske
kendsgerninger, og det er dem, jeg også gav
udtryk for, at der er disse to forhold, mate-
riel og åndelig fattigdom, som er forudsæt-
ningen for marxismen. Man kan blot se
rundt i verden: hvor har den fået fodfæste?
Nemlig dér, hvor en af disse to fattigdomme
eksisterede.

Lad mig så endelig sige: jeg anser sådan
set ikke SF for at være marxister, men
nærmere som lignende de nationalliberale i
forrige århundrede. Så længe den øvrige del
af befolkningen ønskede at give dem mag-
ten, var man interesseret i demokratiet,
men mistede man den, var demokratiet dem
vist ganske ligegyldigt; altså et ganske teo-
retisk forhold til demokratiet.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg vil først takke hr. Arne Bjerregaard
for det meget, meget smukke eksempel på,
hvilken virkning indoktrinering kan have på
de konklusioner, man når frem til.

Det var den ene ting. Den anden ting er,
at jeg vil henvise hr. Arne Bjerregaard til
det lille skrift — det er meget hurtigt læst
— på 30-40 sider fra 1870erne af Friedrich
Engels, der hedder „Om socialismens udvik-
ling fra utopi til videnskab“. Når hr. Arne
Bjerregaard har læst det, vil han vide, både
at SF er marxistisk, og at marxismen ikke
anerkender færdige sandheder.

Melchior (CD):

Det sete afhænger ikke blot af øjnene, der
ser, men også af stedet, hvorfra man ser.
Der har i den senere tid og også her i dag i
debatten været tale om en højredrejning og
reaktion. Sådan kan man fremstille det, alt
efter hvor man befinder sig. Efter min for-
mening er det, der er sket, at en drejning for
langt til en yderlighed er blevet afbalanceret
til et forsøg på at finde et midterpunkt igen.
Det er klart, at er man meget langt ude
f. eks. til venstre, ja, så ser det ud som en
reaktion og som et tilbageslag, er man på
midten, ja, så ser det bare ud som en hjem-
komst til det rimelige.

Det er korrekt, at der også kan indoktri-
neres i andet end marxisme, og at der er
blevet indoktrineret også i skoler, før der
var noget, der overhovedet hed marxisme.
Det er også korrekt, at man kan indoktri-
nere f. eks. blot ved at fortie. Det, som kri-
tikken imod den marxistiske undervisning
går på, er jo netop, at den profeterer og mis-
sionerer, og deri adskiller den sig ikke fra
den form for religiøs mission, som i meget
høj grad har præget undervisningen i visse
slægtled også i dette land. Så længe mission
opfattes på den måde, at én siger til en an-
den: nu skal du høre, hvad jeg tror, og hvad
jeg mener, og hvad jeg har erfaret, take it or
leave it, kan du lide noget af det, så tag det
til dig, kan du ikke lide det, så lad det ligge,
så er det en acceptabel form for mission.
Men der findes jo den mission både til højre
og til venstre, som siger, at hvis du ikke tror
som jeg, inden du dør, og da du ikke ved,

[Melchior.]

om du skal dø i morgen, så altså helst i dag, så frakender jeg dig en ret i evigheden, så kommer du ikke i himmerig, eller du får i hvert fald ikke så god en plads, som andre får. Og så kan jo nogle smile ad dette, men i den troendes mund er det realiteter, når han udtaler det, og derfor en alvorlig trussel, meget værre end den trussel, som røveren bruger over for sit eventuelle offer, når han peger på ham med en revolver: pengene eller livet. Det værste, han kan tage, er jo livet; det er så kort, og døden er så lang. Men den religiøse missionær vil jo ligefrem tage det allerstørste, som han overhovedet kender, nemlig retten til en evighed, fra den, han forsøger at missionere på.

Det er et eksempel på højreindoktrinering, som man må tage afstand fra. Men har man lov til det — og det synes jeg altså man har — må man også have lov til at tage afstand fra en form for profetisme og missionærvirksomhed, som udøves fra den modsatte fløj. Begge fjerner sig farligt fra balancen og fra midten.

Jeg synes, det var skønt at høre hr. Flygaard fra retsforbundet, der selv er lærer, sige, at han fandt en undervisning vellykket, når eleverne, efter at et emne var overstået, var i tvivl om, hvor læreren selv havde sine sympatier. Det vil jeg gerne underskrive. Jeg trækker det frem her en ekstra gang, fordi der er mange, der har sagt, nu sidst hr. Gert Petersen, at al undervisning er subjektiv; der er andre, der har sagt, at al undervisning er indoktrinerende, for ellers skulle det være en maskine, der underviste. Det er jeg ikke enig i. Jeg tror ikke, at god undervisning behøver være hverken subjektiv eller indoktrinerende, for undervisning består efter min mening ikke i at begå den fejl, som mange, sikkert både forældre og lærere, begår: at forsøge som en anden lille vorherre at genskabe eleven, barnet, i sit eget spejlbillede. Undervisning er kundskabsmeddelelse og består i at vise, at forevise eleverne det store antal muligheder, der er for at forstå eller opfatte ting el-

ler for at gengive ting, at vise, hvor mange måder man kan male eller spille på eller udtrykke sig i ord på uden på nogen måde at behøve at give udtryk for, hvilken af disse muligheder man foretrækker fremfor en anden.

Det er efter min mening kundskabsmeddelelse og undervisning at give den størst mulige frihed til de underviste til at annamme, at absorbere, den kundskab, vi har fra historien om de mange muligheder, der findes, for at den enkelte person så selv kan finde, hvor hans sympatier ligger, og hvilken af disse udtryksformer eller forståelsesformer der matcher hans eller hendes evner bedst.

Det er denne frihed, vi alle vil understrege. Hr. Robert Pedersen sagde, at demokratiet måles efter, hvor stor frihed man giver mindretallet. Jeg kan også godt underskrive denne definition. Men demokratiet måles ikke efter, hvor stor magt man giver mindretallet. Jeg kan jo bare nævne et nøgleord eller en stikordsglose som formandsinitiativet — som jo nok kan give hr. Robert Pedersen og mange af hans partifæller kuldegysninger — som sandelig skal have stor frihed til at udtrykke sig, men som ikke demokratisk set skal have nogen magt, som de ikke gennem udøvelse af demokratiske fremgangsmåder er berettiget til at udøve. Derfor vil jeg gerne understrege dette, at nok skal demokratiet måles på, hvor stor frihed det giver mindretallene, vil jeg endda udvide det til, men ikke på, hvor stor magt det giver mindretallene.

Hr. Freddy Madsen udtalte, at hr. Erhard Jakobsen terroriserer radioen eller radiorådet. Jeg må sige, at jeg har nu et års tid været i lige så mange forhandlinger med hr. Erhard Jakobsen, som radiorådsmedlemmer er i med ham, og jeg har ikke lagt mærke til hans evne til at terrorisere. Man må jo tillægge denne mand nogle ganske overnaturlige evner, hvis han — jeg tror, han er 1/26 af det — sådan skulle kunne terrorisere de 25 andre, eller også må de 25 andre sandelig være nogle nathuer, når de

[Melchior.]

kan lade hr. Erhard Jakobsen, der vel også i radiatorådet må rette sig efter den forretningsorden, der gælder dér, sådan tyrannisere sig.

Jeg vil gerne fortælle, at jeg i aftes hørte udsendelsen Efterkritik i radioen, og dér sagde chefredaktør Bent Øberg, der optrådte som lytternes advokat, at det måske var vigtigere, at han var radiomedarbejdernes advokat i stedet for at være lytternes advokat, for de stakkels radiomedarbejdere blev jo sådan hundset med i øjeblikket, at de slet ikke kunne udføre deres arbejde. Bortset fra at begge de radiomedarbejdere, der medvirkede, nemlig de herrer Gerhard Nielsen og Jakob Nielsen, tog afstand fra dette — det vil nogle af kritikerne måske ikke godkende, man vil sige, det er af skræk, fordi hr. Erhard Jakobsen har kyst dem sådan ned i et musehul, at de er nødt til at sige sådan — så blev altså også radiatorådets formand ringet op under udsendelsen, og han bad så, ligesom der er så mange her, der har bedt om i dag, om eksempler på denne terror og på denne indoktrinering og på alle disse skrækkelige ting, som hr. Erhard Jakobsen foretog sig. Og dér var hr. Bent Øberg altså totalt blank, trods det at han havde startet angrebet fra hoften og slet ikke provokeret eller opfordret dertil af nogen lytter, hvis advokat han skulle være, men han havde forberedt sig hjemmefra på, at nu skulle han skyde den dér af; men da han så blev bedt om eksempler, kunne han altså ikke give sådanne eksempler.

Det er aldeles usandfærdigt og derfor upåviseligt, at hr. Erhard Jakobsen har ønsket emner raderet bort fra radio- eller fjernsynsprogrammerne. Det, han og vort parti stedse har vendt sig imod, er, når det bliver så ensidigt på én måde, at det går ud over det alsidighedskrav, som er nedfældet i loven, og det er en usandfærdig, jeg er ikke bange for at sige løgnagtig, og derfor upåviselig tilsnigelse at påstå noget andet. Det er at dreje ordene om i munden på folk, og det er at se hekse og røvere, hvor der ikke er nogen.

Kritikken går ikke mod nogen, der underviser i marxisme. Kritikken går imod alle, der underviser ensidigt, der indoktrinerer. Det er derfor, jeg har villet pege på dette, at det farlige ligger i, at man siger, at man kan

ikke undervise uden at indoktrinere, for så er man en maskine, og så er man ikke et menneske. Skulle man først acceptere dette, ja, så er der jo netop frit spil for indoktrinering både fra højre og fra venstre for ethvert synspunkt, og alle angreb af den art må afvises. Den højre grøft er ikke spor morsomere at falde i end den venstre, men aktuelt i vort land er altså i øjeblikket, at netop lærerstanden udmærker sig ved — det tør jeg sige uden at have nogen egentlig statistik — at der er ret mange, langt fra alle eller de fleste, men ret mange, der profeterer og missionerer ensidigt fra venstre, og derfor er det naturligt, at kritikken går mod dette i øjeblikket.

Jeg tror, det var hr. Poul Dam, der sagde, at det slemme ved det var, at man ville forskrække. Selvfølgelig skal man da ikke forskrække unødigt, men hvis der er nogle mennesker, der er ved at forse sig mod samfundets rimelige love og regler, kan jeg absolut ikke se nogen grund til, at man ikke skulle forskrække dem i den forstand, at man advarer dem om, at hvis de fremturer med at overtræde de regler, som de er sat til at forvalte, ja, så må det få konsekvenser for dem.

(Kort bemærkning).

Ib Nørlund (DKP):

Det var mig, der var skyld i den udtalelse, som hr. Freddy Madsen blev citeret for, så derfor svarer jeg.

At terrorisere må vel betyde at skabe frygt. Hr. Melchior sagde til sidst, at det, der måtte til, var at forskrække folk, altså i dette tilfælde i radioen, og denne forskrækkende virksomhed med måske at ramme dem på brødet, den findes, og hvis man vil benægte, at en sådan frygtens atmosfære har bredt sig i de organer dér, så kender man ikke meget til tingene.

Men for at vende lidt nærmere tilbage til spørgsmålet om marxismen som profeterende og missionerende: det er marxismen ikke. Marxismen appellerer til fornuften, til viden, påstår ikke, at alle problemer er løst, men anerkender ikke nogen problemer som principielt uløselige. Det er netop det, den bygger på, denne appel til fornuften, og det er måske det, der har lidt svært ved at trænge ind hos hr. Melchior.

(Kort bemærkning).

Poul Dam (SF):

Jeg føler trang til at støtte hr. Melchior i det, han sagde om hr. Erhard Jakobsen og radioen. Det er ikke lykkedes hr. Erhard Jakobsen at terrorisere radioen, og det vil heller ikke lykkes.

(Kort bemærkning).

Melchior (CD):

Jeg beder om undskyldning for, at jeg citerede forkert. Det var hr. Ib Nørlund, der sagde denne bemærkning, og jeg føler anledning til at svare, at det er en fuldstændig misforståelse her at tale om, hvad marxisme er eller ikke er, for det er jo ikke det, debatten drejer sig om. Hvad marxisme er eller ikke er, går jeg ud fra, at også marxister er uenige om — ikke går ud fra, jeg ved det. Det er ikke et entydigt begreb, som selv hr. Ib Nørlund kan sige hvad er. Han kan sige, hvad han mener det er, men det er slet ikke det, det drejer sig om. Angrebene gælder ikke marxismen. Angrebene gælder udelukkende de marxister, som misbruger visse stillinger til at profetere og missionere for deres eget livssyn, og det gælder ikke især som sådan.

Lad mig endelig sige, at der er jo andre samfundssystemer i Europa, systemer, som jeg vist ikke går for personligt på ved at sige, at hr. Ib Nørlund foretrækker for det system, vi har herhjemme, og dér spredes der sandelig skræk. Dér er tilmed noget, der hedder bulldozere, når nogle mennesker sker ud over det, kulturministeren har tilladt af måder at male på. Jeg ved godt, at der kom en reprimande, og at de pågældende kunstnere så fik lov at udstille én dag bagefter, men den embedsmand, som havde sendt disse bulldozere mod den udstilling, er senere blevet betydeligt forfremmet, så jeg tror nok, hr. Ib Nørlund vil give mig ret i, at er der nogen, der kan sætte skræk i folk, så er det bl. a. marxister.

Desuden — og det skal være min sidste bemærkning, hr. formand — må man da selvfølgelig have lov at true folk til og med. Hvis man er arbejdsgiver og man har en kasserer, der har haft kassefejl fire gange, skulle man så ikke kunne sige til ham: hvis du har det femte gang, så mister du dit job? Er der nogen terrorisering i det? Det må

også gælde skolelærere, og folketingsmedlemmer må jo også finde sig i, at vore vælgere siger: hvis I ikke gør, som vi vil have I skal gøre, er det ikke sikkert, vi stemmer på jer næste gang. Ja men det er da relevant, det kan da ikke være anderledes mellem mennesker, frihed betyder jo ikke, at alting er tilladt. Jeg vil tilråde hr. Ib Nørlund at læse professor Løgstrups Den etiske fordring. Dér kan han læse lidt om, at påtvungen frihed og tøjlesløs frihed ender i sin modsætning sådan som alt der overdrives.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Det er igen kun, fordi jeg personlig er blevet udfordret, at jeg bestiger talerstolen på et tidspunkt, hvor jeg ellers ikke synes der var nogen som helst grund til det.

Jeg vil ikke levne nogen tvivl om, at der ikke er nogen medarbejder i Danmarks radio, der på noget tidspunkt har haft grund til at frygte for, at han eller hun skulle blive afskediget på grund af min virksomhed. Lad os tale rent ud: når i sin tid hr. Erik Thygesen blev afskediget, skete det, før jeg var blevet medlem af radiatorådet, da var det allerede besluttet. Han blev for øvrigt ikke afskediget, han blev bare ikke ansat. Det, der altid har ligget i min formulering, er det samme, som radiatorådsformanden for nylig formulerede det, hvis radiatorådet ved sin gennemgang af forskellige programmer finder frem til, at sådan noget vil man ikke have, og derefter fastslår, at man ikke vil have det, så får det konsekvenser for de medarbejdere, der alligevel fortsætter det, som radiatorådet har sagt det ikke vil have. Jeg tror, man ville kunne få kulturministeren til at bekræfte, at det er lige nøjagtig det, der ligger i den bemyndigelse, som folketinget med sin lov har givet radiatorådet til at fungere; hvad dølen skulle de ellers sidde der efter?

(Kort bemærkning).

Ib Nørlund (DKP):

Der er vel grund til at påskønne hr. Erhard Jakobsens forklaring af den tillidsfulde atmosfære, han ønsker skabt om sig i sin virksomhed i forskellige organer.

Hvad angår hr. Melchior, som anbefalede at læse bøger om etiske fordringer, synes

[Ib Nørlund.]

jeg, at han kunne tage den til sig selv: når man efterhånden fører diskussionen ud i sådanne baner, at det, som er en trussel mod lærere, som man siger vil omforme samfundet, sammenlignes med, hvordan man behandler kassebedrøvere på en arbejdsplads, så tror jeg, man må stille etiske fordringer til sig selv.

Undervisningsminister (Tove Nielsen):

Det er blevet sagt i dag, og det er også blevet sagt før denne debat, at der egentlig ikke var noget at diskutere. Vi har nu brugt mere end 7 timer på at diskutere ud fra de to forespørgsler og ud fra den debat, der har stået på i flere uger; det siger mig dog, at der er adskillige ting at diskutere. Talelysten har i hvert fald været særdeles stor i dag, så dermed mener jeg nok, det må være dementeret, at der ikke er kød på de ben, der er tale om her.

Jeg sad på et vist tidspunkt og glædede mig over, at der kom virkelig pæne og sobre indlæg, som må tjene denne debat til det bedste. Desværre kom der nogle ind imellem — og jeg siger desværre — som ikke kan leve op til ordet om at være sober, og det synes jeg ærlig talt er beklageligt. Vi skulle nok kunne diskutere demokrati, åndsfrighed og tolerance uden at havne i hverken den ene eller den anden grøft, og det uanset hvilken politisk opfattelse vi hver især har. Men det lykkes desværre ikke fuldstændig.

Jeg vil gerne sige til finansudvalgets formand, hr. Lysholt Hansen, at jeg synes, det var et uhørt angreb, der kom: at jeg skulle have ladet mig dirigere af min embedsmand og dermed være med til at begå vold imod en gruppe af lærere og dermed altså også mod elever, det er ret så hårde ord, og så er det endda udtrykt mildt. Jeg har bestemt ikke ladet mig dirigere af min embedsmand, lad det være sagt øjeblikkelig. Jeg har min mening om denne sag, denne mening har jeg haft hele tiden, og denne mening er der ikke rokket ved, det er også henvendt til et par af de kommunistiske indlæg, hvor der blev sagt, at der var kendelig forskel på de kommentarer, jeg var kommet med fra starten af, og så det indlæg, jeg er kommet med i dag.

Sagen er jo den, at jeg har gjort alt, hvad jeg kunne, for at holde mig til det, som de-

batten skulle dreje sig om i dag — det kunne have været ønskeligt, om flere andre havde gjort dette. Debatten drejede sig netop om ifølge forespørgslen, hvad jeg vil gøre for at sikre demokrati, åndsfrighed og tolerance. Det gik mit indlæg på; det er også til fru Birgit Busk, der mener, at det skulle være, jeg tror, det var vattet, eller hvad det var for et udtryk, der blev brugt — det er også lige meget — men forskellen er blot den, at jeg har holdt mig til emnet, og derfor dette oplæg i dag.

Mine kommentarer for flere uger siden står jeg naturligvis ved. Ingen har truet mig på livet til at trække mine meninger tilbage. Og om jeg bliver truet aldrig så meget af kommunister, eller hvem det ellers skulle være, trækker jeg naturligvis ikke mine meninger tilbage, dem tør jeg godt stå inde for. Dermed er også flere ting manet i jorden af det, der er kommet frem.

Jeg skal komme med nogle kommentarer — jeg kommer ikke nær ind på det hele, vi er langt henne på dagen, og jeg kan tilslutte mig meget af det, der er kommet frem, men nogle ting vil jeg komme ind på.

Hr. Maigaard stillede mig nogle spørgsmål, som jeg godt vil forsøge at besvare. Et af spørgsmålene gik bl. a. på, om jeg mente, at marxister burde kunne ansættes i folkeskolen, og egentlig forstår jeg slet ikke, at spørgsmålet kan stilles, eftersom jeg jo har talt med hr. Maigaard om det tidligere og ved andre lejligheder har udtalt, også her i spørgetiden, at naturligvis kan en lærer, uanset hvilket politisk parti vedkommende tilhører, ansættes i den danske folkeskole. Det eneste, en lærer blot må være opmærksom på, især når man er politisk engageret, er, at man ikke skal lade sin egen politiske overbevisning være den eneste, der kommer til orde i undervisningen. Der skal være plads for alle anskuelser. Selvfølgelig må en marxist og skal en marxist kunne ansættes i den danske folkeskole; selv hr. Maigaard ville kunne ansættes i den danske folkeskole, om han pædagogisk og fagligt var rustet til det.

Et andet spørgsmål gik på udtalelsen fra skolekommissionsformanden i Vinderup. Jeg vil gerne sige i det hele taget, at når det drejer sig om ansættelse af lærere i folkeskolen, er det kommunen, der ansætter efter indstilling fra skolekommissionen. Når sko-

[Undervisningsministeren.]

lekommisionen foretager sin skønsmæssige bedømmelse af og udvælgelse blandt ansøgerne, må man ikke udelukke en ansøger med den begrundelse, at ansøgeren har en bestemt politisk eller religiøs opfattelse.

Nu ligger det jo sådan, at ombudsmanden på eget initiativ har taget sagen op og har anmodet kommunen om en redegørelse, og det ligger jo også sådan, at skolekommisionen er kommet med en udtalelse. Desuden har undervisningsudvalget bedt om at blive gjort bekendt med skolekommissionsformandens udtalelse, så der er altså taget fat på denne sag. Jeg vil bare én gang til slå fast, at naturligvis må man ikke holde en lærer ude, hvis vedkommende står i et eller andet parti, men det, man må gøre, når man taler med lærerne — det kan ingen vel formene dem — er at høre, hvilke synspunkter de forskellige lærere har angående det arbejde, de skal gå ind til i den danske folkeskole — og her går jeg selvfølgelig ud fra, at de pædagogiske og faglige forudsætninger er i orden — hvordan de ønsker at gå med i et skole-hjem samarbejde, hvordan de ønsker at gå ind i det miljø, der er på stedet. Det skulle man nok i et demokratisk samfund kunne tillade sig at spørge den enkelte lærer om. Men naturligvis, det er de pædagogiske og de faglige forudsætninger, der tæller her.

Så var der spørgsmålet også fra hr. Maigaard, om jeg var enig med undervisningsdirektøren i, at man bør overveje at indføre et lærerløfte i folkeskolen. Må jeg hertil blot sige, at allerede for lang tid siden har undervisningsdirektøren sagt, at han ikke mener, man skal indføre dette lærerløfte, og dermed er det ude af verden. Der blev jo også blot sagt, at man kunne overveje det, men undervisningsdirektøren har altså selv sagt, at han ikke mener det bør indføres.

Et andet spørgsmål gik på metodefriheden, hvor hr. Maigaard refererer nogle af de udtalelser, jeg kom med i spørgetiden den 16. oktober om lærernes metodefrihed, og spørger, om jeg agter at give begrebet et nyt indhold; fru Gerda Møller var også inde på begrebet metodefrihed. Det er faktisk meget svært at definere metodefrihed, men metodefriheden i folkeskolen må anses for at være den enkelte lærers frihed til at vælge de pædagogiske veje, han eller hun vil gå for

at opfylde et fastsat mål. Det er derfor også klart, at læreren må forvalte metodefriheden under ansvar over for dette mål. Metodefriheden omfatter undervisningens tilrettelæggelse og herudover udvælgelsen af undervisningens indhold i overensstemmelse med den stedlige undervisningsplan, og dette hverken kan eller vil jeg angribe.

Så bliver jeg spurgt — igen af hr. Maigaard, som jo har det med at stille mange spørgsmål; jeg har egentlig også mange spørgsmål, jeg gerne ville stille hr. Maigaard, men det ville tiden nok gå med — om jeg deler undervisningsdirektørens skepsis, hvad angår decentralisering inden for folkeskolen, og så blev der henvist til bl. a. den tale, som undervisningsdirektøren havde holdt for skoleinspektørerne i Ålborg. Jeg citerer af denne tale, hvor der blot står:

„Dette er min ængstelse, at vi gennem stærk decentralisering og uden en forpligtende fælles livsnorm kan komme til at ødelægge folkeskolen. . . .”— og så kommer det: „. . . hvis vi ikke får præciseret, at kundskabsmeddelelse er det centrale, og skolen skal ikke påtage sig en selvstændig opdragende rolle.“

Her er der ikke fra direktørens side taget afstand fra decentraliseringen, det er koblet meget nær sammen med, hvor vigtigt det er, at det er det kundskabsmeddelende, det drejer sig om. Blot dette som mit eget synspunkt, at jeg naturligvis hele tiden er gået ind for decentralisering og fortsat vil gå ind for decentralisering, fordi jeg mener, det er vigtigt, at afgørelser træffes af dem, der står midt i arbejdet. Hr. Maigaard, her er der altså heller ikke nogen uoverensstemmelse mellem undervisningsdirektøren og mig.

Så kunne jeg godt tænke mig lige at spørge hr. Maigaard om et par ting, da jeg altså nu også har måttet besvare nogle spørgsmål. Vi har hæftet fra Unge Pædager, som statsministeren én gang i dag har citeret fra, der er særhæftet fra A 10, 1974 Pædagogik og Marxisme, og jeg vil godt høre, hvordan hr. Maigaard bedømmer nogle af de ting, der står heri, hvor der i et af indlæggene er tale om, at de marxistiske lærere skal passe på, hvilke udtryk de bruger, når de skal nå det mål, som de ønsker at nå i folkeskolen. Og jeg citerer fra en artikel skrevet af Jørgen Bram:

[Undervisningsministeren.]

„Tilbage bliver — efter min opfattelse — at selvfølgelig skal man bruge gruppen i sit arbejde.“

Og når der omtales gruppen her, skal jeg sige, at man har talt om det marxistiske begreb kollektivet i stedet for, men altså, her skal man bruge gruppen i sit arbejde —

„Men der er næppe nogen gode grunde til at lægge sig ud med forældre, børn, kolleger, inspektører, skolenævn m. v. ved at kalde det, man gør, for sovjetinspireret brug af kollektivet, kommunistisk konkurrence osv., når man lige så godt — eller bedre! — kunne kalde det gruppeundervisning. Det er populært at være moderne og antiautoritær, så hvorfor ikke udnytte det taktisk, når ens eget begreb endda samtidig bliver mere korrekt heraf.“

Jeg kunne godt finde flere forskellige andre steder, hvor man skriver i dette hæfte om, hvordan man rent strategisk skal lægge det hele til rette, men jeg vil blot tage ét punkt til igen fra dette hæfte, hvor der står om taktiske grunde:

„Ved at tage udgangspunkt i den borgerlige ideologi står man stærkere og mere sikkert over for skolens ledelse, kollegerne, forældrene, børnene osv. („børnene lærer dog noget!“). Så længe man kun bruger sin såkaldte metodefrihed, er man urørlig. Når man anvender kritisk marxistiske undervisningsmaterialer i mindre målestok — og det er naturligvis nødvendigt — kan man dække sig ind under et liberalistisk alsidighedsideal. Alt efter hvilken sammenhæng man arbejder i, kan man ud fra taktiske motiver lægge mere eller mindre luft mellem sin egen undervisning og den borgerlige.“

Dette sammenholdt med, hvad jeg for lidt siden sagde om metodefrihed, vil jeg gerne spørge hr. Maigaard, om det er tanker, man i SF sympatiserer med.

Til fru Ritt Bjerregaard vil jeg sige, at jeg spejdede egentlig ret interesseret og lyttede ret interesseret til det, der blev sagt, for at finde ud af, hvordan det var sammensat, for jeg synes nok, at der manglede adskilligt i det socialdemokratiske indlæg. Der manglede i hvert fald en hel del ting, som kunne gøre det korrekt, og jeg vil gerne have lov at pege på nogle af disse ting.

Må jeg for det første sige, at jeg naturligvis ikke kan dele den opfattelse, som fru

Ritt Bjerregaard gør sig til talsmand for på socialdemokratiets vegne, når hun angriber en højtstående embedsmand for at handle politisk. Det er der ikke tale om, det har jeg sagt ved flere lejligheder. Når fru Ritt Bjerregaard så senere siger, det er en fattig trøst, at jeg bagefter bakker det op, og at enigheden kommer efter udtalelserne, må jeg have lov at sige, at der ikke er etableret en enighed efter disse udtalelser. Enigheden har været der hele tiden; der er altså fuld overensstemmelse imellem det, der er blevet sagt fra direktørens side, og det, jeg mener om denne sag.

Jeg synes nok, at det er et ret hårdt angreb rettet af et medlem af folketinget, som selv har siddet i undervisningsministeriet, ganske vist kun små 3 måneder, men dog alligevel har smagt af retten. Jeg synes, det er hårdt at sige, det er glædeligt, at der dog stadig væk kan herske trygge forhold imellem skolen og ministeriet, at det kan oprettholdes, men åbenbart ikke imellem skolen og undervisningsdirektøren. Jeg synes, det er meget hårdt sagt, og jeg kan heller ikke tro, det kan være socialdemokratiets mening.

Må jeg sige med hensyn til det såkaldte analyseudvalg, som der jo stod noget om i bemærkningerne til socialdemokratiets lovforslag om oprettelse af en landscentral for undervisningsmidler. Der kører man åbenbart stadig væk frem med, at dette såkaldte analyseudvalg skulle kunne klare alle problemer med hensyn til vores undervisningsmidler, og man spørger, hvorfor jeg ikke tager initiativ, hvad jeg har hørt ved flere lejligheder. Dertil vil jeg gerne sige, at ideen til dette udvalg, dette såkaldte analyseudvalg, er hverken venstres eller min. Jeg kan tværtimod henvise til, hvad jeg på venstres vegne sagde, da vi første gang havde lejlighed til at drøfte tanken her i salen; det var ved første behandling af lovforslaget om en landscentral for undervisningsmidler, den 20. marts 1973.

I bemærkningerne til dette lovforslag nævnte den daværende undervisningsminister Knud Heinesen, at han havde til hensigt at nedsætte et udvalg, der uafhængigt af landscentralen skulle analysere og anmelde lærerbøger m. m. Mine kommentarer til denne idé var bl. a. — for vi havde jo en lang debat om det — at der ganske simpelt i

[Undervisningsministeren.]

bemærkningerne lægges op til en form for indoktrinering, og her kan og vil venstre ikke være med, og umiddelbart efter fortsatte jeg (Folketingstidende 1972-73, sp. 4884):

„I dette besynderlige udvalg skal man altså se på, om bøgerne indeholder nogle fremstillinger, som er udtryk for en ensidig eller en forældet opfattelse, eller ting, som kan give eleverne et fortegnede billede af væsentlige samfundsforhold, og man skal undersøge, om sådanne beskrivelser og vurderinger i bøgerne kan medvirke til at fastholde traditionelle livsholdninger og adfærdsmønstre i strid med en i øvrigt ønskelig udvikling. Det kan vi ikke være med til, her siger vi fra.“

Herefter kan ingen vist være i tvivl om, at tanken med dette analyseudvalg har jeg ingen forpligtelser over for. Jeg vil blot hertil føje, at jeg synes nok, det måtte være meget svært at finde frem til nogle mennesker, som var så kompetente, at de skulle være i stand til at sige ud fra de ting, der stod i bøgerne, om det var traditionelle livsholdninger, og om det var noget, som var i strid med en ønskelig udvikling i samfundet. Hvem bestemmer, hvad der er ønskeligt i samfundet? Det mener jeg ikke vi skal have nogle ganske bestemte til at sidde i et udvalg og gøre.

Jeg skal for fuldstændighedens skyld tilføje, at der i undervisningsudvalget var almindelig betænkelighed ved ideen, en betænkelighed, som tydeligt kom til udtryk i et afsnit i udvalgsbetænkningen over lovforslaget, hvor der netop blev sagt, at de sidste ord, som jeg her har angrebet, ville udgå af dette kommissorium.

Så vil jeg gerne sige til fru Ritt Bjerregaard når der i indlægget bliver sagt, at igennem de sidste 50 år har socialdemokratiske og radikale undervisningsministre garanteret en tryk og stabil udvikling, når det drejer sig om undervisnings- eller uddannelsessektoren, at jeg ved godt, hvad der har siddet af socialdemokratiske og radikale undervisningsministre, og jeg ved også, hvilket godt arbejde der er blevet gjort, men det er forkert at udelade og overhovedet ikke nævne, at i den uddannelsespolitik, i den skolepolitik, der igennem alle årene er blevet ført herhjemme, har der været et godt samarbejde også med venstre, det skal

blot lige tilføjes for retfærdighedens skyld. Det burde fru Ritt Bjerregaard vide, hvis hun har forsket, at venstre altid har været med i skoledebatten og altid har været med til at præge lovgivningen herhjemme. Det er blot for at gøre det korrekt. Måske er det en forglemmelse.

Så vil jeg gerne sige følgende, og det skal også være et svar til kommunisterne, fordi det stemmer meget overens, det, der bliver sagt fra kommunistisk side, og det, fru Ritt Bjerregaard var inde på, idet man klart og tydeligt siger, at med den debat, der har været nu om indoktrinering, har man ganske simpelt lagt en bestemt gruppe — og så nævner man marxisterne — for had: så skulle jeg have sagt, at det var den gruppes skyld, at der er vanskeligheder i folkeskolen i dag, jeg skulle have sagt, at det er denne gruppes skyld, at der er disciplinære vanskeligheder i folkeskolen, jeg skulle have sagt, at det er denne gruppes skyld, at der er hærverk i skolen. Det har jeg aldrig nogen sinde sagt. Det synes jeg dog er hårdt at sige på denne måde.

Til hr. Poulsgaard vil jeg gerne sige, at jeg deler ikke denne skræk for, at forældrene skal sidde og samtale med lærerne, tværtimod mener jeg, det er særdeles vigtigt, at vi — som jeg har sagt ved flere lejligheder — har den nære kontakt, at vi har de mange samtaler imellem skolen og hjemmet, og jeg mener bestemt ikke, at forældrene på nogen som helst måde behøver at være utrygge for at fremkomme med deres tanker over for lærerne, og jeg mener ikke — for så stor tillid har jeg netop til lærerne — at de taler i et pædagogisk sprog og fortsætter med at tale i et pædagogisk sprog så svært og så uforståeligt, at det afskrækker forældrene. For vi må jo ikke glemme, at langt, langt den overvejende del af lærerne er meget interesseret i at have et godt samarbejde med forældrene, der sender børnene til folkeskolen; derfor skal man altså ikke holde sig tilbage, man skal frit komme frem med sin mening, så vil lærerne også være indstillet på at gå ind i en dialog med forældrene.

Så vil jeg vende mig til hr. Freddy Madssen og sige, at jeg synes nok, nogle af de ord, der blev valgt, rammer helt ved siden af. Der er naturligvis ikke tale om nogen klapjagt på anderledes tænkende. Vi lever heldigvis i Danmark i et demokratisk sam-

[Undervisningsministeren.]

fund, og netop i et demokratisk samfund er der plads til de forskellige opfattelser; der er andre samfund, hvor der ikke er plads til det. Her har vi, uanset hvilket parti vi tilhører, mulighed for at fremkomme med vores synspunkter. Vi bliver respekteret. Det er det, vi i hvert fald bør blive, og det er det, jeg mener der ligger i demokratiet: man skal have lov til at komme frem med sine egne synspunkter, man skal lytte til andres synspunkter, man skal respektere, at der er andre synspunkter fremme. Derfor kan der overhovedet ikke være tale om at bruge et ord eller et begreb som klapjagt på anderledes tænkende, og jeg skal lade hr. Freddy Madsens historiske redegørelse op igennem tiderne stå for hans egen regning. Vi har jo nok hver især vort eget syn på, hvordan det er forløbet i historien, det har vi også lov til at have i et demokratisk samfund. Men derfra og så til at sammenligne det, der skete i firserne med det, der er ved at ske i dag, er der et skridt, som ikke har noget med sandheden at gøre. Når hr. Freddy Madsen mener, at marxisterne har vores bevågenhed, fordi det er dem, der vil fremme den demokratiske proces, ja, så har jeg egentlig lidt svært ved at forstå logikken i det. For det første er jeg altså ikke imod marxisterne, og for det andet mener jeg, at vi andre også gerne vil fremme den demokratiske proces. Jeg har ikke forstået, at marxisterne skulle have eneret på demokrati. Det må vi hjælpes ad med at skabe.

Ja, så vil jeg blot sige til hr. Ib Nørlund, at jeg takker da for den venligt udstrakte hånd, der kom fra kommunistisk side, hvor man ville give mig anledning til at tage afstand fra det, der er blevet sagt fra direktørens side. Jeg beklager, at jeg ikke kan tage imod den venligt udstrakte hånd, fordi jeg naturligvis, som jeg indledte med at sige, ikke har noget at undskyldte i denne sag. Tværtimod står jeg fast på mine standpunkter og vil fortsætte med at gøre det.

Hr. Ib Nørlund siger — eller måske var det en anden — at når jeg ikke har det samme ordvalg i indlægget som i de første kommentarer, skyldes det, at der var kommet så mange protester, at jeg har været nødsaget til at stå på et andet standpunkt. Nu kender man jo ikke de mange breve, jeg har fået i denne sag, og derfor kan andre

ikke udtale sig i sagen. Jeg skal blot til en forklaring på alt dette oplyse, at jeg aldeles ikke er blevet afskrækket, tværtimod er jeg igennem alle de mange breve, jeg har fået, blevet bestyrket i, at det er rigtigt, at vi diskuterer dette emne, og jeg kan forsikre om, at mange er enige i dette synspunkt og er glade for, som man skriver, at der er gået hul på bylden.

Må jeg så blot sige tak til de ellers mange sobre indlæg, der er kommet i denne debat; det er på en sober måde, vi skal fortsætte.

Statsministeren (*Poul Hartling*):

Nogle få bemærkninger til hr. Maigaard og andre ordførere, som bl. a. sagde, at regeringen drev heksejagt eller klapjagt — hr. Maigaard talte om kætterbål og om at true folk på brødet.

Jeg vil gerne bestemt afvise, at der er tale om noget sådant, og føje til, at hr. Maigaard og andre også forlangte konkrete eksempler. Hvis man kom med konkrete eksempler, ville man jo netop åbne for en heksejagt, så ville man netop drage konkrete sager frem, hvor de pågældendes brød kunne komme i fare. Det er ikke noget af det, vi ønsker. Vi ønsker problemerne løst og belyst. Vi ønsker, at skoleledere og skolemyndigheder — hvis det er skolen, det drejer sig om — skal varetage deres hverv i retning af at have en skole, der ikke er ensidig. Men det, vi har villet pege på, som jeg har peget på i mit indlæg, og som hr. Maigaard protesterede imod, det er tendensen, og tendensen kom jo tydeligt frem bl. a. i det citat fra Unge Pædagoger, som jeg nævnte, ikke for at forfølge nogen på brødet — og derfor har det ikke nogen betydning, når det bliver sagt, men det, der bliver skrevet, er ikke skrevet af en, der er ansat i folkeskolen — men for at vise tendensen i det.

De bemærkninger, som hr. Maigaard sagde om, at man skal være sig selv bekendt, og han rådede lærerne til, at de skulle være sig selv bekendt, er jeg enig med ham i, det er en rigtig tankegang. Derfor kan man godt være loyal imod skolen, mod forældrene og mod det samfund, som man tilhører.

Så spurgte jeg jo hr. Maigaard, om han ville vedkende sig det, som var citeret fra Unge Pædagoger, og han svarede klart og tydeligt, at han tog bestemt afstand fra det

[Statsministeren.]

citat. Det siger jeg tak for, og det havde jeg også ventet af ham, for jeg kender jo godt hr. Maigaard. Han sagde, at det var en dårlig pædagogik. Jeg ville sige, det er værre endnu: hvis man følger det citat, er det ikke bare dårlig pædagogik, men det er uantageligt misbrug af en lærerstilling, og det er det, vi taler om her.

Når jeg siger, at jeg kender hr. Maigaard, må jeg måske have lov til at anføre — og det er sådan lidt mere personligt — at det er jo ingen hemmelighed, at hr. Maigaard har været ansat ved det seminarium, som jeg havde den ære at være leder af. Jeg var i 18 år leder af et privat seminarium, og hvis man skulle sige noget om det seminariums grundholdning, kunne man i hvert fald nok have lov at sige, at den var ikke og er ikke marxistisk. Ved det seminarium var hr. Maigaard i en årrække ansat, og jeg har vist lov at sige ansat af mig, uden at det havde nogen som helst betydning i den sammenhæng, at jeg tydeligt kendte hans politiske indstilling, som han ikke havde lagt nogen skjul på. Jeg synes i grunden, at dette — undskyld det lidt personlige, men vi kan nok tåle det begge to — er typisk for en dansk rimelig facon. Den danske rimelige facon, for det første, at der findes private skoler, og at der altså er et privat seminarium, som har et bestemt præg, men at der netop her er plads til lærere, som ikke lægger skjul på, at de har en helt anden opfattelse end det præg, som den skole eller det seminarium ønsker at have. Jeg synes, det bør være sådan, og jeg synes, det er godt, det er sådan. Det belyser vel også lidt det, vi siger her: at man må have lov til at have sin opfattelse, selvfølgelig, men man må være loyal mod det sted, hvor man er, mod de børn, som man får betroet, hvis det er folkeskolen, mod det arbejde, man har, hvor det ellers er, især hvor det er på et monopolagtigt område.

Til hr. Lindholt vil jeg gerne sige, at i noget af det, som han førte frem, forekom det mig, at han kom nær ved, at en ensidig

marxistisk agitation ikke skulle være tilladt — altså uden for skolen. For når man nævner billeder og tegninger, f. eks. fra Land og Folk eller fra andre dagblade eller andre publikationer, så må jeg sige, at det skal der være plads til i Danmark. Det må da være rigtigt, at de danske borgere, der vil føre en sådan agitation — så kan man mene om dem, hvad man vil — skal have lov til det. Det er da frit, og det skal ikke være anderledes. Nej, vi skal nøje afgrænse, at det, vi taler om her, hvis der skal være mening i det, er misbrug af éns stilling, det er, hvis man misbruger sin stilling i radio eller fjernsyn eller på et bibliotek eller i en skole til at fremme sine egne synspunkter på en måde, der ikke er forenelig med stillingens krav. Vi har i Danmark foreningsfrihed, trykkefrihed og talefrihed — grundlovens §§ 77 og 78 — og jeg mener, at det er en stor, stor værdi. Kender man lidt til forholdene i andre lande, vil man også vide, at det skal man ikke tale letsindigt om; det er en stor værdi, vi har, som ikke skal ødelægges, ikke af nogen heksejagt, men heller ikke naturligvis ved, at nogle fanatikere misbruger deres stilling i skole, i radio, i tv, eller hvor det nu er.

Fru Ritt Bjerregaard ville skyde venstre i skoene, at vi går ind for forfølgelse af anderledes tænkende. Hun gjorde det antydningssvis, men det var tydeligt nok. Hr. Poulsgaard ville på den anden side skyde os i skoene, at vi ikke tør tage til genmæle imod det, han kaldte de venstreorienterede. Jeg vil gerne afvise begge antydninger.

Hvis jeg så måtte komme med et lille sidetema — man kunne jo næsten ikke undgå at sige noget til SF's talere, for de havde jo 3 energiske talere heroppe den ene gang efter den anden — så lagde jeg mærke til, at hr. Poul Dam talte om de pseudomarxistiske lærere. Jeg kunne i grunden godt lide at vide, hvad de pseudomarxistiske lærere er for nogen, om det er sådan nogen som hr. Maigaard, eller hvem han tænker på. Han talte lidt senere om de patentmarxistiske pædagoger, som ikke aner, hvad frihed er — det kan nu ikke være hr. Maigaard — men

[Statsministeren.]

der må jo være forskel på de pseudomarxistiske og de patentmarxistiske. Det har jeg selv spekuleret lidt over, men jeg tror, det blev lidt klarere for mig, da hr. Gert Petersen så tog ordet, for han sagde: en virkelig marxist kan ikke være indoktrinerende. Det har jeg lyst til, at vi skulle ramme ind: en virkelig marxist kan ikke være indoktrinerende. Det er i grunden en skam, det kun siges på dansk. Jeg kunne godt tænke mig et par sprog, det kunne oversættes til, og det kunne være interessant at høre, hvad de pågældende lande ville sige til det: En virkelig marxist kan ikke være indoktrinerende.

Nu har jeg siddet og læst i det, som hedder Pædagogik og Marxisme af Finn Ejnar Madsen, udgivet af Unge Pædagoger, og dér står om, hvordan en marxistisk lærer er, og hvis jeg ellers kan læse, og andre også kan læse, så er det sandelig indoktrinerende. Altså må det, Unge Pædagoger kalder en marxistisk lærer, være helt forkert efter hr. Gert Petersens opfattelse. Jeg kalder det en desavouering af Unge Pædagoger, og jeg synes, det er meget værdifuldt, at denne debat har ført til, at SF desavouerer Unge Pædagoger fuldstændig. Det er da i sin orden. Jeg synes blot, de kunne have gjort det lidt før, for Unge Pædagoger har jo udfoldet en ikke ringe agitatorisk virksomhed og fortalt, at dette var marxisme. Jeg tror, det er meget forkert at tale så ilde om marxismen, som Unge Pædagoger og kommunisterne åbenbart gør, og jeg er glad for, at vi har hørt fra hr. Gert Petersen, hvordan det rigtig hænger sammen.

Jeg skal ikke sige mere til de enkelte ordførere, men sige, at på mange måder er det jo en alvorlig debat, fordi den afspejler det opbrud, som er i samfundet. Faste værdinormer er for mange hjem og for mange enkelte mennesker smuldret, og i den situation er der nogle, der tror, at de kan fylde tomrummet med en religionslignende holdning, f. eks. en marxistisk trosbekendelse. Andre tror, at de ved en udvendig tvangsmæssig holden fast ved gældende normer kan finde ind på den rigtige vej. Jeg tror, at vejen er hverken den ene eller den anden, men når vi advarer mod en ensidighed, f. eks. en marxistisk ensidighed, i monopolføretagender, så svarer de folk, som vil for-

svare den ting, straks: ja men I har en anden ensidighed, I har en reaktionær ensidighed, en borgerlig, det er Estrup, det er etableret, det kan man se i lærebøger og alle vegne. Men det er ikke rimeligt at stille det sådan op. Det, vi prøver, er noget meget vanskeligere end at sætte den ene ensidighed op mod den anden. Det, vi prøver, er det vanskelige, som jeg nævnte i mit første indlæg, som hedder frisind. Det betyder i virkeligheden, at i skolen og i samfundet har den enkelte selv ansvaret. Det betyder, at i skolen må man understrege, som mange har gjort det, forældrenes indflydelse. Børnene tilhører jo forældrene, eller de tilhører sig selv, men de tilhører i hvert fald ikke lærerne, og de tilhører ikke en lærer, som mener, at han skal være guerillasoldat for en revolutionær opfattelse. I skolen må man understrege forældrenes indflydelse, og man må også understrege det, jeg har været inde på, om et redelighedskrav, et loyalitetskrav til lærerne. I samfundet i bredere forstand må man, i et demokratisk samfund, gøre klart, at vi ikke kan lade andre overtage ansvaret for os. Vi kan ikke lade andre bestemme, hvordan vi skal tænke eller tro eller styre det, det ansvar må vi selv have, det må vi selv bære. Hvis vi ikke gør det, forråder vi selve demokratiet.

Ritt Bjerregaard (S):

Det er vanskeligt at være uenig med undervisningsministeren i de synspunkter, hun gav udtryk for i sit første indlæg i debatten i dag, og det er socialdemokratiet heller ikke. Vi skal blot i den anledning opfordre ministeren til meget hurtigt at fremkomme med sit folkeskolerevisionsforslag. Som bekendt har socialdemokratiet ikke genfremsat sit forslag til en reform af folkeskolen, bl. a. fordi vi finder det væsentligt at få løst de alvorlige problemer, der er i folkeskolen, og vi er indstillet på at arbejde ud fra det forslag, der kommer fra ministeren; og debatten i dag har jo meget klart vist os, at det haster.

Så skal jeg vende mig til ministerens sidste bemærkninger og her indledningsvis fredsommeligt sige, at denne debat nok ville være mere frugtbar, hvis ministeren anvendte en mere imødekommende og forhandlingsvenlig tone. Ministeren sagde til de første bemærkninger, jeg havde vedrørende

[Ritt Bjerregaard.]

hr. Baunsbak-Jensen, at hun ikke kunne se, at hr. Baunsbak-Jensen handlede politisk. Det, jeg sagde, var, at de udtalelser, hr. Baunsbak-Jensen var kommet med, kun kunne opfattes som politiske, fordi hr. Baunsbak-Jensen blev inddraget i den løbende politiske debat, og man kan jo i virkeligheden sige, at „inddraget“ er en under vurdering, for hr. Baunsbak-Jensen har fuldstændig bestemt den debat, der har været om indoktrinering, ligesom han i dag meget stærkt er blevet involveret i folketingets debat, og jeg ved ikke, hvad ministeren så vil forstå ved en politisk handling

Ministeren var også inde på spørgsmålet om, hvorvidt hun bakkede Baunsbak-Jensen op eller ej. Det har jeg ingen grund til at tvivle på at ministeren gør. Det, jeg understregede, var, at ministeren gjorde det efter hr. Baunsbak-Jensens udtalelser, og at ministeren selv i adskillige interviewer har understreget, at hun ikke på forhånd var orienteret om interviewet, selv om hun selvfølgelig sådan undervejs i det store og hele havde snakket om disse ting.

Jeg skal selvfølgelig ikke kommentere ministerens bemærkninger om, hvad socialdemokratiet mener. Det er der nok ingen særlig grund til.

Så trak ministeren også spørgsmålet frem om de bemærkninger, jeg havde gjort om samarbejdet mellem socialdemokrater og radikale. Undervisningsministeren sagde, at der var grund til her at understrege, at der altid havde været et godt samarbejde med venstre. Det, jeg sagde, var, at den førte politik netop hvilede på et bredt grundlag i det danske folk og i folketinget, og det kan ikke være ministeren ukendt, at folketinget for en stor del har bestået af venstre. Jeg var oven i købet så venlig at give ministeren talen på forhånd, således at hun havde god mulighed for at kontrollere, om hun i virkeligheden sagde noget forkert. Det var altså ingen forglemmelse, tværtimod var det understreget, at det hvilede på folketinget.

Så sagde undervisningsministeren også, at det var marxisternes skyld, at det var fremført i debatten, det havde undervisningsministeren ikke sagt noget om. Nu er det jo sådan, at undervisningsministeren flere gange har understreget, at det, hr. Bauns-

bak-Jensen havde sagt, og det, hun mente, var fuldstændig sammenfaldende, og derfor må jeg citere hr. Baunsbak-Jensen fra det nok så omtalte interview i Berlingske Tiden- de. Hr. Baunsbak-Jensen siger her, idet han snakker om de marxistiske lærere, at dette tyranni er en medvirkende årsag til, at arbejds glæde og arbejdsorden i folkeskolen visse steder er på vej til at blive afløst af splittethed og forvirring, Et andet sted siges der, at tyranniet fra de indoktrinerende er den medvirkende årsag til, at arbejds glæde og arbejdsorden kan afløses af splittethed og forvirring, og at dette skaber et arbejdsklima, som også er ulykkeligt for børnene. Hvis ikke dette dækker skyldspørgsmålet, kunne jeg godt tænke mig at vide, hvad det dækker. Jeg synes, ministeren er nødt til at overveje, om hun nu vil dække disse bemærkninger, som undervisningsdirektøren er kommet med, eller om hun ikke vil det.

Vedrørende analyseudvalget blot disse bemærkninger, at jeg synes, det er trist, at ministeren ikke netop på baggrund af denne debat føler trang til at få fast grund under fødderne med hensyn til undervisnings materialet, men fortsat vil bygge på det meget vage og meget løse.

Til statsministeren, som i den første del af sit indlæg faktisk formåede at overbevise om venstres fortsatte tilknytning til frisindet, vil jeg sige, at det var rart, men skuffende at høre, at det netop i den sag, vi i dag behandler, har vist sig så lidt. Det er jo faktisk partiet venstre, der har givet hr. Lindholt og hr. Poulsgaard mulighed for at holde de taler, de har holdt i folketinget i dag, ikke kun ved at starte debatten, men også ved det løse og vage grundlag, den hviler på.

Sidst leverede statsministeren et indlæg, som i virkeligheden understregede dette meget løse og vage, idet der fremkom et eksempel på Finn Ejnar Madsens udtalelser i Pædagogik og Marxisme. Hvad ville statsministeren egentlig vise folketinget hermed? At Finn Ejnar Madsen har skrevet noget, som meget få, om nogen, i dette folketing er enige i, viser noget om Finn Ejnar Madsen, men viser det overhovedet andet? Socialdemokratiet har vanskeligt ved at se, at det er en statsministers opgave at bringe den slags tilfældigheder frem i en debat, som har langt alvorligere undertoner, som statsministeren

[Ritt Bjerregaard.]

i øvrigt også var inde på det her i sidste omgang.

Til hr. Poulsgaard blot en enkelt bemærkning, nemlig den, at fremskridtspartiet sammen med det øvrige folketing vedtog skolestyrelsesloven i sidste folketingssamling, og at hr. Poulsgaards parti derfor også har ansvar for denne lovgivning.

Til hr. Enggaard, som spurgte, om man skulle vente på tjenestemandssager, før man startede denne debat, vil jeg sige, at det skal man selvfølgelig ikke, men ministeren burde, som jeg understregede det i mit første indlæg, selvfølgelig selv have rejst debatten, ikke gennem en søndagsavis, men ved drøftelse f. eks. med uddannelsesudvalget, Danmarks Lærerforening og Skole og Samfund. Ministeren afviste med uhyre indignation hr. Lysholt Hansens indlæg. Det kunne let opfattes, som om energien stammede fra ministerens ulyst til at besvare de direkte stillede spørgsmål, og jeg skal derfor gentage dem. Det, hr. Lysholt Hansen efterlyste, var netop, hvorfor denne mærkelige procedure blev anvendt, hvis ministeren betragtede dette spørgsmål som meget alvorligt.

Det er i debatten fra flere sider blevet understreget, at man med sine påstande om en marxistisk indoktrinering ikke ønskede en heksejagt, og det blev også fremhævet af hr. Erhard Jakobsen. Jeg ville sådan set gerne tro, at det var oprigtigt ment, men grænsen mellem beskyldningen mod 10 pct. af Danmarks lærere og en heksejagt er hårfin, hvad en enkelt skolekommission klart har dokumenteret. Allerede det at kaste sig over marxister er en personliggørelse af nogle alvorlige problemer i skolen. Det er åbenbart „nogens“ skyld, vi har fået syndebukke. Vi er uhyre tæt ved at kræve konkrete ofre, og det vil kræve en meget bevidst politisk indsats at dæmme op for den udvikling, der nu er sat i gang.

Statsministeren sluttede sit første indlæg med at sige, at vi naturligvis her i debatten har en ret og en pligt til at pege på de tendenser i udviklingen, som vi ikke kan og ikke bør acceptere. Heri er socialdemokratiet enig, og derfor har vi i denne debat ikke koncentreret os om tvivlsomme eksempler, men om tendensen i den debat, der har været om indoktrinering. Denne tendens til

syndebukketænkning mener vi ikke kan accepteres, hvis vi vil værne om demokratiet, åndsfriheden og tolerancen, og det vil socialdemokratiet.

Poulsgaard (FP):

Debatten her har vist, at der er interesse for sagen, og gud ske lov for det, og med den nidkærhed og forkærlighed, som har været vist fra venstre side i salen, er der nok grund til at sige, at debatten har været nyttig. Der er blevet skudt på fremskridtspartiet, vi skulle være sådanne nogle fæle, reaktionære fyre, der ville kvæle friheden. Vi er netop et frihedsparti, og vi ønsker ikke at kvæle nogen som helst frihed. Men vi ønsker en forældreskole, og det er også et svar til fru Ritt Bjerregaard, der sagde, at vi var med til at stemme for loven. Ja men vi vil ikke stemme for den skolelov, som fru Ritt Bjerregaard foreslog.

Til kommunisterne, som har udnævnt mig til chefilead for den borgerlige fløj, siger jeg tak for det. Jeg har på fornemmelsen, at jeg har flere arbejdere bag mig, end akademikerpartiet SF og det såkaldte arbejderparti, kommunisterne har.

Når så der bliver sagt her, at det, at jeg vil bevare kristendomskundskaben, skulle være det samme som at indoktrinere, kunne jeg nok have lyst til at spørge hr. Ib Nørlund: hvis man i Sovjetunionen ikke fik lov til at undervise i Marx, hvad ville der så ske? For det er nemlig det, der kendetegner de socialistiske stater. Til de partier her, der så smukt vil værne om friheden, vil jeg sige: prøv at tænke på den frihed, der er i de lande, I elsker at sammenligne jer med. Jeg har studeret den litteratur, og I ved lige så godt som jeg, at i de østeuropæiske lande er det kæft, trit og retning, hvis det er det nogen steder, så derfor er det absolut en falsk forestilling.

Vi har bygget dette samfund på den kristne kulturarv, og så skulle det være at indoktrinere at bevare denne kulturarv. Jeg har aldrig hørt magen til sludder.

Til undervisningsministeren vil jeg da gerne sige, at hun vist har fået noget lidt galt i halsen. Jeg sagde udtrykkelig i mit første indlæg, at jeg nægtede at tro på, at der var lærere, der ville forfølge børn, hvis forældre klagede til læreren. Jeg sagde udtrykkelig, at jeg nægtede at tro på det, men

[Poulsgaard.]

jeg kan ikke nægte at tro på det, mine egne ører har hørt, og i den sidste tid har, jeg vil ikke sige utallige, men mange forældre sagt til mig, og det er forældre, der står med begge ben i den danske muld: vi tør søreme ikke klage over lærerne, for så kunne det jo ske, at lille Peter eller Hans blev forfulgt. Det er uhyggeligt, at den indstilling virkelig kan findes nogen steder, men den findes, også blandt meget fornuftige folk.

Så kunne jeg da godt have lyst til at knytte et par kommentarer til hr. K. Helveg Petersen og den blå betænkning. Hr. K. Helveg Petersen kan ikke rende fra, at det var ham, der lagde navn til den, og det vil han heller ikke. I den betænkning står der, at for at børnene kan vokse op som harmoniske, lykkelige og gode mennesker, . . . ja, det står der altså, men så kommer kommentarer:

„Hermed var arbejdet med stoffet sat til side . . .“

Vi ønsker alle trivsel, og der er ingen tvivl om, at skolen gerne skulle være et sted, hvor børnene trives, men det skal søreme også være et sted, hvor børn bibringes kundskaber, og den blå betænkning var skyld i, at der blev åbnet for sluser, hvorefter enhver lærer kunne bruge sin overbevisning til at indoktrinere i den retning, han ønskede. Hr. Lysholt Hansen vedkender sig ansvaret for den afskyelige sexplakat. Han har undersøgt det og fundet, at der var behov for den. Hr. Lysholt Hansen konstaterer altså, at der er et behov, og så hænger man denne plakat op på alle biblioteker. Det er selvbestaltet, men det er ikke at indoktrinere. Men hvem har de spurgt? Har de spurgt dem, der kommer på bibliotekerne? Har de spurgt børnene, har de spurgt forældrene? Men hr Lysholt Hansen indoktrinere sandelig ikke, for det var noget, der var behov for, og det var et behov, som hr. Lysholt Hansen kunne afgøre. Så er det, jeg spørger: hvor er vi så henne? Og jeg henvender mig til socialdemokratiet.

Utallige afstemninger i det høje ting har vist, at I er 5 hestehoveder foran jeres vælgere. Jeg sagde i mit første indlæg, at alt fremskridt ikke er godt, alt det nye, alt det progressive, men I hopper med på hver en

vogn. I har gjort jeres nytte. I beviste uretfærdigheden i det danske samfund ved århundredskiftet og i 1920'erne og 1930'erne. Alle i dette land er socialdemokratiet stor tak skyldig, men det er, ligesom socialdemokratiet nu intet ståsted har. De er i klemme mellem venstrefløjen, og fremskridtsfolk, som også er gamle socialdemokrater, og så skal de på liv og død hoppe med på den værste. Tag da fornuften fangen, for det, som hr. Robert Pedersen her stod og gjorde sig til talsmand for, er ikke det, den almindelige socialdemokratiske vælger ønsker. Vi ønsker et Danmark, der har en livsholdning, der har en livsværdi, og det vil fremskridtspartiet kæmpe for, men vi vil så sandelig bevare ethvert menneskes ret til at udtrykke sig i tale og skrift, det er alle velkommen til, men det skal være forældrenes skole.

Så kunne jeg godt have lyst til at knytte et par kommentarer til sagen om skolekommissionsformanden fra Vinderup, som alle, også venstre, tager afstand fra. Den mand har da ret. Han er valgt til formand, og hvis forældrene i den skole ikke ønsker at få marxistiske lærere, så er det skolekommissionen, der skal afgøre det. Det er en modig mand. Vi trænger til flere af den slags modige folk. Og så står hele folketinget Gud hjælpe mig her som nogle vathuer og tør ikke tage et standpunkt. Det er jo derfor, vi er blevet fuldstændig kostet rundt med af alle, jeg havde nær sagt noget grimt, det må jeg ikke, men af alle de pædagoger og psykologer, der gransker nyrer og sjæl på os. Så er der en fornuftig mand i Vinderup, der siger, at i vor skole — og I kan være ganske rolige for, at han har også de socialdemokratiske vælgere bag sig deroppe — vil vi ikke have marxistiske lærere, vi vil bestemme, hvem der skal være skolelærer her. Det er da et mandfolk. Men lige sådan, hvis der er en skole på Nørrebro i København, der siger: vi ønsker kun, at der skal være marxistiske lærere, så skal forældrene have lov til at bestemme det. Det skal ikke, som hr. Erhard Jakobsen ønsker, være samfundet, der bestemmer. Nej, det er forældrene, der skal bestemme skole og skolekulturen.

Jeg skal ikke trætte jer længere, men gal i hovedet kan man blive af at sidde og høre på alt det.

(Kort bemærkning).

K. Helveg Petersen (RV):

Jeg synes jo nok, der skal skrives meget på den regning, at hr. Poulsgaard bliver gal. Det bliver jeg ikke, men jeg vil gerne sige til hr. Poulsgaard, at det er fuldstændig urimeligt at sige, at den blå betænkning går ind for, at man ikke skal lære noget. Der er en lang opregning af krav i de forskellige fag, hvert eneste kapitel indledes med en detaljeret beskrivelse af formålet med faget, og så kommer der en udførlig beskrivelse af, hvilke krav der stilles. Har hr. Poulsgaard overhovedet læst den blå betænkning? Må jeg spørge om det?

(Kort bemærkning).

Poulsgaard (FP):

Jeg er en ærlig mand, og jeg skal svare ærligt. Jeg har ikke læst hele betænkningen. Jeg har læst uddrag, og jeg betvivler ikke de gode intentioner, der lå bag den, men jeg sagde bare, at der var åbnet op for muligheder, som ikke var betænkningens hensigt. Jeg betvivler ikke de gode hensigter der lå bag, men den gav bare mulighed for noget, som ikke var hensigten.

(Kort bemærkning).

K. Helveg Petersen (RV):

Hr. Poulsgaard, det passer ikke, for læser man betænkningen, vil man se, at det aldrig har været hensigten, at børnene ikke skulle lære noget. Det understreges gang på gang, at det drejer sig om kundskaber, men også om noget andet, og dette andet, det, der har med trivsel og børnenes velvære at gøre, kan ikke fjernes fra skolen.

Svend Haugaard (RV):

Jeg har fornemmelsen af, der er ved at være sagt nok i denne sag. Vi har været meget langt omkring lige fra Estrup til uar-tige bogmærker og en hel mængde ting ind imellem. Nyttens kan nogen måske spørge om, men jeg mener dog, at der er slået visse retningslinjer fast, og de er ikke slået fast af yderfløjene i debatten, men af et ret bredt flertal på vejens midte. Jeg mener, det er slået fast, at der fortsat skal være frihed i folkeskolen, at ingen har ret til at angribe hverken barnets, hjemmets eller lærerens rimelige frihed, og at denne frihed kun kan

værnes for alle parter ved, at der vises meget store hensyn, som ikke stærkt nok kan påkaldes.

Men det er også sådan, at denne frihed ikke reddes ved mistænkeliggørelse eller kontrol. Så langt, så nyttigt og så dog et resultat. Desuden er der mange forargede, der har fået luft, og det kan måske også være nyttigt. Det er spørgsmålet, hvor længe det holder, hvor længe det hjælper. Man kan nok spørge, hvad den ene yderpart i denne sag ville have sagt, hvis ikke man havde haft den anden yderpart at forarges på.

Hr. Poulsgaard kom i sit første indlæg med en bemærkning om, at han ønskede en tænkepause. Det synes jeg er et ganske udmærket forslag. Hvis så skolen kunne få en pause til sit arbejde og dertil faste arbejdslinjer et godt stykke frem, er der trods alt kommet noget ud af det.

Gerda Møller (KF):

Jeg vil først henvende mig til hr. Mai-gaard, som er så tilfreds med den pluralistiske skole, altså skolen med de mange meninger. Ja men er det ikke netop derfor, vi har problemerne? Er det ikke sådan, at netop fordi skolen efterhånden er blevet så pluralistisk, kan folk ikke finde ud af, hvad vi vil med skolen? Det betyder ikke — og det vil jeg gerne sige til hr. Poul Dam — at det konservative folkeparti vender sig imod, at de synspunkter, som vi er uenige i, kommer frem i undervisningen. Selvfølgelig skal der undervises i andre statsformer end vor. Der skal også undervises i andre religioner end vor og også i de forskellige partiers historie og grundlag og i de forskellige ideologier. Vi er da selvfølgelig så frisindede i vort parti, at vi også giver plads for andres meninger, men vi forlanger, at eleverne orienteres på en sådan måde, at de bliver i stand til selv at tage et standpunkt, det skal ikke påtrykkes dem.

Kritisk og sammenlignende undervisning er naturligvis helt i orden, men skal man endelig lære børnene at være kritiske, må man også lære dem at være kritiske over for egne tanker og egne metoder, og man må også lade være med fra visse pædagogers side at sætte lighedstegn imellem kritik og socialt samfundssyn. Naturligvis måtte te vi også høre det sædvanlige — det

[Gerda Møller.]

kom ikke alene fra hr. Maigaard, men også fra andre — om den fælles morgenbøn, som skulle være holdningspåvirkning, men, som hr. Maigaard sagde, fri os for marxister. Det er jo altid nemmere at føre krigen over i fjendens lejr, det er noget, alle venstreorienterede ynder at gøre og desværre ofte med held, fordi den almindelige borger så ofte tier og føler sig beskæmmet. De er bange for at blive kaldt reaktionære eller højreorienterede, for det er jo ikke in i dag. Det kan det meget hurtigt blive. Men der er slet ingen grund til at føle sig beskæmmet. Vi lever i et demokratisk samfund, hvor ca. 90 pct. af borgerne tilhører folkekirken. Skulle der så være noget galt i, at deres børn beder en bøn eller synger en salme om morgenen i skolen? Det kan jeg i hvert fald ikke se. Og så er der også den forskel på marxisme og på kristendom, at mens de indoktrinerende pædagoger søger at påvirke børnene til at kritisere og omstyrte det bestående samfund for selv at tilrane sig magten, ønsker folkekirken jo ikke at overtage magten her i samfundet.

I den forbindelse vil jeg gerne nævne — det har nemlig ikke været nævnt her i dag — at vi i vor lovgivning har fået slået fast, at undervisning i faget religion eller kristendomskundskab, hvad vi nu kalder det for, ikke må være forkyndende, men kun kundskabsmeddelende, og det er jo også således, det må man ikke glemme, at hvis forældre ønsker at få deres børn fritaget for dette fag, kan de jo få det, hvis de bare retter en henvendelse til skolen og selv står inde for, at børnene får den fornødne undervisning. Vi ønsker, at det skal være på samme måde i alle fag, at undervisningen først og fremmest skal være kundskabsmeddelende og ikke præget af, hvad den enkelte pædagog mener om vort samfund.

Fru Ritt Bjerregaard sagde noget om, at de fleste af ordførerne her i dag fra folketingets talerstol gav marxisterne skylden for alle de vanskeligheder, der er i folkeskolen. Jeg vil da gerne have lov til at sige at det har jeg ikke gjort et eneste øjeblik. Vi placerer i hvert fald ikke skylden alene på marxisterne. Tværtimod pegede jeg også på skolens indhold, som vi ønskede taget op til revision, først og fremmest de grundlæggende fag, og jeg kom ind på faget dansk.

Jeg kom også ind på læseplanerne, som vi ønskede ændret, på vejledningerne, på den uindskrænkede metodefrihed og for så vidt også på den pædagogiske del af læreruddannelsen.

Så må jeg i øvrigt på grundlag af bl. a. fru Ritt Bjerregaards indlæg sige, at når hun efterlyser klager og konkrete eksempler, er det i hvert fald min indstilling — og jeg tror også, jeg kan sige, det er min gruppes indstilling — at man ikke kan være tjent med at fremdrage sager eller eksempler, der alligevel næppe vil være typiske for den største fare, der truer. Det er netop tendensen, den mere eller mindre skjulte form for ensidig påvirkning, der er farlig, og som vi advarer imod.

Jeg har bevidst forsøgt at holde mig på den principielle plan fremfor at komme med eksempler. Jeg vil også mene, at var vi kommet ind på eksempler, ville debatten bare være blevet afsporet. De kan jo også være svære at få, fordi de vil være baseret på mundtlige udtalelser fra pædagogerne til børn og af disse børn refereret over for deres forældre. Men der findes beviser på vilje og hensigt i en lang række udtalelser i pædagogernes forskellige tidsskrifter og annoncer, som det er blevet nævnt fra denne talerstol. Jeg har også selv været på Roskilde universitetscenter. Jeg kiggede bare på opslagstavlerne, som man i øvrigt også kan gøre andre steder, så får man også mange eksempler på hensigten.

Når så fru Ritt Bjerregaard taler om forfølgelse af enkeltpersoner og henviser til bl. a. McCarthys indsats i USA i begyndelsen af 1950'erne, og jeg kan da i den forbindelse tage dem med, der har henvist til forholdene i Vesttyskland i dag og i Tyskland i 1930'erne, så kunne jeg ærlig talt godt tænke mig at spørge: hvorfor nævner man ikke Storbritannien? Der foregår jo nøjagtig den samme debat i dag. De har nøjagtig de samme problemer med undervisningen og uddannelsen, som vi har med hensyn til indoktrinering. Man kan blot læse professor Millers kronik herom i Berlingske Tidende den 24. oktober, dér tager man fat på det på samme måde, som vi gør her. Men det er selvfølgelig ikke så spændende at nævne. Og hvorfor — det bør jeg måske ikke så meget spørge fru Ritt Bjerregaard som andre om — taler man ikke om Østtyskland og østlan-

[Gerda Møller.]

dene i det hele taget? Der er jo ikke så forfærdelig megen frihed, om der overhovedet er nogen.

Men at indlede tjenestemandssager mod enkelte personer vil netop være forfølgelse, og det vil vi ikke være med til. Kun så længe debatten holdes i generelle vendinger, er den en nyttig foranstaltning til sikring af balancen i uddannelsen, og det er den balance, vi ønsker at nå frem til.

Ingolf Knudsen (CD):

Jeg skal kun bruge ganske kort tid, for vi har været langt omkring i denne debat, og der er som sagt sagt mange ord. Men jeg kan ikke nære mig for at sige, at jeg synes, det er så sødt at lytte til fru Ritt Bjerregaard. Når hun omtaler undervisningsministeren, kan man næsten fornemme, at der flyver gnister gennem luften.

Jeg må også rette et par bemærkninger til socialdemokraterne hr. Robert Pedersen og hr. Lysholt Hansen, hvoraf sidstnævnte fik megen ros, og derfor kan det måske være på sin plads, at jeg drypper lidt malurt i bægeret. Jeg er også enig med dem i, at demokratiets styrke består i eftergivenhed, men jeg synes, de glemmer at nævne én ting til, nemlig at demokratiets styrke også består i fasthed. Jeg mener, at det at påstå noget andet er en vattet form for liberalisme.

Vi kan ikke tale om demokrati, hvis vi ikke taler om ansvar, og vi kan ikke tale om demokrati, hvis vi ikke sætter ansvaret i centrum, nemlig ansvaret over for de beslutninger, der bliver taget i demokratiets navn.

Det fører mig over til hr. Gert Petersen og andre, som så farlige tendenser i denne debat, fordi de mente, den kunne føre tilbage til ensretning og andre dårligdomme. Her må jeg stille mig forundret og sige: ja men hvad er det, vi har brugt alle disse timer til at understrege gang på gang? Jeg tror ikke, der har været én taler heroppe i dag, der ikke har understreget, at den vej vil vi ikke. Og det er blevet sagt gang på gang, at vi vil ingen hetz i folkeskolen, vi vil ikke tage den og den og den lærer ud og afskedige. Tværtimod. Men vi har understreget, hvad vi også føler er demokratiets væsen, nemlig at demokratiet fastsætter de spilleregler, inden for hvilke man trives. Det må vi gøre opmærksom på.

Hr. K. Helveg Petersen var i sit indlæg inde på skolens problemer, som han mente var helt anderledes dybtgående, end det måske afspejlede sig i denne debat. Det var også en af årsagerne til, at jeg selv forsøgte at dreje debatten mere over i retning af en samfundsdebat, for jeg er enig i, at folkeskolens problemer er dybtgående. Jeg er også enig i, at folkeskolens problemer i mange tilfælde afspejler samfundets problemer, jeg er enig i, at problemerne ligger i ophobning af kundskaber, og jeg er enig i, at et af folkeskolens vigtigste formål er at oplære til at lære. Men det er en pædagogisk debat, som vi en anden gang må have her. Derfor håber jeg, at denne lange dag, om ikke andet, så vil føre frem til, at vi snart må få klarhed omkring skolen, og at vi snart må få vedtaget de ændringer i skoleloven, som er nødvendige. Må jeg i den forbindelse sige, at den definition, som undervisningsministeren gav med hensyn til metodefrihed, er jeg fuldstændig enig i.

Maigaard (SF):

Jeg har sagt, at de problemer, vi drøftede, egentlig var skinproblemer. Undervisningsministeren svarede, at det kunne ikke have sin rigtighed; så længe vi havde talt om det her i tinget, kunne det ikke være skinproblemer. Men det, der er det reelle problem i denne sag, er den uro, den angst, der er skabt i skolen; indoktrineringens problem er et skinproblem.

Jeg synes, det er tankevækkende, at hr. K. Helveg Petersen her gør opmærksom på noget, som vi alle sammen ved: at påvirkningerne fra samfundet ind i skolen er langt stærkere end påvirkningen fra skolen ud i samfundet. Det sætter jo dette indoktrineringshalløj i relief.

Det er ikke bare undervisningsdirektøren, der tager til møder og drøfter problemerne med forældrene. Jeg tror, vi alle, efterhånden som debatten blev rejst og man var bekymret for dette her, har mødt folk, som spurgte, hvad vi mente om indoktrineringen. Jeg mener, at mønsteret har været følgende. Man har spurgt folk, for man kunne mærke, det var noget, de lagde vægt på, det var et vigtigt anliggende for dem: er det Deres børn, der bliver indoktrineret? Nej da, vores børn har en dejlig lærer, og vi er meget tilfredse, vi er glade for den skole,

[Maigaard.]

børnene går i. Sådan svarer folk jo flest. Så spørger man: ja men er det på jeres skole, der bliver indoktrineret? Nej, nej, nej, inspektøren er et fint menneske, og skole-nævnsformanden, ja, han er ganske vist socialdemokrat, men han gør sit arbejde udmærket. Nå. Ja men er det så i kommunen, der indoktrineres? I kommunen? Nej, slet ikke. Borgmesteren er selv formand for skolekommissionen, og det er så udmærket, og skoledirektøren er et prægtigt menneske, ham kender vi fra Rotary. Men ovre i nabo-kommunen skulle det være galt fat. Sådan har vi hørt det gang efter gang.

Derfor mener jeg, det er et skinproblem, det er et problem, der rejses for at sløre nogle væsentlige problemer her i samfundet. Men det har skabt problemer, uro og usikkerhed omkring skolen.

Jeg vil gerne pege på det, formanden for forældrenes organisation siger, altså formanden for de mennesker, som skulle være den forurettede part i denne sag, formanden for de forældre, fra hvem lærerne skulle hugge børnene for at gøre dem til marxister, pseudo eller ægte, som man nu vil. Han siger i dag til Aktuelt, at han modtager 2 breve pr. dag, og klagerne er ofte upræcise og usaglige og formuleret i vage antydninger om lærernes måde at være på og om mangel på trivsel i klassen. Han siger videre, at det er et udtryk for den mistænkeliggørelse — minister, den mistænkeliggørelse — der desværre er blevet resultatet af indoktrineringsdebatten. Og han slutter: „Mange steder frygter man, at forældre og skole ligefrem bliver sat op mod hinanden.“

Der er blevet skabt et problem, det var der ikke, det var ikke noget væsentligt problem for folkeskolen. Der er blevet skabt et problem af det tohovede uhyre Nielsen-Baunsbak-Jensen. Det har forårsaget en skade, og jeg skal villigt vedstå, at det har også været med i de overvejelser, vi har gjort os, inden vi kom til debatten. Vi spurgte: hvad skal vi nå med den? Der er

sket skade, og der er sket mere skade her, end man kan reparere ved en folketingsdebat eller med en dagsorden.

Det, vi har prøvet, er at begrænse skaderne og prøve at trække nogle af de mistag væk, som vi synes vi har set. Derfor har vi stillet, omhyggeligt formuleret, nogle spørgsmål, som kunne gøre livet lidt lettere for de folk, der skal igennem skrubbet i den næste tid. Ministeren har svaret på en række af spørgsmålene, og det takker jeg for.

Jeg har et par kommentarer til ministeren, som øjensynlig føler sig så forbundet med den anden side af det dobbelthovede uhyre, at hun end ikke vil se i øjnene, hvad det er, undervisningsdirektøren har sagt. Nej, undervisningsdirektøren har slet ikke sagt noget om et lærerløfte, det er helt galt. Ja men lad os så se, hvad det er, undervisningsdirektøren siger i dette for en embedsmand så fantastiske interview i Berlingske Tidende den 13. oktober. Han siger:

„Vi nærmer os den situation, hvor man må spørge, om det for at være en frisindet folkeskole er nødvendigt, at læreren skal aflægge et lærerløfte, som lægerne aflægger et lægeløfte.“

Må jeg, minister, opfatte det svar, jeg fik, at det har han slet ikke sagt, denne Baunsbak-Jensen, som en afstandtagen fra tanken om lærerløftet? Jeg ville helst gøre det, og jeg beder om at få et klart svar.

Undervisningsdirektøren går sandelig heller ikke mod decentraliseringen, siger ministeren. Det er jo ikke rigtigt, minister. Det er et klart led i alt det, manden siger, at han nærer en dyb skepsis over for decentralisering. Lad os tage Ålborgtalen. Der siger direktøren i den for ham så kendte stil:

„Dette er min ængstelse, at vi gennem stærk decentralisering og uden en forpligtende fælles livsform kan komme til at ødelægge folkeskolen.“

Det er et bærende led i hele talen, at der ikke efter undervisningsdirektørens mening er en forpligtende livsform, derfor er udtalelsen en afstandtagen. Vi kan gå videre i

[Maigaard.]

talen. Hvis vi går over til side 24 — så kan ministeren komme med, vi har desværre ikke tavle her — siges der tilsvarende: „Dette ansvar er så meget større, når decentraliseringen gennemføres, for folkeskolen eksisterer ikke, hvis den opdeles i selvstændige enheder . . .“ Undervisningsdirektøren siger altså, at de lokale myndigheder har et ansvar, og det er større med decentraliseringen, fordi den er farlig, den lukker op for indoktrinering.

På side 25 siges der videre: „Det er ikke på forhånd givet, at decentraliseringen i skolen vil give frisindet større muligheder.“ Og hvis man tager kronikken, der er skrevet i Berlingske Tidende den 3. november 1974, foregår det på samme måde.

Skal vi så ikke være enige om, undervisningsminister, at der har været bred enighed i dette ting om, at vi skulle decentralisere yderligere. Det er at drive debatten ud i det absurde at sige, at man vil lave folkeskolen om til et system af friskoler, men der har været enighed om, at vi skulle tage skridt for skridt, lægge tingene ud, prøve at lave det, som venstre med et godt ord kalder „det nære samfund“, også på skoleområdet. Lad os være enige om det og så sige, at disse planer om lærerløfter og decentralisering simpelt hen er forsøg fra en politiserende embedsmand på at tage politiske initiativer, som det ikke tilkommer ham at tage. Tag jer nu sammen i regeringen og send den mand til Ottawa.

Så vil jeg sige en ting om problemet omkring den fælles bøn. Jeg har min store tvivl om, hvorvidt ministeren har så pokkers meget imod en indoktrinering, en holdningspåvirkning, af børn, når den foregår på hendes egne vilkår. Derfor har jeg spurgt ministeren, hvordan hun stiller sig til denne stærkt følelsesmæssige påvirkning af børn, der foregår, når man gennemfører fællesbøn. Jeg ved, at det aldrig gennemføres med en total forældrekreds bag sig. Sådan er dette land nu sammensat, at nogle er troende, og andre er det ikke; der er ikke i en almindelig folkeskoleklasse 100 pct. opslutning bag stærkt religiøse synspunkter, det er der ikke her i landet. Hvordan stiller ministeren sig til dette spørgsmål? Jeg synes — jeg har afleveret spørgsmålet skriftligt — at vi har krav på et svar.

Så synes jeg, det er forstemmende, at vi ser en kombination i argumentationen fra regeringens side, hvor man på den ene side hænger 4.000 lærere ud — det er ikke småting, vi snakker om, det er 4.000 lærere, det er 10 pct. af lærergruppen — og på den anden side, hver gang man skal verificere, hvad man mener, henviser til marginale grupper, dem, der udgiver Unge Pædagoger, dem, der udgiver politisk revy. Hele tiden citerer man folk, som ikke er ansat i folkeskolen. Jeg vil godt sige nogle ting til dette.

Der er blevet rejst nogle spørgsmål til mig, men jeg vil gerne understrege, at der på ingen måde er sammenhæng imellem det felttog, der er ført imod 4.000 danske lærere, og så bevisførelsen. Jeg synes, man må kunne skelne — det er mit første svar på det, der er sagt om Unge Pædagoger og politisk revy — mellem en debat, som jeg mener er ønskelig, debattens konklusion, og så det, der sker i den praktiske undervisningssituation. Det er det sidste, vi skal interessere os for, og det var det sidste felt, bevisbyrden burde være fundet inden for. Det er trist, at debatten ikke tager så hårdt fat på det.

Så er der stillet mig nogle spørgsmål fra ministerens side: hvad mente jeg om to citater fra Unge Pædagoger? Jeg må tilstå, jeg fangede det ikke i luften, men jeg vil gerne prøve at få tidsskriftet, jeg skal gerne svare, men jeg vil gerne prøve at sige noget generelt, også fordi statsministeren gerne ville have at vide, hvad vi mente om pseudomarxister.

Det, som bærer vores skolesyn, er, at vi er imod pegefingerpædagogik. Vi er imod, at man kommer og fortæller børnene, hvad de skal tænke og tro og mene. De må selv finde ud af, om der er dejligt i Rusland eller pragtfuldt i paradiset. Det er ikke skolens opgave at fortælle dem det. Vi mener, at god pædagogik lægger konklusionerne op til børnene selv, og derfor er vi imod pegefingerpædagogik. Der skal såmænd nok være marxister, eller hvad de nu kalder sig — og vi kan så i denne sammenhæng kalde dem pseudomarxister — som gør sig skyldige i pegefingerpædagogik, som giver konklusioner til børnene, men hvis man er imod pegefingerpædagogik, så har man, ikke mindst som minister, et vidt virkefelt i folkeskolen, fordi dér har vi set, at pegefingerpædagogik-

[Maigaard.]

ken blomstrede, dér har vi set den røde blyant og alt det, så hvis vi er enige om, at vi er mod pegefingerpædagogik, så tror jeg såmænd gerne, at hr. Gert Petersen skal tage en kammeratlig drøftelse med pseudo-marxisterne op, hvis til gengæld undervisningsministeren vil begynde at skabe den fornyelse i folkeskolen, som bl. a. gør, at man ikke giver konklusioner, men lægger tingene op til børnene.

Chr. Christensen (KrF):

Jeg stillede i mit første indlæg et spørgsmål til undervisningsministeren. Det er muligt, jeg har overhørt svaret, men så vil jeg gerne gentage spørgsmålet. I en gymnasieskole havde en lærer ønsket at indføre disse hæfter, hvor man i forordet bad eleverne om at anskaffe pornografisk litteratur, for at man kunne gennemgå det i fællesskab. Mit spørgsmål til ministeren lød, om ministeren, i tilfælde af at rektor vil nægte, at lade eleverne på gymnasiet undervise efter disse hæfter, vil bakke ham op.

Hr. Poulsgaard sagde, da han var heroppe, at alle tog afstand fra skolekommissionen i Vinderup. Jeg vil gerne sige, at det gjorde jeg ikke. Jeg fremhævede derimod meget klart, at skolekommissionen i Vinderup ved formanden har givet udtryk for, at man taler med ansøgerne for at finde ud af, om de er den type lærere, som skole og forældrekræds kan være tjent med, og så sagde jeg, at det er bl. a. dertil, vi har skolenævn og skolekommission, og jeg sagde desuden, at skolekommissionsformanden havde givet udtryk for, at man ikke spørger efter ansørgernes politiske tilhørsforhold, men at man på baggrund af den samtale, man har haft, drager sin konklusion. Så langt er jeg fuldstændig enig med skolekommissionen i Vinderup, og jeg vil godt sige, at det er for mig at se en meget betænkelig ting, at man i debatten her ligesom har nedtrukket den myndighed, som skolenævn og skolekommission må have ved ansættelsen af lærerne i folkeskolen.

Må jeg så endelig sige med hensyn til den debat, der nu er ved at komme angående kristendomsundervisning i folkeskolen, og de antydninger, der har været angående en eventuel indoktrinering fra den side, at det er meget væsentligt at fastholde forskellen

på den indoktrinering af politisk art, vi har talt om, og så den, der som antydet skulle kunne ske over kristendomsundervisningen. Jeg citerede folkeskolens formålsformuleringscirkulære, hvori det klart er pålagt skolen at styrke og udvikle børnenes sans for etiske og kristelige værdier. Vi glemmer heller ikke, at formålsformuleringen i folkeskolelovens § 2 stadig er gældende, og for det tredje vil jeg gerne sige, at så længe over 90 pct. af den danske befolkning lader deres børn døbe, og så længe 78 pct. af befolkningen — en undersøgelse for en tid tilbage viste dette — ønskede kristendomsundervisningen opretholdt i sit nuværende omfang, må det, så længe de nugældende lovbestemmelser er til stede, være skolens forpligtelse at påtage sig undervisningen i den kristendom, som børnene i kirken er døbt til.

Freddy Madsen (DKP):

Først vil jeg bare sige til hr. Poulsgaard, at tak er faktisk et ringe ord at bringe for det indlæg, han holdt her sidst, fordi det stærkere end noget andet illustrerede, hvor man risikerer at ende, hvis man fører den kampagne videre, som undervisningsdirektøren åbnede den 13. oktober 1974.

Undervisningsministeren bebrejder mig — og det gik igen hos statsministeren — at jeg skulle have påstået, at regeringen drev klappagt på anderledes tænkende. Det har jeg aldeles ikke gjort, og det er heller ikke min opfattelse. Hvad jeg har henvist til, var, hvad der var i gang i Forbundsrepublikken, hvor det er min opfattelse, at der drives klappagt på anderledes tænkende, og ud fra det har jeg advaret imod at gå videre ad den vej, som jeg også netop har omtalt, fordi det kan føre ud i den slags tilstande. Det er det, jeg har sagt med det.

Det var altså ikke særlig korrekt citeret fra, hvad jeg har sagt. Til gengæld så skal jeg forsøge at citere undervisningsministeren korrekt, fordi jeg synes, det er nødvendigt. Undervisningsministeren siger her, at der er ingen forskel i hendes standpunkter, som hun gav udtryk for dem her i tinget den 16. oktober, og som hun giver udtryk for dem på nuværende tidspunkt. Jeg kommer vel til at repetere et par ting i den forbindelse. Jeg vil for det første gerne citere fra den 16. oktober fra Folketingstidende 1974 75, sp. 709. Dér siger undervisningsministeren:

[Freddy Madsen.]

„Jeg vil gerne sige til hr. Freddy Madsen, at jeg egentlig ikke forstår, at der nu bliver efterlyst et svar på, om jeg vil tage afstand fra de udtalelser, som undervisningsdirektøren er kommet med. Jeg mener ærlig talt, at man måtte kunne konkludere, når jeg siger, at jeg bakker synspunkterne op, at så har jeg altså ikke taget afstand, men det vil jeg da gerne gentage.“

Jeg savner intet på den dato med hensyn til klarhed, idet undervisningsministeren fuldt og helt bakker undervisningsdirektørens udtalelser op. Men så kommer vi til det, ministeren siger her i dag, og som jeg formoder hun også mener. Hvis vi tager interviewet med undervisningsdirektøren, tales der her om de 10 pct. marxister. Hr. Maigaard har fortalt, at det drejer sig om 4.000. Men i den tale, som undervisningsministeren har holdt her i dag, siger hun:

„Jeg vil i tillid til den gruppe ansvarsbevidste og dygtige mennesker, der har valgt arbejdet som lærere, slutte disse betragtninger . . .“

Nu giver undervisningsministeren altså udtryk for tillid til lærerstanden i Danmark. Det synes jeg naturligvis er rimeligt, men det er i flagrant modstrid med den opfattelse, hun havde den 16. oktober.

Med hensyn til lærerløftet, som netop har været omtalt, så er der ingen tvivl om, hvad undervisningsdirektøren sagde i den sag. Det var altså, hvad undervisningsministeren gik ind for den 16. oktober. I dag siger hun, at det har undervisningsdirektøren trukket tilbage. Det fremgik ikke helt klart, om undervisningsministeren også havde gjort det, men det måtte man formode af, hvad hun sagde. Altså også et andet standpunkt, end hun havde den 16. oktober. Det skal hun heller ikke klandres for, at hun har et andet standpunkt.

Endelig det, som fru Ritt Bjerregaard var inde på, om ministeren da bestrider, at hun har haft den opfattelse, at det var disse marxister i skolen, der var med til at ødelægge den. Det er jo dokumenteret, at det var standpunktet i det interview, hun gik ind for dengang, men som hun altså bestrider på nuværende tidspunkt.

Der er en afgørende modstrid imellem en række af de standpunkter, som undervisningsministeren havde den dag, og så de

standpunkter, hun har i dag. Det synes jeg er helt rimeligt og helt i orden. Men undervisningsministeren burde så fra denne talerstol bekræfte, at en række af de ting, hun sagde dengang, dem står hun ikke længere ved. Det behøver hun ikke at føle sig truet til. Hun snakker ligefrem om trusler på livet. Hun taler om, at hun lader sig ikke true af kommunisterne til at indtage et andet standpunkt.

Nu tror jeg ikke, at hun mener, at vi vil true hende på livet. Hun kan i hvert fald berolige sig med, at det vil vi ikke. Vi vil heller ikke true hende på nogen som helst anden måde. Men vi vil hjælpe hende med at komme ud af de modstridende standpunkter, hun har viklet sig ind i, og nå frem til et klart standpunkt i disse sager.

Lyspunkter har der været, det vil jeg gerne understrege. Undervisningsministeren fremhæver således, at hun gerne vil understrege, at marxister naturligvis kan ansættes i folkeskolen. Det er da udmærket. Jeg vil også gerne takke for tilsagnet fra ministerens side om, at hun sammen med marxisterne vil være med til at kæmpe for demokratiet i Danmark.

Jeg fik ikke noget svar på spørgsmålet om stillingen til studenterorganisationerne, som jo også har været under ild i den seneste tid. Det fik jeg til gengæld fra hr. Ingolf Knudsen, som mente, at disse organisationers ledere faktisk ikke var berettiget til og ikke havde noget mandat til at tale på de studerendes vegne.

Jeg vil gerne tage et konkret eksempel. Jeg deler ikke den opfattelse, der gør sig gældende i den politiske hovedlinje, som den nuværende ledelse i Danske Studerendes Fællesråd går ind for, men jeg har den ganske bestemte opfattelse, at denne organisations ledelse er valgt på fuldt demokratisk vis af sine medlemmer, og derfor respekterer jeg deres ret også til at fremføre de standpunkter, de har. Det samme syn må også anlægges over for andre uddannelsessøgendes organisationer, og man har ingen som helst grund til at bestride det demokratiske mandat, som ledelsen i disse organisationer har.

En enkelt bemærkning til hr. Robert Pedersen, som jeg i det store og hele var enig med. Han understreger stærkt værdien i de demokratiske rettigheder, vi har på forskellige områder: demonstrationsfrihed osv.

[**Freddy Madsen.**]

Jeg synes, det er meget rimeligt at gøre det, men det er også meget rimeligt at holde fast i, at disse demokratiske rettigheder blev vundet igennem en lang og folkelig kamp og — som det også er understreget — også i høj grad gennem arbejderbevægelsens indsats i dette land.

Det, sagen her drejer sig om, er for det første på en række områder, hvor det demokrati ikke fungerer særlig godt, at få det udviklet og fremfor alt i denne situation at forhindre, at man indskrænker demokratiet på væsentlige områder.

Til slut vil jeg gerne sige til statsministeren, at også for mig er det en overordentlig stor skuffelse, at det eneste, han faktisk har haft at hjælpe sin betrængte undervisningsminister med i denne situation, det er det nonsens, som Finn Ejnar Madsen har bedrevet i bladet Unge Pædagoger om marxistisk pædagogik, og som nu har kørt landet rundt, på trods af at man burde vide, at måske ikke andre end Finn Ejnar Madsen har den opfattelse her i landet. Det har været brugt til dokumentation for en række urigtige påstande. Jeg synes, det er for dårligt, at det eneste, som statsministeren har haft at hænge sine opfattelser på i denne situation i to indlæg her i tinget i dag, det er dette citat.

Flygaard (DR):

Om Vinderupsagen blot den enkelte bemærkning, at jeg ikke synes, den er udtryk for det fornødne frisind. Til tider fornemmer man, at nogle forfalder til at være tilhængere af den oplyste enevælde. Det kan være fristende at argumentere for dette, hvis man har en fornuftig hersker, der vælger fornuftige og dygtige rådgivere, men en sådan garanti gives imidlertid ikke.

Demokrati er ikke nogen nem styreform, men derfor kan man godt foretrække den. Denne debat har bevist, synes jeg, at demokrati ikke er den nemmeste styreform, men ingen af os vil undvære denne. Uden demokrati ingen frihed for mindretal. For folkeskolen og i øvrigt andre uddannelsesområder er der to hensyn, som til tider kan være vanskelige at forene, dels hensynet til ønsket om arbejdsro, så man ikke får den ene ændring efter den anden eller venter på en ændring, dels hensynet til at skolen skal

være og må være en genspejling af det omkringliggende samfund. Lad os ud fra et kritisk, men positivt sigte arbejde for, at de to hensyn alligevel kommer til at gå op i en højere enhed.

Poul Dam (SF):

Først en bemærkning til statsministeren, der fornøjede sig med at harcelere over min brug af ordene patentmarxister og pseudo-marxister. Jeg tror godt, at statsministeren forstod, hvad jeg mente, men jeg skal gentage det: jeg tænkte her på sådanne, som har lavet sig en privat revolutionær religion og fejlagtigt kalder denne for marxisme.

Det, der i øvrigt kalder mig frem, er de bemærkninger, der er blevet fremsat om kristendomskundskab. Man har forsvaret kristendomskundskabens plads i skolen på en måde, som om der var nogen, der i denne debat havde bestridt denne. Jeg ved godt, at man af og til i aviserne læser nogle naive læserbreve om, at det er indoktrinering, at der overhovedet findes kristendomskundskab, og at man i stedet for burde undervise i alle mulige religioner. Det er naturligvis noget snak, det kan man ikke på de alderstrin, der er tale om, og det ville være helt urimeligt, om man ikke havde en undervisning i den kristendom og om den kristendom, som er et så væsentligt grundlag for hele vores kultur.

Det, der har været tale om, det er den praksis, man har i en række skoler med fællesbøn. Dette er et voldsomt følelsesmæssigt pres at lægge på mange følsomme børn, enten de kommer fra troende hjem eller de ikke gør det. Det er efter min private mening at drage bønnen ned på et sted, hvor den ikke hører hjemme. Bønnen hører til i kirken og i hjemmet, og hvis man indlægger bønnen i skolen, så har man dermed postuleret, at skolen skal være en del af kirken, og dette er indoktrinering — og efter min mening er det også aldeles uluthersk.

Birgit Busk (U):

Jeg hørte til min forbavsel, at kommunisterne vil hjælpe en hårdt betrængt statsminister og en hårdt betrængt undervisningsminister, og så siger jeg til mig selv: hvad kan kommunisterne hjælpe med? De kan i alle tilfælde hjælpe med nogle flere

[Birgit Busk.]

kommunistisk inspirerede protestskrivelser af den slags, som vi har set en forfærdelig masse af.

Må jeg foreslå undervisningsministeren en ny formålsparagraf. Den lyder som følger, og jeg tror, den vil løse mange problemer:

„Folkeskolens opgave er:

1. at støtte forældrene i deres bestræbelser på at give deres barn respekt for de værdier, der ligger i et reelt udført arbejde og i at udnytte de evner, barnet har, samt at støtte forældrene i at give barnet respekt for hjemmets synspunkter.

2. I samarbejde med forældrene at sørge for, at barnet får et efter dets evner tilpasset mål af viden, herunder om det samfund, det senere skal være medlem af.

3. I samarbejde med forældrene og barnet selv at lære det at vurdere egne evner og muligheder og derigennem bibringe det følelsen af glæde og tilfredshed ved at udnytte og udbygge disse evner.

4. I samarbejde med forældrene at bibringe barnet forståelsen af, at det er væsentligt at kunne acceptere mennesker, der er anderledes, end det selv er.

Vestergaard Eriksen (FU):

Jeg vil først gerne takke undervisningsministeren, fordi hun ikke vil lade sig true af kommunisterne. Jeg har ikke opfattet, at det var på livet; der var vel mere tale om den udvikling, der er i den kommende tid i det skolepolitiske. Det siger jeg ministeren tak for, for skal vi til at have kommunistiske skolelove, så tror jeg nok, vi er kommet langt ud.

Jeg ville gerne lige gøre en kommentar til det med fællesbønnen. Jeg kan ikke personlig se, der skulle være noget til hinder for eller noget galt i, at man har den i skolen. Det havde man, dengang jeg gik i skole, og det har man vel haft tidligere. Jeg synes, hr. Poul Dam er inde på noget, der ikke er korrekt, når han mener, at den kun hører til i hjemmene og måske i kirken, og at det måske er noget, der kan opfattes som indoktrinering. Det vil jeg mene kan opfattes som det modsatte.

Jeg hører da også, at hr. Lysholt Hansen nævnedes noget om de her plakater, som er hængt op, og han nævnedes noget om, at børn ikke har reageret, men at det har de

voksne. Ja, det tror søren at de voksne har. Jeg synes, de er afskyelige. Selv om de måske kan være nok så korrekt oplysende, synes jeg, det er afskyelige plakater at op hænge, og jeg forstår udmærket godt, at børnene måske ikke har reageret. Det har de nok følt sig for flove til.

Jeg vil også gerne gøre en kommentar til hr. Freddy Madsen. Han nævnedes noget om, at kommunisterne selvfølgelig anerkendte demokrati, åndsfrihed og tolerance. Spørgsmålet er vel bare, under hvilke former. Jeg vil stadig væk sætte et stort spørgsmålstejn ved det. Hvis det er det kommunistiske, så er jeg bange for, at det er langt fra det, størsteparten af den danske befolkning ønsker.

Så vil jeg til sidst sige, at det var ikke noget motiv til at redde regeringen den 20. september, når jeg stemte imod det kommunistiske dagsordensforslag. Det er noget, der vil ske til enhver tid, for jeg anser ikke et kommunistisk dagsordensforslag for at gavne, hvis det medfører et folketingsvalg.

Lysholt Hansen (S):

Jeg vil først starte med at beklage, at jeg ikke kunne være til stede på grund af et udvalgs møde, da ministeren svarede mig, og derfor kunne jeg ikke umiddelbart efter tage ordet. Men jeg har nu haft lejlighed til at læse ministerens svar på mit indlæg, og jeg kan se, at ministeren, som det også er fremgået af tidligere udtalelser, er tilhænger af at give karakterer, med pæne indlæg og søbre indlæg og mindre søbre indlæg. Jeg forstår så, at mit indlæg hørte ind under den sidste kategori, idet det var et uhørt angreb på ministeren, at jeg skulle have påstået, at ministeren lod sig dirigere af sin embedsmand og dermed begik vold mod en gruppe af lærere, altså også mod elever. Så sluttede ministeren: „Jeg har min mening om denne sag, og denne mening har jeg haft hele tiden, og denne mening er der ikke røkket ved“.

Nu er det jo ikke noget at prale af, at der ikke kan røkkes ved éns meninger, og disse debatter har til formål måske at påvirke hinandens meninger om disse ting. Det var det, der fik bl. a. mig herop på talerstolen. Men jeg vil da gerne sige, at når nu ministerens mening er urokket — dvs. er en helt klar tilslutning til det indlæg, som direktør

[Lysholt Hansen.]

Baunsbak-Jensen havde i Berlingske Tidende hin søndag — at når ministeren virkelig slutter fuldgældigt op bag det stadig væk, så er mit spørgsmål til ministeren ganske og klart det enkle, og det respekterer denne opslutning: hvorfor gjorde ministeren så ikke det, som var nødvendigt efter min mening for ministerens embedsførelse, hvis situationen indebar den ramme alvor, hvormed denne sag blev fremført? Hvorfor gjorde ministeren så ikke det, som ville have været naturligt — og det var det, jeg spurgte om — når en sådan krisesituation pædagogisk set var ved at ramme den danske folkeskole, nemlig omgående at indlede forhandlinger med de lærerorganisationer og de forældreorganisationer, som er engageret dels som medarbejdere, dels som forældre til de børn, der går i skole, engageret i skolens hverdag? Det var det spørgsmål, jeg stillede ministeren, og jeg beder egentlig om at få det besvaret, for jeg ser ikke, at jeg har fået det besvaret.

Når det var alvor, og det forstår jeg det var for ministeren, hvorfor tog ministeren så ikke konsekvensen af denne alvorlige situation og tog forhandlingerne og derefter udsendte de advarende cirkulærer, som måtte være en konsekvens af ministerens bakken op bag ved hr. Baunsbak-Jensen? Hvis der er hold i tingene, så var det måske endda noget, der kunne nås endnu.

Lindholt (FP):

Dagen lider, og det er der måske mange andre der gør herinde på dette tidspunkt. Derfor skal jeg fatte mig i korthed.

Med hensyn til Bibliotekscentralens pornoplakater så er jeg ikke i stand til at vurdere kvaliteten af den porno, der ligger i disse plakater, men det er heller ikke så meget det, sagen drejer sig om. Det, der er sagen, er, at man misbruger borgernes penge til at sende den slags plakater ud til et publikum, som ikke nærer nogen interesse for at få dem. Jeg kan altså ikke se, hvordan det skulle kunne gavne den danske arbejderbevægelse eller marxister eller nogen som helst, at man sender den slags postkort ud.

Hr. Svend Haugaard er her ikke mere, men jeg må måske have lov til at sige, at den fremstilling, der blev givet af det radikale venstres opfattelse af frisind og toleran-

ce, jo netop er den opfattelse, der til sidst vil føre det radikale venstre og andre ligemænd ud i, at de slet ikke vil kunne få lejlighed til senere at kunne udvise tolerance og frisind. Det er jo det, der er sket i de østeuropæiske lande, så man skal passe lidt på, at man ikke lader det gå alt for vidt.

Det er måske også det, der er årsagen til, at vi stadig væk har disse anarkistiske forhold ude på Amager i Christiania. Der blev nedsat et udvalg under ledelse af den radikale ordfører, og intet er passeret i forbindelse med det. Jeg må nok spørge: hvad skal vi nu stille op i folketinget? Vi kan ikke stille noget spørgsmål eller nogen forespørgsel til nogen minister. Ministeransvarlighedsloven gælder ikke i dette tilfælde, fordi det er et folketingsudvalg, der er nedsat. Jeg må bede til, at der omgående bliver foretaget noget i denne sag, eller at hr. Svend Haugaard opløser dette udvalg snarest muligt.

Anden næstformand (Erlendsson):

Man skal holde sig til emnet.

Lindholt (FP):

Jeg mente, at det havde lidt med emnet at gøre, fordi det var et spørgsmål om frisind og tolerance.

Jeg skal lige nævne et par ting om baggrunden for vores forespørgsel. Der var faktisk tre grunde hertil.

For det første ønskede vi at få forespørgslen bragt ned på et plan, hvor den hørte hjemme, således at det var indlysende, hvad baggrunden var for den indoktrinering, der havde fundet sted, og det gjorde vi selvfølgelig ved til dels at anvende SF's forespørgselstekst.

For det andet ville vi vække befolkningens interesse ved en debat herinde i folketinget, og det håber og tror jeg også er lykkedes. Jeg håber, at de, der har noget at skulle have sagt i forbindelse med skolevæsenet i skolenævn eller andre steder, også vil tage det til efterretning, der er passeret her i folketinget i dag.

For det tredje mener vi også, at vi har fået et løfte fra regeringen om at udvise en aktiv holdning, således bl. a. i forbindelse med den nye styrelseslov for folkeskolen, og der følger andre love efter, hvor det bliver sådan, at det ikke længere er ægget, der lærer hønen, men selvfølgelig det omvendte.

[Lindholt.]

Studenternes indflydelse må naturligvis nedskæres.

Dette fører mig ind på det emne, som hr. Poul Dam berørte. Hr. Poul Dam sagde, at der må ske nogen udvikling i samfundet, og vi må passe på ikke krampagtigt at holde fast ved det, vi har. Og det er jo rigtigt, at institutionerne, samfundets forgreninger, skal følge med i den udvikling, der skal ske. Men det, der er sagens kerne, er netop det, at det ikke er i institutionerne, samfundet skal ledes på vej. Det skal komme fra folketinget, det skal komme fra de folkevalgte, det skal komme fra dem, som har fået et mandat fra et flertal af befolkningen, og derfra skal det så gå ud til de institutioner, man har, og ikke den omvendte vej.

Med lov skal land bygges i folketinget og ikke i børnehaver og vuggestuer.

Undervisningsministeren (Tove Nielsen):

Jeg skal gøre det meget kort. Til hr. Maigaard skal jeg blot sige, at jeg jo sådan set har svaret på det. Hvad angår lærerløftet, har direktøren trukket det tilbage og har efter at have tænkt over det sagt, at det mener han ikke. Dermed er den sag ude af verden.

Decentraliseringen har jeg svaret på. Det, hr. Maigaard blot glemmer, er at tage den efterfølgende sætning med. Hvis den ikke kommer med, kan den tolkes på en anden måde. Den burde hr. Maigaard tage med.

Til hr. Chr. Christensen vil jeg blot sige, at det spørgsmål, der bliver stillet, egentlig er ret så kompliceret. Jeg er ikke i stand til at give et fuldstændig konkret svar på det, men det kan blive behandlet i ministeriet. Der er forskel på, om det er et statsgymnasium, eller det er et amtsgymnasium med skolenævn, det drejer sig om.

Så vil jeg til slut sige til hr. Lysholt Hansen, at vi jo kan have forskellige opfattelse af, hvordan vore synspunkter skal komme frem.

(Kort bemærkning).

Chr. Christensen (KrF):

Jeg siger tak til undervisningsministeren for svaret, men må gøre opmærksom på, at undervisningsministeren ikke er bekendt med, om det er et amtsgymnasium, eller

det er et statsgymnasium, det drejer sig om, så jeg går ud fra, at når der er kommet en afklaring, får jeg et svar på det.

Det, der kalder mig op, er for det første, at jeg gerne ville kvittere for hr. Poul Dams udtalelse angående kristendomsundervisning i folkeskolen, som jeg da absolut ikke var i tvivl om. Men der kom yderligere en udtalelse, som jeg har drøftet med hr. Poul Dam, og som vi hver for sig vil fremsætte et par synspunkter om. Det er det dybt alvorlige med bøn i folkeskolen. Efter min opfattelse — og der har jeg forstået at jeg er enig med hr. Poul Dam — så er bønner dybt personligt engagerende, og det spørgsmål kan rejses, om det er rigtigt, at man i skolen inddrager børnene i bønner.

Det er min opfattelse, at bøn er en helt afgørende del af den kristne religiøse udfoldelse. Derfor mener jeg, at den hører hjemme for kristne mennesker. Når børnene i folkeskolen bygger, og det gør de efter de lovbestemmelser, vi har, på det kristne grundlag, så synes jeg, at det er naturligt, at man også i skolen begynder dagen med en morgenbøn. Bøn er ikke bare til hjemmets brug eller til kirkens brug. Bøn anvendes ofte ved møder, ved friluftsmøder af meget forskellig art. Men jeg erkender, når jeg har sagt dette, at der inden for folkeskolen kan opstå det spørgsmål, om de, der ikke tilhører folkekirken, eller de børn, der ikke er blevet døbt, bør deltage i det, hvis de ikke ønsker det. Der må jeg sige, at vi jo har fritagelsesbestemmelser.

(Kort bemærkning).

Poul Dam (SF):

Jeg tror, det er væsentligt at understrege det, som hr. Chr. Christensen sagde, om, at bønner hører hjemme i det kristne liv, i en kristen livsudfoldelse. Men netop dette må for mig at se føre til, at den ikke har sin plads i skolen. Vi ved, at vi lever i et meget broget samfund med mange mennesker, som er ikke-troende. Det vil for dem føles som et pres.

Men der er for mig noget andet, der er væsentligt, og det er dette, at børn, ikke mindst i de ældre klasser i skolen, ofte er i en sådan livsanskuelseskamp, at den fælles bøn vil virke som et meget stærkt pres på dem og derfor efter min mening fører dem

[Poul Dam.]

ind i situationer, som de meget dårligt kan mestre. Jeg mener derfor stadig væk, at en bøn hører hjemme i et frivilligt fællesskab, men ikke i skolen.

For øvrigt vil jeg gerne tilføje, at jeg tror, at undervisningsministeren skylder os et svar på, hvad hun mener om dette spørgsmål.

Freddy Madsen (DKP):

Jeg fik intet svar på, hvordan man skulle forstå de modsigelser, der er imellem undervisningsministerens standpunkter af 16. oktober og så dem i dag. Jeg må sige, at jeg forstår også den vanskelige situation, undervisningsministeren er i. Til gengæld bliver vi nødt til at drage den konklusion heraf, at på meget væsentlige områder har undervisningsministeren forladt sine standpunkter af 16. oktober, og at det er det, hun har fremført her i tinget i dag, der er gældende.

(Kort bemærkning).

Poulsgaard (FP):

Hvad man i barndommen nemmer, man ej i alderdommen glemmer.

Det skuffer mig dybt at høre, at hr. Poul Dam, som jeg anser for at være en meget intelligent person, kunne fremføre de synspunkter, han her gav udtryk for, for det er det samme som at sige, at man vil kristendommen til livs, for hvis ikke børnene lærer det i skolen, hvor skulle de så lære det hene? Det er af det, man lærer i skolen, der skal dannes livsværdier, og jeg vil give hr. Chr. Christensen ret i, at hvis fremskridtspartiets skolepolitik bliver fulgt, så ville de problemer, som hr. Poul Dam omtalte, ikke kunne opstå, for så ville forældre, der ikke ønskede, at deres børn skulle have kristendomskundskab, kunne få dem fritaget, lige så vel som de forældre, der ikke ønskede, at deres børn skulle have seksualvejledning, også kunne få dem fritaget. Men det er en farlig tendens i tiden, at man fuldstændig har slettet alt, hvad der hedder kristen etik.

(Kort bemærkning).

Lysholt Hansen (S):

Når ministeren svarer mig, at man kan have forskellig opfattelse af, hvorledes man bringer sine synspunkter frem, så må jeg sige, at det naturligvis er rigtigt. Hvis man ikke lige netop er undervisningsminister, og hvis man ikke lige netop har sagt, at man lægger meget, meget vægt på denne sag som noget, der er meget generende, måske ødelæggende for ånden i skolen, så lader man ikke en sådan informering ske gennem en embedsmand i et interview, nej, undskyld, lad mig sige: gennem den højeste embedsmand i folkeskolen i et interview. Hvis ikke ministeren griber ind på normal vis med den indstilling, ministeren har til dette problem, og som kom til udtryk i spørgetiden, efter at det var rejst i Berlingske Tidende af hr. Baunsbak-Jensen, hvis ikke ministeren griber ind på den måde, som jeg her har nævnt, må jeg konstatere, at ministeren altså ikke tillægger den situation, som har givet anledning til så alvorlige og lange drøftelser, den vægt, som jeg har troet, og som jeg tror, danske lærere har troet at ministeren lagde på denne sag.

Hvis ikke ministeren følger normal praksis for den, der beklæder et embede, i en sådan sag, så kan danske lærere altså tage det ganske roligt; så var denne debat ikke det, som ministeren egentlig mente den skulle være.

(Kort bemærkning).

Maigaard (SF):

Jeg vil gerne understrege vores ønske om, at ministeren svarer på det spørgsmål, som sidst hr. Poul Dam har rejst, spørgsmålet om den fælles bøn. Det skyldes, at der jo ikke har været det citat fra Unge Pædagoger, som vi ikke har skullet bære jernbyrd på. Og det har så kunnet skabe det indtryk, at ministeren, og at man i regeringen lægger megen vægt på det dér med indoktrinering, men det er jo svært at blive overbevist her-

[Maigaard.]

om, hvis man accepterer den påvirkning, der ligger i den fælles bøn.

Derfor synes jeg, at ministeren skylder tinget et svar, et ja eller et nej. Man kan ikke bare blive siddende. Derfor håber jeg, ministeren vil komme op og svare på det spørgsmål, som er blevet stillet inden kl. 10 i formiddags, og som vi altså gerne vil have en klaring på, inden vi slutter debatten her. Det måtte kunne lade sig gøre.

Undervisningsministeren (Tove Nielsen):

Hr. Freddy Madsen behøver ikke bore læn-gere. Jeg har ikke forladt mine standpunkter. Vi behøver ikke bruge længere tid på at dissekere de forskellige ting.

Jeg vil gerne, hvad angår bøn i skolen, sige, at det er nok et ret så besværligt emne at tage fat på, fordi der jo er forskellige synspunkter på dette område. Nogle tillægger det større værdi, end andre gør, ud fra den kristne holdning, de forskellige mennesker nu kan have. Nu er det altså sådan, at den skolelov, vi har, jo har i sig, at vi bygger på den evangelisk-lutherske lære. Jeg skal da først indskyde, at kristendoms-kommissionen jo i sin tid ikke var enig om, hvordan man stillede sig til fælles bøn og til morgensang, morgensalme, men jeg har altså selv den personlige opfattelse, at hvis en fællesbøn i en religionstime kan indgå som en ganske naturlig del af undervisningen, uden at man provokerer børnene imod deres forældre, uden at man skaber noget kunstigt, så kan jeg ikke se, at der er nogen hindring for det, men selvfølgelig skal man ikke lave nogen som helst form for provokation. Man skal kende forældrene. Man skal vide, hvad der rører sig i forældre-kredsen. Man skal fare med stor varsomhed på dette område.

(Kort bemærkning).

Lysholt Hansen (S):

Jeg må altså konstatere, at jeg ikke fik svar på mit spørgsmål, og jeg kan derfor ikke lade være med, da jeg jo med megen interesse hørte det indlæg, som statsministeren kom med i morges, og som jeg synes var et vægtigt indlæg, der berørte alle sider af hele problematikken og gav udtryk for et frisind, en åbenhed, som jeg deler, at spørge

statsministeren: er statsministeren ikke af den opfattelse, at det i en sådan situation, hvor en så alvorlig ting er gjort klar for be-folkningen, i en alvorlig sag for folkeskolen, var rigtigt, at der informeredes gennem de normale kanaler, dvs. lærerorganisationer, forældreorganisationer og derefter ved cir-kulærer, hvis der var anledning til det røre, denne sag har vakt?

(Kort bemærkning).

Freddy Madsen (DKP):

Det har ikke været min hensigt at betvivle, at ministeren stadig væk har sine standpunkter. Det, jeg bare har efterlyst, var, om det var de standpunkter, hun havde den 16. oktober, eller dem, hun har i dag, som er indbyrdes modstridende. Det får vi altså åbenbart ikke noget svar på, og så må jeg altså fastholde den konklusion, jeg kom med før.

Hermed sluttede forespørgslerne.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om folkeskolen [af Gerda Møller m. fl.].

(Lovforslag nr. 65. Fremsat 31/10 74).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Undervisningsministeren (Tove Nielsen):

Jeg skal fatte mig i korthed, hvad angår lovforslaget fra det konservative folkeparti om en ændring af lov om folkeskolen, i dette tilfælde formålsparagraffen.

Nu har vi brugt mange timer i dag på at diskutere mange ting, som kan have med skolens formålsparagraf at gøre, og vi får i løbet af ganske kort tid mulighed for at diskutere det endnu en gang her i salen på baggrund af det lovforslag til en revision af folkeskoleloven, jeg meget snart fremsætter. Derfor skal jeg som sagt fatte mig i korthed ved at give denne kommentar, at jeg mener, det må være rigtigt, at vi henviser forslaget til undervisningsudvalget og dér lader dette lovforslag blive behandlet i sammenhæng med det næste lovforslag, der kommer om folkeskoleloven.